

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΝΤΙΩΝ
"ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ - ΚΟΜΝΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ ΠΡΩΤΟΣ
ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ



*Αφιέρωμα Κίμων
Γεωργίου Ζωγράφου
Καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών*



Τίμητος Πρόεδρος

ΑΘΗΝΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1943
ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΔΡ. 3000

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΥΡΙΑ ΑΡΘΡΑ

Δ. Συμβουλ. Σουλ. Ποντίων Πρὸς νέες ἐξορμήσεις	σελ. 1
Νίκου Α. Βέν Χαριετισμός	> 3
Μ. Τριανταφυλλίδη Σάν πρόλογος	> 6
Σιμ. Καρᾶ Τί ἀξίζουν οἱ Ποντιακὲς παραδόσεις	> 7

ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ-ΓΛΩΣΣΑ

Ι. Τ. Παμπούκη Νιώτικος αἰ Γιώργης	> 11
Ξ. Ξενίτα Λαογραφικά Κοτυώρων καὶ περιοχῆς	> 13

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Τῆς Σύνταξης Τί ἐπιζητοῦμε	> 22
Ξ. Ξενίτα καὶ Χ. Λεμενόπουλου Τὰ βῆσανα τοῦ γεωργοῦ καὶ τοῦ ὑπαλλήλου	> 22

ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Σύλλογος Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί» Ἐγκύκλιος	> 27
Τῆς Διεύθυνσης: Ἐνα κενὸ	> 28
Ἡ δράση τοῦ Συλλόγου μας	> 28
Οἱ νέες ἐπιδιώξεις τοῦ Συλλόγου μας	> 29
Μικρασιατικὸ Ἀρχεῖο	> 29
Δημήτριος Λουκόπουλος	> 31
Ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ καὶ πνευματικὴ κίνηση τῶν Ποντίων	> 31
Ἐπιθεώρηση βιβλίου	> 32

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ὁ τίτλος καὶ ἡ ξυλογραφία τοῦ ἐξώφυλλου καθὼς καὶ τᾶλλα διακοσμητικά, ἔγιναν ἀπὸ τὸν Πόντιο ζωγράφο-χαράκτη κ. Γιώργο Βελισσαρίδη.

Προφορὰ τῶν συνθηματικῶν τοῦ ποντιακοῦ κειμένου

α = ὅπως προφέρονται μαζὺ τὰ φωνήεντα ea. ο = ὅπως τὸ γαλλικὸ eu.
 ζ = ὅπως τὸ γαλλικὸ j. κ = ὅταν εἶναι μπροστὰ σὲ α, ε καὶ i, ὅπως τὸ γαλλικὸ q στὶς λέξεις quelle ἢ qui. Ὅταν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ α, ο καὶ ου, ὅπως τὸ γαλλικὸ c στὶς λέξεις carte, contre, coudre. ξ = ὅπως τὸ γαλλικὸ kch. π = ὅπως τὸ γαλλικὸ p. δ = ὅπως τὸ γαλλικὸ ch. τ = ὅπως τὸ γαλλικὸ t.
 χ = ὅπως τὸ γαλλικὸ ch. ψ = ὅπως τὸ γαλλικὸ rch. γ = ὅπως στὴ συλλαβὴ γα, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ i. κ = ὅπως τὸ γαλλικὸ g στὴ λέξη guerre. π = ὅπως τὸ γαλλικὸ b. τ = ὅπως τὸ γαλλικὸ d. χ = τραχιὰ προφορὰ ὅπως στὸ ἄχ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ i. Ἡ κατάληξη αὐ', εὐ' = ὅπως τὸ ἀβ, ἐβ καὶ ὄχι ἀφ, ἐφ. Τὸ ἐπίτονο i προφέρεται ἑλαφρὰ μαζὺ μὲ τὸ προηγούμενο φωνήεν: ξάι, ναῖλοί, ἐφτάει, κρούει. Τὸ η σὲ τούρκικες λέξεις βαρὺ, φθόγγος ἀνάμεσα στὶς φωνές i καὶ ου.

Σημείωση. Τὰ παραπάνω συνθηματικά γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς προφορᾶς, γιὰ τεχνικοὺς λόγους, δὲν μπόρεσε νὰ παρουσιάσουν ὁμοιομορφία. Ἡ ἔλλειψη αὐτὴ θὰ τακτοποιηθεῖ μὲ τὸ ἐπιτρέψουν οἱ περὶ στάσεις.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
 ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΟΝΤΙΩΝ
 "ΑΡΓΟΝΑΥΤΑΙ-ΚΟΜΝΗΝΟΙ,"

ΧΡΟΝΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 1-ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ 1943
 ΓΡΑΦΕΙΑ, ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ 4 - ΤΗΛ. 29.193

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ, ΑΓΓΕΛΙΕΣ, ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ
 ἀπευθύνονται στὸ Διευθυντὴ τοῦ περιοδικοῦ, Μενάνδρου 4, Ἀθῆνα. ΑΥΤΟΥ ΔΡΑΧ. 3000

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
 ΞΕΝ. Κ. ΑΚΟΓΛΟΥΣ
 (ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ)
 ΤΑΜΙΑΣ
 ΑΔΚ. ΚΟΓΚΑΛΙΔΗΣ
 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ
 ΝΙΚ. ΑΠΑΤΣΙΔΗΣ

ΠΡΟΣ ΝΕΕΣ ΕΞΟΡΜΗΣΕΙΣ

Μὲ χαρὰ μας προβαίνομε στὴν ἔκδοση τῶν «Χρονικῶν τοῦ Πόντου».

Εἴμαστε βέβαιοι, πὼς τὸ ἴδιο συναίσθημα δοκιμάζουν κι ὅλοι οἱ συμπατριῶτες μας.

Μ' εὐχαρίστηση ἀσφαλῶς θὰ χαιρετίσουν τὸ περιοδικὸ μας κι ὅλοι οἱ φίλοι τῶν Ποντίων κι οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων γενικὰ.

Ἔτσι πραγματοποιεῖται μιὰ ἀπὸ τὶς βασικὲς ἐπιδιώξεις, πὺ μποροῦσε νᾶχει ὁ Σύλλογός μας.

Οἱ σκοποὶ τοῦ περιοδικοῦ μας καθορίζονται στὴν ἐγκύκλιο, πὺ ἔχει ἀναγγεῖλει τὴν ἔκδοσή του καὶ πὺ καταχωρίζεται κι ἐδῶ, σὲ ἄλλη σελίδα.

Ἐκεῖνο πὺ θὰ μποροῦσε ἀκόμα ἴσως νὰ προστεθεῖ στὴ θέση αὐτὴ, εἶναι τοῦτο:

Ὁ λαός μας, ὁ λαὸς ὁ Ποντιακός, μὲ τὴ μακρόχρονη ἱστορικὴ του σταδιοδρομία, μὲ τὴ γόνιμη ἐθνικὴ δράση καὶ τὶς ἀρετὲς πὺ ἔχει ἀναπτύξει στὴ μακρινὴ του γενέτειρα, ἔχει ἐξασφαλίσει ἐξαρχῆς μιὰ εὐνοϊκὴ θέση στὴν κρίση καὶ στὴ συνείδηση τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ.

Ἡ ἐνεργὴ συμμετοχὴ κι ἡ πλοῦσια καρπερὴ του ἀπόδοση κατὰ τὴν τελευταία εικοσαετία σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ τὶς ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς, τῆς οικονομικῆς, τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς γενικὰ ζωῆς τοῦ τόπου, ἔχει κι ἀπὸ κοντὰ τρανότατα ἀποδείξει, πὺς ὁ μονολιθικὰ σταθερὸς χαρακτήρας, ἡ φιλοπονία, ἡ προοδευτικότητα, ἡ ψυχικὴ ρώμη κι ἡ καρτερία

στὸν Πόντιο, δὲν ἦταν ἀπλὸς θρόλος.

Δὲ γράφονται τὰ λόγια αὐτὰ γιὰ νὰ δοκιμάζομε τὴ μικρὴ χαρὰ ἀπὸ μιὰ ταπεινὴ περιαιτολογία οὔτε γιὰ ν' αὐτολιβανίζομαστε καὶ νὰ μᾶς ἀκούν κι οἱ ἄλλοι—ἐδῶ πὺ τὰ λέμε.

Τ' ἀνεκτίμητα αὐτὰ κεφάλαια, βαριά κληρονομία σεβαστῶν προγόνων, δημιουργοῦν σοβαρὲς ὑποχρεώσεις σὲ ὅλους μας. Καὶ ἡ πρώτη ἀπ' ὅλες εἶναι:

Νὰ περισώσομε ὅλους τοὺς πολύτιμους θησαυροὺς, ὅλον τὸν συμπυκνωμένον ὄγκον πολιτισμοῦ, «ἀπόσταγμα τῆς πανανθρώπινης γνώσης αἰώνων», πὺ μᾶς κληροδοτήθηκαν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ.

Γιὰ νὰ τὸ πετύχομε αὐτὸ, εἶναι ἀνάγκη, ἐπιβάλλεται νὰ στηρίξομε, νὰ ἐνισχύσομε, νὰ βοηθήσομε τὸ νέο μας περιοδικό.

Τὰ «Χρονικὰ τοῦ Πόντου», μαζὺ μὲ τὸ «Ἀρχεῖον Πόντου», τὰ «Ποντιακὰ Φύλλα» καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅμοια ἐντυπα βιβλία καὶ περιοδικά, θ' ἀποτελέσουν τὴν «ἱερὰ κιβωτὸ», μέσα στὴν ὁποία θὰ περισώσομε καὶ θὰ διαφυλάξομε τὰ προγονικά μας κειμήλια, τοὺς ἀτίμητους θησαυροὺς μας, τὰ ὄσια καὶ τὰ ἱερά μας.

Ὅ,τι θὰ κατορθωθεῖ, θὰ κατορθωθεῖ ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν Ποντίων. Ξέρομε ἐξάλλου πὺς καὶ ἡ περιουσία τοῦ περιοδικοῦ θὰ εἶναι περιουσία τοῦ Συλλόγου μας—θ' ἀνήκει στὴν Ποντιακὴ ὀλότητα.

Καλοῦμε λοιπὸν σὲ συναγεμὸ καὶ

παρακαλούμε θερμά όλους τους συμπατριώτες μας :

— **Τους λόγιους Ποντίους :** Νά μας στέλνουν τις συνεργασίες τους.

— **Τους δασκάλους μας** κυρίως, που υπηρετούνε σε ποντιακά χωριά, και γενικά *κάθε έγγραμματο συνδρομητή* μας : Νά μαζεύουν από το στόμα του λαού μας με προσοχή κι επιμέλεια κάθε «μνημείο του λόγου» — τραγούδι, παραμύθι, ανέκδοτο, παροιμία κ.τ.τ. —, και νά μας τὰ στέλνουν για καταχώριση στο περιοδικό μας.

— **Τους εύπορους :** Νά προσφέρουν γενναιοφρόνα την ενίσχυσή τους.

— **Τὸ πολὺ ποντιακὸ κοινό :** Νά ἐγγραφούνε στὸ περιοδικό μας καὶ νά προθυμοποιούνται νά προσφέρουν

τὸν ὀβολὸ τῆς συνδρομῆς τους.

Ἔτσι μπορούμε νά ἐλπίζουμε, πὼς με τὴ βοήθεια ὄλων θὰ ἐπιτύχομε νά ὀλοκληρώσουμε τὴν προσπάθεια καὶ τὸ βαρὺ ἔργο ποὺ ἀναλάβαμε.

Θὰ δείξουμε ἔτσι, πὼς ξέρομε νά ἐκτιμοῦμε τὴν ἱστορία μας, πὼς ξέρομε νά σεβόμαστε καὶ νά τιμοῦμε τοὺς προγόνους μας, πὼς εἴμαστε πραγματικά ἀξιοὶ ἀπόγονοὶ τους.

Καὶ μαζί μ' αὐτά, θὰ ἐξυπηρετήσουμε καὶ τὴν Ἑλληνικὴ γραμματολογία καὶ τις ἐπιστῆμες ποὺ ἀφορᾶ ἡ λαογραφία γενικά.

Θέλομε νά πιστεύομε πὼς καὶ στὴ νέα μας αὐτὴ ἐξόρμηση θὰ μᾶς ἀκολουθήσουν μ' ἐνθουσιασμό ὄλοι οἱ συμπατριῶτες μας.

Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιο τοῦ Συλλόγου Ποντίων

« Ἀγωναῦται—Κομνηνοὶ »

Ι. Περβανίδης, Κ. Φωτιάδης, Γ. Βαφειάδης, Ν. Ξηρόπουλος, Ἀλκ. Κογκάλιδης, Ν. Ἀπατσίδης, Π. Μανασῆς, Ξεν. Ἀκογλούς.



ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗΣ (BEES)—ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Ἀθήνας καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Νίκος Α. Βέης εἶχε τὴν εὐγενικὰ καλοσύνη νά μᾶς στείλει, κατὰ παρακλήσῃ μας, τὸ παρακάτω ἄρθρο, γιὰ τὸ πρῶτο μᾶς αὐτὸ τεύχος. Ἡ μεγάλη τιμὴ ποὺ μᾶς κάνει καὶ μετὰ τὰ καλά του λόγια καὶ μετὰ τις ἐνθαρρυντικὲς παραομιήσεις του, κι ἡ χαρὰ ποὺ μᾶς δίνει μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν τῆς μελλοντικῆς συνεργασίας του, μᾶς υποχρεώνουν ξεχωριστὰ καὶ δυναμώνουν καὶ ἀπλώνουν τὰ αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ ἀπέναντι στὸ σοφὸ μᾶς Καθηγητῆ.

Ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια, σὲ χαρὲς καὶ σὲ λύπες, φίλος ἀδερφικὸς τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ καὶ ταπεινὸς ἐρευνητὴς τῆς μεγάλης ἱστορίας τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ, χαιρετίζω μετὰ μεγάλη χαρὰ τὸ νέο περιοδικό σας. Ἄς τὸ εὐλογῆσῃ γιὰ τὸ μεγάλο δρόμο του ἡ Δέσποινα τῶν Οὐρανῶν καὶ τοῦ Πόντου ἡ παντοτεινὴ Παραστάτισσα, ἡ Παναγία ἡ Σουμελιώτισσα, ποὺ ξεκίνησε κάποτε γιὰ τὰ μέρη σας—καθὼς ἱστοροῦν τὰ παλιά συναξάρια—ἀπ' ἐδῶ τὴν «τρισέβδοξή πόλη τῆς Ἀθήνας».

Ἡ ταπεινότητά μου στηρίζει τις καλύτερες ἀπαντοχὲς στὸ νέο Ποντιακὸ περιοδικό, γνωρίζοντας καλὰ τὰ στοχαστικὰ καὶ φιλότιμα παιδιὰ τοῦ Πόντου, ποὺ τὸ φέραν στὴ ζωὴ καὶ στοργικὰ θὰ τὸ διευθύνουν.

Οἱ Ποντιακὲς σπουδὲς ἔχουν μιὰ λαμπρὴ παράδοση· εὐχομαί σι' ἀχνάρια τῆς λαμπρῆς αὐτῆς παράδοσης νά τραβήξῃ σταθερὰ τὸ περιοδικό σας καὶ νά χαρίσῃ στὴ Φυλὴ μας καὶ στὴν Ἐπιστῆμὴ πολλὰ κι' ἀνεχτίμητα πνευματικὰ κ' ἠθικὰ χαρίσματα. Καὶ στὴν ταπεινότητά μου μακάρι νᾶναι ἀπὸ τὴ Μοῖρα γραφτό, νά μπορέσῃ μετὰ τις λιγοστὲς τῆς δυνάμεις νά προσφέρῃ κάτι γιὰ τὸν κεντρικὸ σκοπὸ τοῦ νέου περιοδικοῦ.

Ἡ συστηματικὴ συναγωγή κ' ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς Ποντιακῆς Λαογραφίας (στὴν πιὸ πλατειὰ ἐννοια τοῦ ὄρου) εἶναι ὁ ἀντικειμενικώτατος σκοπὸς τοῦ νέου περιοδικοῦ. Σχετικὰ πρὸς τὴν Ποντιακὴ Λαογραφία ξέρομε ὄλοι μας, ὅτι αὐτὴ εἶναι παλιὸς καταχωνιασμένος θησαυρὸς, ποὺ ἡ σημασία του δὲν εἶναι

περιορισμένη τοπικῶς μόνο στὸν Πόντο καὶ στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κ' ἔξω ἀπ' αὐτὴ. Χωρὶς ἄλλο ἡ Ποντιακὴ Λαογραφία θὰ βοηθήσῃ στὴ διαφώτιση πολλῶν ζητημάτων τῆς ζωῆς ὀλόκληρης τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς καὶ σιὸς νεώτερους χρόνους. Κ' εἶναι ἀνάγκη μιὰ ὥρα ἀρχύτερα νά περιμαζέψομε τὰ λαογραφικὰ μνημεῖα τοῦ Πόντου προτοῦ οἱ γέροι κ' οἱ γερόντισσες τὰ πάρουν μαζί τους στὸν τάφο τους κι ἔτσι μᾶς χαθῆ γιὰ πάντα Ἑθνικὸς Θησαυρὸς ἀμέτρητης ἀξίας.

Ἔσεῖς, ἀγαπητοὶ μου Ἕλληνες τοῦ Πόντου, γνωρίζετε καλύτερα ἀπὸ μένα τί πολύτιμα πεζὰ καὶ ἔμμετρα κομμάτια τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου φυλάξατε. Βέβαια τὸ μεσαιωνικό μας ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα δὲν ἔχει ἀποκλειστικὴ πατρίδα του τὸν Πόντο. Μὰ πουθενά ἡ Ἀκριτικὴ ἀνάμνηση δὲν ἔζησε ὡς τις ἡμέρες μας τόσο πολὺκλαδῆ καὶ τόσο περισσὴ ὅσο στὴ μυριοπόθητη χώρα σας, στὴ μεγάλη Ἀκρόπολη τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ χειρόγραφο ποντιακὸ μᾶς ἐφύλαξε μιὰ διασκευή ἀπὸ τὸ Ἀκρικὸ ἔπος, ποὺ πρῶτος ὁ δικὸς σας Σάββας Ἰωαννίδης τὴν ἔκαμε γνωστὴ στὸ φιλολογικὸ κόσμο. Καὶ πάλι Πόντιοι μισθοφόροι, καθὼς φαίνεται, ἔφεραν τ' Ἀκριτικὰ τραγούδια στὴν Κύπρο (μὰ ὄχι στὰ χρόνια τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορα Τιβέριου Β', 698 - 705, ὅπως στοχάστηκαν μερικοὶ). Ἀπὸ τὴ γνώση τῶν Ποντιακῶν παραδόσεων ποὺ κλωθογυρίζουν ὀλόγυρα ἀπὸ τὸν ἥρωικὸ Διγενῆ Ἀκρίτα κ' εἶναι ἀκόμα ἀκατάγραφες ἢ ἀνέκδοτες, δικαιούμεθα ν' ἀπαντήσωμεν ἀξιόλογη ἐπιστημονικὴ ὠφέλεια γιὰ τὸ μεσαιωνικό μας ἔθnikὸ ἔπος.

Πὼς πρέπει, καλοὶ μου φίλοι καὶ συναγωνιστὲς, νά περιμαζεύονται καὶ νά δημοσιεύονται τὰ λαογραφικὰ κείμενα ; Ἀπαράλλακτα ὅπως κυκλοφο-

ροθν στα χείλη του λαού, *αδιάφθορα*, με πιστή απόδοση όλων των φωνητικών ιδιοτήτων των ανθρώπων, που υπαγορεύουν τα κείμενα. Τα καλύτερα μέσα για την αποθησαύριση λαογραφικών κειμένων είναι *ειδικοί φωνογράφοι* για διαλεκτολογικές φωνοληψίες. Δεν πρέπει ποτέ να καταστρέφεται ο γλωσσικός τύπος των ιδιωματικών κειμένων, που πολλές φορές έχει ξεχωριστή αξία. Η γλώσσα του πατέρα σας και της μάνας σας, παιδιά του Πόντου, "Ας μένει πάντοτε—όπως λέει ο Παλαμάς—«και της ψυχής σας ή γλώσσα»⁽¹⁾. Κρατήσατέ τη με στοργή στην οικογενειακή σας δμίλια: όσοι μπορείτε από σας καλλιεργήσατέ τη και λογοτεχνικά. Σ' άλλες χώρες τα τοπικά γλωσσικά ιδιώματα έχουν να δείξουν θαυμαστές φιλολογίες κι' όνομαστους λογοτέχνες⁽²⁾. Γιατί να μην έχουμε και μες γερή λογοτεχνική κίνηση στα Τσακωνικά, στα Κρητικά, στα Ποντιακά, στα Κυπριώτικα κλπ; Ο μεγάλος Grime είπε: «Η γλώσσα μας είναι επίσης ή ιστορία μας». Τι αρχαιόπρεπα στοιχεία, τί αληθινά διαμάντια βρίσκονται στα πατρογονικά σας γλωσσικά ιδιώματα ξαίρετε καλά: τό έχουν διδάξει σ' όλο τον κόσμο ο δικός σας ο γλωσσολόγος Δημ. Οικονομίδης, ο Έλ. Κούσης, ο "Ανθιμος Παπαδόπουλος—κι' αυτοί δικοί σας—ο καθηγητής Γεώρ. Ν. Χατζηδάκης⁽³⁾, ο Μ. Δέφνερ κι' άλλοι. Όπως τα Τσακωνικά διατήρησαν στοιχεία δωρικά, μάλιστα από το νεολακωνικό ιδίωμα, έτσι τα Ποντιακά διατήρησαν στοιχεία Ιωνικά. Συχνά διατηρήθηκε στα ποντιακά ή αρχαία

(1) 'Ασάλευτη Ζωή: 'Εκατό Φωνές, ἀριθ. 16.

(2) Στη χώρα μας οι δασκάλοι άλλοτε ήταν εκείνοι που συστηματικά κοίταζαν πώς να θανατώσουν τα τοπικά γλωσσικά ιδιώματα σ' άλλες χώρες οι περισσότεροι λογοτέχνες, που γράφουν κατά τις τοπολαίες, βγαίνουν από το δασκαλικό κόσμο.

(3) Για τελευταία φορά έγραψεν ο μακαρίτης καθηγητής για τα ποντιακά στο περιοδικό «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» (που βγάζει ή ταπεινότητά μου) τόμ. Ζ', τεύχος 34, 1930, σελ. 383—387.

προφορά του η σάν ε (π.χ. *κλέφτες* = κλέφτης, *νύφε* = νύφη, *εγάπεσα* = ήγάπησα, *έκουσα* = ήκουσα, *έσαν* = ήσαν, *έτιον* = ήτιον, *έτιμέθες* = έτιμήθης κλ. Το άρνητικό μόριο στην Οινόη, "Ανω 'Αμισό (Καντίκιοι), Σινώνη και 'Ινέπολη είναι: *οὐκί*, σ' άλλα ποντιακά: *ΰκι* (αυτά είναι λείψανα Ιωνικά). Στα ποντιακά κρατήθηκε πολλούς αιώνες ή αρχαία προφορά του φ σάν π, γι' αυτό σήμερα το σύμπλεγμα σφ προφέρεται από τους Πόντιους: σπ (π.χ. *σπιντόνα* = σφεντόνα, *σπάξω* = σφάξω, *σπίγγω* = σφίγγω κλ.). Το σύμπλεγμα: *σι* στα έμπρόθετα: *σιου*, *σιό*, *σιή* κλ. χάνει τό: *τ* (π.χ. *σή μάναν* = στή μάναν, *σά παιδιά* = στα παιδιά κλ.). Η προφορά του: (*χε*), (*χι*) είναι παχειά: (*σθ*), (*δι*). (π.χ. *έχει* = *έχει*, *βέχετε* = βήχετε κλ.). Φυλάγεται το τελικό: *ν* (π.χ. *χωρίον*, *θερίον*, δέ φυλάγεται στον 'Οφη, στα μεσόγεια χωριά των Κοτυώρων Σεμέν, Ματέν⁽⁴⁾ κλ. και σε μερικά άλλα μέρη του Πόντου) Μερικά ούδέτερα έχουν κατάληξη: *-μαν* (π.χ. το *αίμαν*, το *δνομαν* κλ.). 'Αναλογικά προσθέτεται τελικό: *ν* και σε ρήματα (π.χ. *έρθεν πάλιν*). Στην έγκλιση τονίζεται κ' ή πέμπτη συλλαβή από τή λήγουσα ενώ άλλοι έχουμε μιá ανάπτυξη τόνου πιο άδύνατου (π.χ. *κρέμασον άιον*, *άνοστεσσα*).

Στην μορφολογία έχουμε στα ποντιακά αρχαιόπρεπα και περιεργα φαινόμενα. 'Ετσι τα θηλυκά, που σημαίνουν ζώα και άψυχα, παίρνουν στον πληθυντικό το ούδέτ. άρθρο: *τά* αντί τό: *οί*, *τίς* (π.χ. *τά κοσσάρας*, *τά πολιτείας* κλ.). 'Εχουμε γενικές της Γ' κλίσης με κατάληξη: *ος* (π.χ. *οὔτινος*, *είνος*, και *είνονος* = ένός, έπειτα αναλογικά: του *λύκονος*, του *κόσμονος* = λύκου, κόσμου κλ.). "Όταν στο λόγο τυχαίνει υποκείμενα να είναι έναρθρα όνόματα σε *-ος*, τότε αυτά παίρνουν την κατάληξη *-ον* (π.χ. *ο λύκον*, *ο δάβολον* κλ.). 'Ακούονται στα Ποντιακά αϊτιατικές πληθυντικές της Α' και Β'

(4) Πρβλ. και Ε. 'Ακούλου «Λαογραφικά Κοτυώρων» 'Αθήνα 1939 σελ. 13 και 16.

κλίσης με την αρχαία κατάληξη: *-ας* (π.χ. *τάς ημέρας*, τους *μήνας*, ενώ στα Νεοελληνικά συνήθως: *τές ή τις ημέρες*, τους μήνες). 'Ασυναίρετα ούδέτερα της τρίτης κλίσης στο πληθυντικόν έχουν κατάληξη: *α* (π.χ. *είδα* = είδει, *πάθα* = πάθεα κλ. κ' έδω έχουμε λείψανα Ιωνικού στοιχείου). Θηλυκά ουσιαστικά και επίθετα της Β' κλίσης με την κατάληξη *-ος* ακούονται και σήμερα (π.χ. ή *δρόσος*, ή *νεόνημος*, ή *άτιμος*, ή *άδνεμος*, ή *περίεργος* κλ.). 'Επίσης ακούονται και σήμερα χτητικές άντωνυμίες: *τ' έμόν*, *τ' έμέτερον* (= έμόν, ήμέτερον) κλ. 'Η επαναληπτική (και προσωπική) άντωνυμία του γ' προσώπου είναι: *άτός*, *άτέ*, *άτό*, γεν. *άτ(σθ)*, του θηλ. *άτης*, *άτ'ς*, *τ'ς*, ούδ. *άτό*, και κτητική γενική του ούδέτ.: *άθε*. 'Ακούονται άκόμη οι άντωνυμικοί τύποι: *ά(β)σθ*, *τος* = αυτός, *ντό* = τί.

Οί μέσοι τύποι των ρημάτων με κατάληξη *όω* (= *ω*) σχηματίζονται σε: *σῶμαι* και *δχι*: *-ώνομαι*, όπως στα λοιπά Νεοελληνικά (π.χ. *πλεροῦμαι*, *σκοτοῦμαι*, *φορτοῦμαι* κλ.) Τα παθητικά και μέσα ρήματα τελειώνουν σε: *-κοῦμαι*, *-ισκουμαι*, *-ιουμαι* (π.χ. *γοάφκουμαι*, *σπίχκουμαι* = σφίγγομαι, *ποτίουμαι* = ποτίζομαι). 'Ο παρατατικός της ένεργητικής τελειώνει σε (*ι*)*να* (π.χ. *έχτιζ(ι)να* = έχτιζα). Το γ' πληθυντικόν πρόσωπον του ποθ ένεστῶτος τελειώνει σε: *-ονταν* (π.χ. *θάφκουνταν* = θάβονται). 'Ο παθ. άόριστος τελειώνει σε: *-θα*, *-θες*, *-θεν*, *-θαμεν*, *-θετεν*, *-θαν* (π.χ. *έκοιμέθα*...). 'Ενεργητικοί άόριστοι της προστακτικής τελειώνουν σε: *-ον*, της παθητικής σε: *-ετε* = ητι (π.χ. *άκουσον*, *κρίνον*, *άρνέθετε* = άρνήθητι). 'Αρχαιόπρεπη είναι ή χρήση του άπαρέμφατου αντί προστακτικής (π.χ. *λουσιήναι* = λουστέον, *ποισειν' άτο* = ποιητέον, πρβλ το περιφήμον έπίγραμμα: "Ω ξεϊν' άγγέλ λειν Λακεδαιμονίοις...).

"Αλλα Ποντιακά άπαρέμφατα αξία προσοχής είναι: *τί έθελε παιθείν*, *λέγειν* κ' *έχει*, *πρίν έλθαι με*, *πρίν φανθίηναί σε*, όπου το υποκείμενο μπαίνει σε πτώση αϊτιατική (δηλαδή σύμφωνα με την αρχαία χρήση). 'Η

άντωνυμία μπαίνει έπειτα από το ρήμα: *λέγω-σε*, *έγνα* (= ήνεγκα) *σε*⁽⁵⁾.

Ξαίρω, αγαπητοί μου, ότι με όλα τα παραπάνω σας έκούρασα, γράφοντας γνωστά σας πράγματα για μένα πρέπει ή αρχαία παροιμία: «Γλαύκας εις 'Αθήνας άγειν».

"Αν λάχη, φίλοι μου, τα λαογραφικά μνημεία, που θα δημοσιεύη το περιοδικό σας, να είναι γνωστά, πολύ ή όλίγο παραλλαγμένα, και σ' άλλα τμήματα της 'Ελληνικής πατρίδας, χαρήτε γι' αυτό. Γιατί ίσια-ίσια τίποτε δε δείχνει περισσότερο την ένότητα της 'Ελληνικής Φυλής παρά τα ίδια τραγούδια, οι ίδιες παροιμίες, οι ίδιοι θρύλοι, οι ίδιες εύχές και κατάρτες, κοντολογής τα ίδια λαογραφικά μνημεία, που τα βρίσκουμε πατροπαράδοτα στους 'Ελληνες π.χ. του Πόντου και στους 'Ελληνες της Θεσσαλίας, στους 'Ελληνες της Καππαδοκίας και στους 'Ελληνες της Κρήτης, στους 'Ελληνες της Θράκης και στους 'Ελληνες της Κύπρου κτλ.⁽⁶⁾ Και κανείς δε θ' άρνηθί, πώς οι άποδείξεις για την ένότητα της Φυλής μας, που στηρίζονται πάνου σε στέρια μνημεία του άσοφου 'Ελληνικού λαού, είναι πολλές φορές πιο δυνατές από τις άποδείξεις των σοφών και λογιωτάτων.

Σας άποχαιρετώ, αγαπητοί μου, με τό γνωστό σας Ποντιακό ρητό: *'Απον*, *σβήσον*, *κόπον*, *δάπον* και μάθετέ με και πάλι πρόθυμό σας παρασάτη και συνεργάτη σας.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ (BEES)

Της 'Ακαδημίας 'Αθηνών
Καθηγητής της Βυζαντινής και Νέας 'Ελληνικής
Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της 'Αθήνας.

(5) 'Αλλα «στοιχεία των Ποντιακών ιδιωμάτων δες Γ. Ν. Χατζηδάκι, όπου είπαμε παραπάνω, σελ. 385 κ. έ *Μανόλη Τριανταφυλλίδη*, Νεοελληνική Γραμματική, ιστορική εισαγωγή, 'Αθήνα 1938, σελ. 287 και παρακάτω.

(6) Πρβλ. και Ν. Γ. Πολίτη, 'Εκθεσις της 'Επιτροπείας των κριτών του Χατζηλαζαρέου 'Αγώνος περί της Λαογραφίας της Μακεδονίας, άναγνωσθείσα έν τῷ 'Εθνικῷ Πανεπιστημίῳ τήν 11 'Ιουνίου 1910. 'Αθήναι 1910, σελ. 17 κ. έ.

ΣΑΝ ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Του κ. ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ

Ο κ. Μανόλης Τριανταφυλλίδης, άλλοτε καθηγητής της γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, είχε την καλοσύνη να μας στείλει, κατά παράκλησή μας, για το πρώτο τεύχος των «Χρονικών του Πόντου», το παρακάτω άρθρο, που με χαρά μας δημοσιεύουμε. Καθήκον μας θεωρούμε να τον ευχαριστήσουμε θερμά για το ενδιαφέρον που δείχνει για την προσπάθειά μας.

Η προσοχή και η αγάπη μας για τη μητρική μας γλώσσα και το μοναδικό της για μας περιεχόμενο, που απλώνονται σε όλο και πλατύτερους κύκλους στις τελευταίες δεκαετίες, ήταν φυσικό να φανερωθούν έντονα στους αντιπροσώπους των προσφυγικών πληθυσμών. Ξεριζωμένοι ξαφνικά με τις περιπέτειες του πολέμου του 1914 από τον τόπο τους, έβλεπαν στο νέο περίγυρο της μεγάλης πατρίδας να χάνεται γοργά η ιδιότυπη γλωσσική τους κληρονομιά, και μαζί με αυτή πολύτιμα λείψανα που τους ένωναν μεταξύ τους και με το κοινό τους παρελθόν.

Ποτέ το ενδιαφέρον αυτό γεννήθηκε ή κίνηση και τα περιοδικά που ζήτησαν να θησαυρίσουν το γλωσσικό και το λαογραφικό υλικό που κινδυνεύει να σβήση, καθώς και πληθος πληροφορίες ιστορικές, που και αυτές γρήγορα ξεθωριάζουν και χάνονται. Και έχει για τα ποντιακά ή γλωσσική αυτή συναγωγή και μελέτη ξεχωριστή σημασία, που ενδιαφέρει όλους μας, αφού πρόκειται για ιδίωμα που ακολούθησε από αιώνες πολλούς δικό του δρόμο, και που φύλαξε πολλά αρχαϊκά στοιχεία από τη μεσαιωνική και την αρχαία γλώσσα.

Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής ήταν πρώτα το περιοδικό σύγγραμμα «Αρχαίον Πόντου», που δημοσιεύεται από την Επιτροπή Ποντιακών Μελετών και που μας χάρισε ως τώρα έντεκα καλοτυπωμένους τόμους με γλωσσικό, λαογραφικό και ιστορικό υλικό, μαζί με την Ιστορία της Εκκλησίας Τραπεζούντας, που τη χρωστούμε στον Πρόεδρο της Επιτροπής και άλλοτε Μητροπολίτη Τραπεζούντας και τελευταία Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Χρυσάνθο. Και

πλάι στο Αρχαίον του Πόντου έχουμε να θυμηθούμε τα «Ποντιακά Φύλλα», που στο λίγο καιρό που έζησαν, προσπάθησαν και αυτά να εργαστούν με όση δύναμη είχαν, για να συγκεντρωθούν και να μελετηθούν η γλώσσα και η λαογραφία των Ποντίων.

Τα «Χρονικά του Πόντου» που βλέπουν σήμερα το φως δεν έρχονται βέβαια να συναγωνιστούν στο έργο τους το «Αρχαίον Πόντου», που με τόσες αξιόλογες μελέτες μας πλούτισε τις γνώσεις μας και την επημέλεια μας για την ποντιακή γλώσσα και φιλολογία, αλλά φιλοδοξούν εργασία που έρχεται να συμπληρώσει την προσπάθεια εκείνη από άλλο μέρος: Όχι τόσο αυστηρά και αποκλειστικά επιστημονικά αλλά πολυμερέστερα και λαϊκότερα, ξεχωρίζουν από εκείνο όχι μόνο με την ύλη τους και με το είδος και το μέγεθος των άρθρων αλλά και με την πυκνότερη τους εμφάνιση και με το πλατύτερο αναγνωστικό κοινό που επιζητούν να εξυπηρετήσουν, κινώντας τα ενδιαφέροντά του για ένα κομμάτι του έαυτού του και προσελκύνοντας σε συνεργασία και συμμετοχή στην πνευματική ζωή των Ποντίων.

Θα είχα να εύχηθώ: ξεκαθαρισμένες προγραμματικές ιδέες, σύμμετρες προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, να βρουν τη δύναμη να σαρκωθούν μέσα στο νεόβγαλτο περιοδικό και να ακτινοβολήσουν σε κύκλο όλο και μεγαλύτερο — χωρίς όμως ό κάπως λαϊκός χαρακτήρας των «Χρονικών του Πόντου» να μειώνει την επιστημονική αξία των διατριβών που θα καταχωρίζονται σ' αυτά.

Ξέρομε όλοι τη ζωτικότητα των Ποντίων και την αγάπη τους για τη γλώσσα τους και την ιστορία τους. Γι' αυτό ελπίζουμε και εύχόμαστε να πετύχει το έργο που εγκαινιάζεται με το σημερινό φύλλο.

Κηφισιά 26 Αυγούστου 1943

ΜΑΝΟΛΗΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

ΤΙ ΡΕΙΖΟΥΝ ΟΙ ΠΟΝΤΙΑΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

Του κ. ΣΙΜ. Ι. ΚΑΡΑ

Με χαρά μας δημοσιεύουμε το παρακάτω άρθρο του καθηγητή της Βυζ. Μουσικής και προέδρου του «Συλλόγου προς διάδοσιν της Έθνικής μουσικής» κ. Σ. Καρα. Ο κ. Καρας, του οποίου είναι γνωστοί οι αγώνες για την επίωση και διάδοση της εθνικής μας μουσικής, έχει αναλάβει ευγενικά τη θεώρηση στην απόδοση με βυζαντινή παρασημαντική ξήντα περίπου πεντακόντων ασμάτων και τραγουδιών της συλλογής του κ. Ξ. Ξενίτα, που θα δημοσιεύονται τμηματικά στο περιοδικό μας.

Τους Ποντίους γνώρισα πρώτους από τους Μικρασιάτες και γενικά τους άλλους πρώτους της Ανατολής. Τους γνώρισα πρόσφυγας της Ρωσίας το 1921 και ξειπτα εξέτεινα τās γωνιές μου μετά τη μικρασιατική καταστροφή.

Απ' αυτούς έμαθα τα περασμένα της πατρίδος των, επληροφορήθηνα σχετικά με τους τόπους της, και τη ζωή των κατοίκων της, τα ήθη και τα έθιμά των.

Δέν γνωρίζω γιατί οι Πόντιοι μου έμπνέουν απόλυτον έμπιστοσύνην. Ίσως γιατί απ' το ένα μέρος γνώρισα όλο και καλούς φίλους εξ αυτών' ίσως από τ' άλλο γιατί τό παρουσιαστικό του Ποντίου σου έμπνέει κάποιο αίσθημα ειλικρινείας και σταθερότητας.

Η πατριωτική ιδέα που βαστά άσβεστα τά όνειρα της φυλής άκόμη και μετά την καταστροφή και τον όλεθρο της πατρίδος των, δείχνουν ότι κάποιο «Θείον πύρ» έχει μέσα της αυτή ή φυλή' Θεϊον πύρ' σάν αυτό που έκλεψεν από τους Θεούς ό εκεί εις την πατρίδα των δεσμώτης Προμηθεύς. Μοι δημιουργεί άκόμη την πεποίθησιν ότι ό Ποντιακός Έλληνισμός, είναι εξαιρετική δύναμις μέσα εις τό σώμα της Έλλάδος, που μπορεί 'ς αυτήν να βασισηί με πεποίθησι τό Έθνος, εις τό αύριανό ξεκίνημά του.

Απ' όλα αυτά, αγάπησα τους Ποντίους' τους συνανέστραφην, συνεδέθηνα μαζί τους, έφαγα, ήπια, έγλένθηνα, έτραγούδησα, έχορευα' έμαθα την γλώσσα, τά ήθη, τά έθιμά των, έκαμα δήλα δη τις πρώτες ποντιακές λαογραφικές μου σπουδές κοντά των' έγινα «άσ' 'ς έμετέρες» όπως μου λέγουν κι' αυτοί.

Όλα αυτά τά στοιχεία πολιτισμού του Πόντου, όλη αυτή ή πνευματική των Ποντίων ζωή, περισσότερο παρά εις άλλο, αντικατοπτρίζεται 'ς τά δημοτικά, τά έθνικά των τραγούδια.

Γλώσσα, ποίησις, μουσική, ρυθμός, όρχησις, κινημένα από μία καλλιτεχνική διάθεσι, και γόνιμη φαντασία, παρουσιάζουν σ' εκείνον που τ' απολαμβάνει τον έσωτερικό κόσμο της ψυχής των δημιουργών των' τους πόνους, τους καημούς, τά βάσανα, τις χαρές και τις έλπίδες.

Φέρουν ζωντανή τη θύμηση ενός άξέχαστου ενδόξου παρελθόντος, που είναι παρηγορία διά τό παρόν και έλπίδα διά τό μέλλον.

Η γλώσσα του ποντιακού λαού είναι μία από τās χαρακτηριστικώτερας ελληνικές διαλέκτους' σώζει τό μεσαιωνικό, τό Βυζαντιακό χαρακτήρα, με πολλούς γλωσσικούς και γραμματικούς τύπους αρχαϊκούς και δημηρικούς' διάλεκτος που άξίζει ν' απασχολήση γλωσσολόγον Έλληνα, φιλοδοξούθηνα να εργασθώ πρωτότυπως. Οι Πόντιοι δέν ήκολούθησαν τη γλωσσική εξέλιξι των άσπροθαλασσιτών και των λοιπών Έλλήνων' απομονωμένοι εις τό βάθος του Πόντου και της Μικράς Άσίας, διατηρούν άκόμη την άπληρη της Βυζαντινής λαλιάς' και είναι ή γλώσσα των ένας σύνδεσμος γλωσσικός μεταξύ της αρχαιότητας και των νέων χρόνων.

Η στιχουργία των ποντιακών ποιημάτων άκολούθησε και αυτή την νέαν «τονικήν ρυθμοποιϊαν» κατά τό ποιητικόν μέτρον διακρίνεται σε ποιήματα με 15 συλλαβούς πολιτικούς στίχους ως επί τό πλείστον, αλλά και 12 συλλαβούς και 11 συλλαβούς και 10 συλλαβούς, 8 συλλαβούς και άλλους.

Εξαιρετικήν δέ θέσιν, και τρόπον τινά πρωτεύουσαν — μαζί με τά διάφορα ιστορικά και άλλα τραγούδια — εις την ποιησιν την ποντιακήν κατέχουν τά τραγούδια τά ήρωϊκά' τά παλαιότατα Βυζαντινά τραγούδια του άκριτικού κύκλου.

Ακρίται οι ίδιοι οι Πόντιοι και άγωνιστάι, εις τον ήρωα των άκριτικών ασμάτων, τον «Διγενή Ακρίταν», δίδουν ανάγλυφον την εικόνα του Ιδεώδους της ελληνικής γενναιότητας' της σωματικής δήλα δη ρώμης, που φθάνει άκόμη μέχρι και του ύπερφυσικού, συνοδευμένη από ευγένειαν ψυχής και ίπποτισμόν, προϊόντα μιας βαθειάς καλλιεργημένης ψυχής με τά γράμματα και τās καλās τέχνας.

Σκληρός προς τους έχθρους, γενναϊόδωρος προς τους άτυχήσαντας αντίπαλους, ευγενικός προς τās γυναίκας, πλουσιοπάροχος και έλεήμων προς την δυστυχίαν ό ακρίτης, όσον εύκολα χειρίζεται τό τόξο, τό σκουάρι του και τό ραβδί του, άλλο τόσον επιδέξια και τό «λαγούτο» ή την «θαμπούραν» του όταν υπάγει προς άντάμωσιν της ποθητής του.

Ζή βιον σκληρόν, άγριον, πολεμικόν πολεμώντας με ανθρώπους και θεριά και τά «στοιχεία» της φύσεως, και ως τόσο ξεύρει και την ήμερη και ήμερη άρχοντική ζωή, πλάι εις την «καλή» του, για την

όποια χτίζει παλάτια και παραδείσους παραμυθένιους.

«**Ακρίτας κάδτρα ἔχτιζεν, Ἀκρίτας**
[περιβόλα,
'ς ἕναν ὀμάλ' 'ς ἕναν λειβάδ' 'ς ἕναν
[πιδέξον τόπον.
και ὄσα τοῦ κόσμου τὰ νερά, ἐκεῖ
[φέρ' καὶ αὐλακώνει,
και ὄσα τοῦ κόσμου τὰ φυτὰ, ἐκεῖ
[φέρ' καὶ φυτεύει,
και ὄσα τοῦ κόσμου τὰ πουλά, ἐκεῖ
[φέρ' καὶ φωλεύει».

Ὁ ἥρωας τῶν ἀκριτικῶν ἀσμάτων γνωρίζει ν' ἀγωνίζεται ἡρωικά, νὰ νικᾷ καὶ νὰ θριαμβεύη, ἀλλὰ καὶ νὰ πέφτη γενναῖα ὅταν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ. Νὰ πέφτη γενναῖα ἐκεῖ 'ς τὰ βάθη τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου ἀναμένει εὐλαβικὸν προσκυνητὴν τὸ Ἑλληνικὸν γένος 'που θὰ τοῦ ἐγείρει μαυσωλεῖον εὐγνωμοσύνης. Πέφτει ἐκεῖ μάρτυρας αἰώνιος τῆς Ἑλληνικῆς φιλοπατρίας καὶ γενναιότητος, σύμβολον αἰώνιον τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς διὰ τὴν ὁποῖαν ὕψιστος ἠθικὸς καὶ κοινωνικὸς νόμος εἶναι ὁ ἀγὼν καὶ ὁ θάνατος ὑπὲρ τῶν ἰδεωδῶν καὶ τῶν δικαίων τῆς πίστεως καὶ πατρίδος.

«**Φατέστε, πούλα μ', φατέστε, φατέ-**
[στε τὸν γαρίπη,
'ς σὴν θάλασσαν κολυμπετής, 'ς σ' ὄρ-
[μάνα πεχλιβάνος,
κοῦρτος καὶ κourτομάνικος, ἑλλέν'κον
[παλληκάρην».

Εἶναι τὰ ἀκριτικά τραγούδια, ἀπομίμησις τοῦ ὀμωνύμου γραπτοῦ ἔπους τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς; ἢ εἶναι ἡ βάση γιὰ τὴν δημιουργίαν ἐκείνου; πιστεύω τὸ δεύτερο.

Γιατὶ ἕνας λαὸς δὲν δημιουργεῖ ποίησι καὶ μάλιστα ἡρωικὴ γιὰ κάτι τοῦ ὀποῖου δὲν ἔζησε τίς δραματικὲς σκηνές, δὲν τὸ εἶδε, δὲν τὸ ἀκουσεν ὀμαδικά τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ τίς δραματικὲς φάσεις τῆς, τὴν ὕμνησαν κυρίως ἐκεῖνα τὰ μέρη, ὅπου ἔλαβον χώραν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης τὰ γεγονότα.

Καὶ τὴν ἀκριτικὴν ἐποποιίαν, τοὺς ἀγῶνες δὴλα δὴ τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς τ' ἀλλόφυλλα καὶ ἀλλόπιστα ἔθνη τῆς ἀνατολῆς, ἀπὸ τοῦ Ἡρακλείου μέχρι καὶ τῶν Παλαιολόγων καὶ τῶν Κομνηνῶν, μόνον τὰ «**Θέματα**» ἐκεῖνα τῆς αυτοκρατορίας τὴν ὕμνησαν. ὄσα τὴν ἔζησαν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐδέχθησαν τὸν ἀντίκτυπον τῶν ἐξελλείψεων τῆς. Ὁ Πόντος, ἢ Καππαδοκία ἢ Κύπρος, ἢ Κρήτη.

Ἐπέμεινα εἰς τὰ τραγούδια τὰ ἡρωικά γιατί αὐτὰ ἔχουν μεγάλην ἀξίαν ἐθνικὴν ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἱστορικά καὶ ἄλλα τραγούδια εἰς τὰ ὀποῖα παριστῶν-

ται ἡ ἱστορία, οἱ θρόνοι, αἱ δοξασαὶ καὶ αἱ σκηναὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, καταλαμβάνουν μέρος ἐξαιρετικὸν εἰς τὴν ποιητικὴν καὶ μουσικὴν τῶν Ποντίων παραγωγῆν.

«Ὁ Μάραντον», δηλ. ἡ ἐπιστροφή καὶ ἀναγνώρισις τοῦ ξενητεμένου συζύγου, «τῆ Τρίχας τὸ γεφύρ», ὅπου παραστατικώτατα ἀπὸ ρυθμικῆς καὶ μουσικῆς ἀπόψεως ζωγραφίζεται ἡ πάλη τοῦ οἰκογενειακοῦ φίλτρου καὶ τοῦ κοινωνικοῦ καθήκοντος.

«Ὁ Γιάννης ὁ μονόγιαννης, ὁ μοναχὸν ὁ Γιάννης» ἢ ἡ πάλη τοῦ ἀδυνάτου ἀνθρώπου πρὸς τοὺς σκληροὺς νόμους τῆς φύσεως, εἶναι ἀριστουργηματικὰ ποιητικὰ καὶ μουσικὰ δημιουργήματα τῆς ποντιακῆς ψυχῆς.

Τὰ «**Ματζουκάτ'κα** —ἐξ ἄλλου— τραγῳδίας», «**ἡ Λεμόνα**», «**τῆς Δεσποινῆς ὁ κρίαρον ὁ χρυσοκωδωνεάτες**» ἢ «**Ἡ κόρ'**—π'—ἐξῆβεν 'ς σὸν παρχάρ'», γιὰ νὰ σημειώσω τὰ πειθ' χαρακτηριστικὰ, δίνουν μιὰ ζωντανὴ παράστασι τῆς εἰδυλιακῆς ζωῆς τῶν ἀγροτικῶν καὶ ποιμενικῶν πληθυσμῶν τοῦ Πόντου.

Ἡρωικοὶ ἀλλὰ καὶ αἰσθαντικοὶ οἱ Πόντιοι ἔχουν πλουσίαν παραγωγὴν ἐρωτικῶν διστίχων τὰ ὀποῖα, ἐπειδὴ φαίνεται ἐπρωτοστάτων εἰς αὐτὰ οἱ «**Κρωμέτες**», λέγονται συνήθως «**Κρωμέτ'κα** τραγῳδίας».

Ἡ λοτρεία, κατ' ἀρχὴν, πρὸς τὸ φεραῖον εἶναι ἔμφυτος εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ποντίου ὅπως καὶ κάθε Ἑλληνοσ,

«**τὴν ἔμορφον 'που 'κί' ἀγαπᾷ, καὶ**
[ἰχτιπάρ' 'κ' ἑφτάει,
θὰ καζανίζ'ν ἀτὸν δαβόλ' 'ς σὴν κό-
[λασιν θὰ' πάη».

Ἐπειτα καὶ ἡ αἰσθηματικὴ περιπέτεια, προεισαγωγὴ εἰς εὐτυχεῖ οἰκογενειακὸν βίον, θεωρεῖται ἀπαραιτήτος δι' ὄσους ἔχουν ἀληθῆ ἐπίγνωσιν τῆς ἀξίας καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτῆς τῆς ζωῆς.

«**ἀγάπην 'που 'κ' ἐγάπεσεν, φιλίαν**
['που 'κ' ἐποίηκεν,
χαίβαν ἔρθεν κ' ἐπέρασεν, καλαπα-
[λούκ' ἐποίηκεν».

Εἶναι τόσο αὐθόρμητος, τόσο πηγαῖα, τόσο ἀπλή καὶ εἰλικρινῆς ἡ ὄλη τοῦ Πόντου στιχοῦργια, ὅπως καὶ κάθε δημιουργημα αὐτοῦ τοῦ βασικὰ «**ποιητοῦ**» ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὥστε σὲ συνεπαίρνει μαζί με τὴν ιδιότυπη γλῶσσα τῆς, τὸ ρυθμὸ καὶ τὴ μουσικὴ τῆς.

Ἡ ποντιακὴ μουσικὴ δὲν ἔχει καμμίαν ἐπίδρασιν ἀπὸ τὴν Δύση ἢ τὸν βορρᾶν μένει καθαρῶς βυζαντινὴ, ὅχι ὡς πρὸς τὰ διαστήματα μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν τεχνολογίαν.

Θεμελιωμένα τὰ ποντιακὰ ἄσματα, ἐπάνω εἰς τὰ διαστήματα τῆς ἑλληνικῆς πολυηχίας, κατὰ διάφορα γένη, χροῶς καὶ τρόπους μουσικούς, σώζει μορφολογικά,

πλείστας ὄσας ἀναλογίας καὶ ὀμοιότητας πρὸς τὴν ἑκκλησιαστικὴν μελοποιίαν.

«**Τῆ Τρίχας τὸ Γεφύρ**», «**ἡ κόρ'** ἐξῆβεν 'ς σὸν παρχάρ'», τὰ τραγούδια πού λέγονται 'ς το «**νυφέπαρμαν**» καὶ τὸ «**Θύμισμαν**», «**Μάνα γιὰ δός μου τὴν εὐχή σ'**» καὶ «**ἄφη κόρη τὴ μάνα σου**» ἢ τὸ «**ἀρχὴν ἐμβήκα 'ς σὸν χορὸν**» καὶ ἄλλα, παρουσιάζουν καταπληκτικὴν ὀμοιότητα πρὸς τὰ «**στιχηρά**» καὶ ἄλλα μελωδήματα τῆς ἑκκλησίας.

Ἀκόμη καὶ συνήθειαι ἐπισήμων στιγμῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου τῶν Ποντίων, διατηροῦν τοὺς τύπους Βυζαντινῆς τελετῆς. Τὸ «**νυφέπαρμαν**» π. χ. πού γίνεται κατὰ τὸν ἀρχαῖον εὐαγγελικὸν τύπον, «**ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτός**» με τοὺς λυράρηδες ἔμπρός, τοὺς νεονύμφους κατόπιν, καὶ ὀπίσω τοὺς συγγενεῖς καὶ λοιποὺς γαμηλιώτας, ὄλους με ἀναμμένα κεριὰ εἰς τὰ χέρια, ὀμοιάζει ἄλλον πρὸς θρησκευτικὴν λιτανεῖαν ἢ κοσμικὴν διασκεδάσιν τὰ δὲ κατ' αὐτὸ τραγούδι ὡς θρησκευτικὰ ἐμβατήρια ἢ ἄσματα κοσμικά.

Ἄλλ' εἰς τὰ εὐθυμα, τὰ γρήγορα δηλ. καὶ ἐνθουσιαστικὰ τραγούδια, κυριαρχοῦν στοιχεῖον εἶναι ὁ ρυθμὸς. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ρυθμικὴ, ὅπως καὶ εἰς τὰ τραγούδια καὶ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ζῆ καὶ εἰς τὰ τραγούδια τὰ ποντιακὰ. Καὶ τὰ τρία ρυθμικὰ γένη με διάφορες ποικιλίες ρυθμικῶν ποδῶν σώζονται εἰς τὴν ποντιακὴν ρυθμοποιίαν: καὶ δακτυλικὸι, καὶ λαμβικὸι πόδες καὶ παῖνες καὶ ἐπίτριτοι, καὶ οἱ τὸσον προσφιλεῖς εἰς τοὺς Ποντίους ἐπιτέταρτοι (9σημοὶ) πόδες εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν ποντιακὴν μουσικὴν.

Τὸ ὄλον δὲ τοῦτο ποιητικὸν, μουσικὸν καὶ ρυθμικὸν οἰκοδόμημα, συνθεθεῖ μὲν με ἐνθουσιασμὸν ἢ ποντιακὴν λύρα καὶ ὁ ζουρνᾶς, ἐρμηνεύει δὲ πλαστικώτατα με χάριν τὸ σύστημα τῶν ποντιακῶν χορῶν, πού εἶναι πολὺμορφοι, καὶ ἀνάλογοι με τοὺς μουσικοὺς ρυθμοὺς καὶ τὴν διάθεσιν τῶν κατοίκων ἐκάστης τοπικῆς περιφερείας.

Ἡ ποντιακὴ λύρα πού εἶναι τὸ κύριο μουσικὸ ὄργανο τοῦ ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου, εἶναι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν μνημεῖον μουσικὸν ἀξιοσπούδαστον, διότι μόνη ἀπὸ τὰ ἐν χρήσει ἑλληνικά ὄργανα σώζει τὸν ἀρχαῖκὸν τύπον τῆς δωρικῆς λύρας, χορδισμένη κατὰ συννημένα τετράχορδα (κατὰ 4ας). Ὡς ἐκ τοῦ λόγου τούτου δημιουργεῖται αὐτομάτως κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν λανθάνουσα ἀρμονικὴ συνοδεία κατὰ παραλλήλους τετάρτας, ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς λύρας τῆς ποντιακῆς, φαινόμενον μουσικὸν ἀξιοσπούδαστον, μιὰ ἀπὸ τίς παλαιότερες ἀρμονικῆς μορφῆς πού ἐδοκιμάσθησαν εἰς τὴν Δύσι κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴ.

Ἐπειτα ἔχει μιὰ γλῶσσα ἰδιότυπη καὶ ξεχωριστὴ ἀπὸ τὰ ἄλλα τὰ ὄργανα—κατὰ τὴν ἰκανότητα βέβαια καὶ τοῦ λυρά-

ρη—εἶναι καὶ τὸσον στενὰ συνδεμένη ἢ λύρα με τὸ ποντιακὸ τραγούδι, ὥστε τὸ ὄφος καὶ τὸ χρῶμα του νὰ μὴ εἶναι δυνατὸν δι' ἄλλου ὄργανικοῦ μέσου ν' ἀποδοθοῦν παρὰ μόνον δι' αὐτῆς.

Ὁ Πόντιος λυράρης, ποιητῆς μαζί καὶ μελοποιὸς ἀφθαστος, ἴδια τῶν ἐρωτικῶν διστίχων, εἶναι ὁ κύριος ἐμψυχωτῆς τῶν χορευτῶν πρὸ τῶν ὀποίων παρελαύνει διαδοχικὰ παίζων τὸ ὄργανό του, ἕως ὅτου φθάσῃ νὰ τοὺς συνεπάρῃ εἰς μίαν διονυσιακὴν μέθην, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς ἤρεμους ρυθμοὺς τοῦ «**ὀμάλ**» καὶ φθάνοντας εἰς τοὺς γρήγορους τοῦ «**τίκ**», τοῦ «**λαγγευτοῦ**», καὶ τοῦ «**σέρα χοροῦ**».

Οἱ χοροὶ τοῦ Πόντου, ὁ «**συρτόν**», ὁ «**λαγγευτόν**», τὸ «**χοροντικόν**», ὁ «**τίκ**», ὁ «**ὀμάλ**», τὸ «**κοτσαγκέλ**», ὁ «**σέρα χορὸν**» καὶ ἄλλοι, ἔχουν μεγάλην ποικιλίαν καὶ πλαστικότητα διακρίνονται δὲ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χορῶν διότι σώζουσι οἱ περισσότεροι τὸν τύπον τοῦ κλειστοῦ χοροῦ συνηθισμένου μόνον εἰς τὸν Πόντον.

Ἀπὸ τοὺς χοροὺς τὸ μὲν «**ὀμάλ**» εἶναι ὁ εὐγενικώτερος, ὁ δὲ «**σέρα χορὸς**» ὁ πλέον ἡρωικὸς καὶ ἀνδροπρεπῆς.

Προτίμησα ἀντὶ ἀρθροῦ διὰ νεοεκδιδόμενον περιοδικό, νὰ κάμω μιὰ σύντομη ἀνασκόπησι καὶ ἀνάλυσι τῶν καλλιτεχνημάτων τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ, ἔτσι γιὰ νὰ δειξῶ τὴν ἀξίαν τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ, ἀξία ἱστορικὴ, γλωσσικὴ, ποιητικὴ καὶ μουσικὴ, ἀλλὰ, πρὸ πάντων, ἀξία Ἑθνικὴ.

Ἐὰν ἔχωμε θέσι, μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς ὀφηλίου ζῆλευτῆ, εἶναι διότι εἰμθετα Ἑλληνοσ, ἀπόγονοι καὶ συνεχισταὶ τοῦ ἔργου Ἑκείνων τῶν παλαιῶν καὶ μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων, πού, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος ἀνθίσταντο ἐπὶ χιλιάδες χρόνια με τὸ ὄπλο στὸ χέρι ἐναντίον τῆς βαρβαρότητας, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐδημιουργοῦσαν πολιτισμὸ καὶ τὸν διεφύλαξαν διὰ νὰ φωτίσουν με αὐτὸν τὰ Ἑθνη τῆς Δύσεως καὶ ὄλον τὸν κόσμον.

Ἐὰν δὲ ὑπάρχουν περγαμηναὶ πού ἀποδεικνύουν αὐτὴ τὴν Ἑλληνικὴν μας καταγωγὴν καὶ ὕπόστασι, αὐτὰ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτὸς ὁ ἀκατάλυτος πολιτισμὸς μας, ὁ πολιτισμὸς ὁ λαϊκός, ὁ καθαρὰ Ἑλληνικός τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας' αἱ δοξασαὶ, τὰ παραμῦθια καὶ οἱ θρόνοι, τὰ τραγούδια μας καὶ οἱ χοροὶ μας οἱ ἑθνικοὶ.

Ἐὰν λοιπὸν θέλωμε νὰ διατηρήσωμε τὴν τιμητικὴν θέσι πού μᾶς ἀνήκει ὡς Ἑλλήνων μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, ἐὰν ποθοῦμε νὰ ὀργανώσωμε πατρίδα ἐνιαῖα, ἐὰν πρὸ παντὸς ἀξιοῦμε νὰ προβαλλώμεθα διάδοχοι τῶν δικαιωμάτων τῶν πατέρων ἡμῶν, ἀνάγκη νὰ βαστήξωμεν καὶ ν' ἀναπτύξωμεν ὄλα ἐκεῖνα τὰ ἑθνικὰ γνωρίσματα καὶ στοιχεῖα πολιτισμοῦ, τὰ ὀποῖα ἀποτελοῦν χερσποιαστὴν ἀπόδειξι τῆς ἐθνικότητός μας.

Πόντιοι καὶ λοιποὶ ἀλύτρωτοι πρόσφυγες, τοὺς ὀποῖους μιὰ σκληρὴ μοῖρα

κοί μιὰ συμφορὰ Ἐθνικὴ ἔρριψε βιαίως ἐδῶ εἰς τὸ ἑλλαδικόν.

Σὰς βεβαίῳ, μαζί με ὄλους ὅσοι ἔχουν ἀντικειμενικὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ὅτι τὰ καλλιτεχνικὰ καὶ πνευματικὰ δημιουργήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, εἶναι τέλεια ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, δίδουν δὲ τὴν πληρότητα τῆς αἰσθητικῆς καὶ πνευματικῆς ἱκανοποίησεως εἰς ἀνθρώπων Ἑλληνα τὴν ψυχὴν.

Ἐκεῖνο ποῦ σᾶς δίνει τιμητικὴ θέσι, μέσα εἰς τὸν ἔθνικόν ὄργανισμό, εἶναι ἡ καθαρότης τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ὁρθοδόξου Χριστιανικοῦ σᾶς φρονήματος, οἱ Ἐθνικοὶ καὶ Πατριωτικοὶ σᾶς ἀγῶνες, τὰ ἀρχαιοτρόπα καὶ γνήσια ἑλληνικὰ ἦθη, ἔθιμα, παραδόσεις καὶ τέχνες τοῦ λαοῦ σᾶς, ἡ ποίησις, οἱ χοροὶ καὶ τὰ τραγούδια σᾶς τὰ ἔθνικα.

Φυλάξτε καὶ ἀναπτύξτε αὐτὲς τίς ἀρετές· μὴ βαυκαλιζέσθε ὅτι ἐδῶ ποῦ ἤλθατε ὑπάρχει ὠργανωμένη κοινωνία ποῦ μεριμνᾷ γιὰ τὸν πολιτισμὸν σᾶς. Δὲν εἶναι ἐδῶ ἡ «Ρωμανία» τὸ λιμάνι δὴλα δὴ τῶν Ἐθνικῶν πόθων, ὀνείρων καὶ παλμῶν, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει με λαχτάρᾳ ἡ Ἐθνικὴ ψυχὴ:

«Ὦ μὲ ἂν ζῆς καὶ γίνεσαι ἴσῃ Ῥωμανίαν φύγον ἐκεῖ ἔεις κύρ' Ἀνδρόνικον, καλ' ἀδελφόν [Ξαντίνον].»

Ἐχετε, βέβαια, κι' ἐδῶ κύριν Ἀνδρόνικον καὶ ἀδελφόν Ξαντίνον, τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τῆς ὑπαίθρου.

Ἐγείρατε μαζί του, σὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια, τρόπαια ἀθανάτου πνευματικῆς δόξης, φροντίζοντες νὰ συλλεγοῦν συστη-

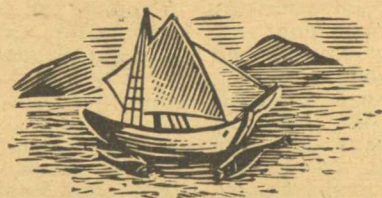
ματικὰ καὶ με ἐπιμέλεια καὶ ἀγάπην, ὅλα τὰ μνημεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς πατρίδος σᾶς ποῦ εἶναι καθαρὸς ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, τὰ ὁποῖα ἀνάγκη νὰ τὰ κάμετε ἀχώριστο σύντροφον τῆς ζωῆς σᾶς, τῆς ζωῆς καὶ τῆς παιδεύσεως τῶν παιδιῶν σᾶς.

Χαίρομαι ἐξαιρετικὰ ποῦ βλέπω νὰ συστηματοποιοῦν αὐτὴν τὴν προσπάθειαν οἱ Πόντιοι με τοῦ Συλλόγου τῶν τῶν περιοδικῶν καὶ θὰ χαρῶ περισσότερο ἂν καὶ ὁ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκω «Ἐθνικὸς Μουσικὸς Σύλλογος» εἰμπορέη νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτελεσματικῶς.

Ἄν τοὺς Ποντίους μνηθοῦν καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀλυτρώτων σύλλογοι καὶ ἐνώσεις καὶ τῶν ἐντοπιῶν ὀργανώσεις παρεμφερεῖς (Μωραῖτες, Ρουμελιῶτες, Ἠπειρώτες, Μακεδόνες, Νησιῶτες καὶ Κρητικοὶ) καὶ ἀναλάβουν αὐτὰι τὸ βῆρος μιᾶς τέτοιας ἔθνικῆς προσπαθείας ἢ ἂν ἔλθουν ἀρωγοὶ τοῦλάχιστον εἰς ὄσους ἰδιώτας ἢ ὀργανισμοὺς ἔχουν ἀναλάβει ἔνα τέτοιο ἔργον Ἐθνικόν, ἀσφαλῶς τότε θ' ἀναστηθῇ μιὰ μέρα ἡ πραγματικὴ Ἑλλάδα, καὶ κατάφορτη με τὴν πανοπλίαν τῆς τῆν πνευματικῆς, σὺν ἄλλῃ Ἀθηνᾶ, θὰ ξεκινήσῃ πρὸς νέους Ἀγῶνας Ἐθνικοὺς καὶ Πνευματικοὺς, καὶ θὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν ποῦ τῆς πρέπει μεταξὺ τῶν πολιτισμένων ἔθνων τῆ θέσιν ποῦ τῆς ἀνήκει ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἔθνων τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν μετὰ τῶν ὁποίων ἀμιλλαν καὶ κοινοπραξίαν εὐρηται τὸ μέλλον καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Σ. Ι. ΚΑΡΡΕ

Ἀθήναι κε Αὐγούστου 1911.



ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ - ΓΛΩΣΣΑ

ΝΙΩΤΙΚΟΣ ΑΪ ΓΙΩΡΓΗΣ

Τοῦ κ. Ι. Τ. ΠΑΜΠΟΥΚΗ

Στὴ μεγάλη φιλολογία γύρω ἀπὸ τὸν αἰ Γιώργη (1), τὸν ἀγαπημένο ἅγιον τοῦ κόσμου ὅλου, δὲ θὰ ἔτανε χωρὶς ἐνδιαφέρον νὰ προστεθοῦν καὶ τ' ἀκόλουθα, μνημεῖα τοῦ λόγου κλπ., ἀπὸ τὴν Οἰνὴ τοῦ Πόντου:

I

Τ' αἰ Γιώργη τὸ σφογγᾶτο

«Ἐπάλαιβανε κάτι παιδία τς ἐγκλεισίας τὸν αὐλόυρο κ' ἕναν παιδί ὄλο ἐνικίουτουμε. Καὶ εἶπε: Ἄϊ Γιώργη μου, ἄς νικῶ καὶ νὰ φτάω σ' ἕνα σφογγᾶτο. Καθὼς ἐδίβεν ἐπάλαιψεν πάλι, ἐνίκησε. Κι' ἐτότες, ἔτρεξε σὴ μάναν ἄτου, ἐγιαπτίρεψεν τὸ σφογγᾶτο κ' ἔφερεν ἄτο σὴν ἐγκλεισία. Ἐβαλεν ἄτ' ἐμπρου σὸν αἰ Γιώργη κ' εἶπεν ἄτονα: Φά τ', αἰ Γιώργη μου. Καὶ ἔφουε. Νὰ καὶ τρεῖσι καπιτῆνέοι, ἔβγαῖναν ἄσ' ἕναν καρᾶβι καὶ πᾶνε νὰ προῦκνοῦνε σὴν ἐγκλεισία. Σὰν εἶδαν τὸ σφογγᾶτο, εἶπανε: Ἄβουτο γιὰ ἐμᾶς θὲ νὰ ἔνι, ἄς κάομεστιν τρῶμ' ἄτο. Σὰν ἐξέφασαν κ' ἐθέλησαν νὰ σηκούντανε νὰ φέουνε, ἐπιάστανε τὰ κόλους ἄτου ἀχαμαιλά καὶ κ' ἐπόρειναν νὰ σηκούντανε. Εἶπανε: Ἄϊ Γιώργη θέλει νὰ πλερώνομ' ἄτον τὸ σφογγᾶτο. Καὶ ἔβαλαν ἄπ' ἕναν πεντᾶρι. Ἄμα πάλι κ' ἐπόρησαν νὰ φέουνε. Ἐβαλαν ἄπ' ἕνα μετῆτη καὶ πάλι κ' ἐπόρησαν. Σὰν ἔβαλαν ἄπ' ἕνα λίρα, ἐτότες ἐσηκῶθανε. Κι' ἀφὸτ' ἐφέϊναν».

(1) Οἱ κλασικὲς ἐργασίαι ἀπάνω στὸ θέμα εἶναι κατὰ χρονολογικὴ σειρὰ: Ν. Γ. Πολίτου, Ἅγιος Γεώργιος (Ἑστία, Α', 1876, σ. 268-271. Λαογρ. Σύμμεικτα, Α', 1920, σ. 80-85.) Κ. Κrumbacher, Der heilige Georg in der griechischen Überlieferung. München 1911. J. Aufhäuser, Das Drachenwunder des heiligen Georg. Leipzig 1911. Ν. Γ. Πολίτου, Τὰ δημόδη ἑλληνικὰ ἄσματα περὶ τῆς δρακοντοκτονίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου (Λαογραφία, Δ', 1912-1913, σ. 185-235). J. Aufhäuser, Miracula sancti Georgii. Leipzig 1913.

εἶπανε: Ἐ, αἰ Γιώργη, ἀκριβὰ πουλεῖς τὰ σφογγᾶτα σου!»

Ἡ παράδοση αὐτὴ προέρχεται ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ κείμενα τὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἅγιο.

Ἄς εἰπωθεῖ, μιὰ κ' ἔγινε λόγος, πὼς ἀπὸ τὸ συναξάρι πέρασε στὴν τέχνη καὶ τὸ θαῦμα μετὰ τὸ σφογγᾶτο. Δηλαδή, καθὼς ζωγραφίζεται τὸ θαῦμα τῆς δρακοντοκτονίας, τὸ θαῦμα τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ αἰχμαλώτου κι ἄλλες ἀκόμα πολλὲς καὶ διάφορες παραστάσεις τοῦ ἁγίου ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῶν θαυμάτων ποῦ ἔχει κάνει, ὑπάρχει καὶ ἀπεικόνιση τοῦ θαύματος μετὰ τὸ σφογγᾶτο (?).

II

Ἄϊ Γιώργη κ' οἱ κλέφτοι

«Μίαν ἕνας Τοῦρκος ἐπάινε ἴσῃ ἕνα ρωμέϊκο σπίτι. Ἐγνώριζεν τὸ σασπὴν ἄτου καὶ πάντα ἐπάινεν ἐκεῖ. Ἐκεῖνο τὸ σπίτι εἶχαν καὶ εἰκόνας. Ὁ Τοῦρκος ἐθῶρεινεν ἄτα καὶ ἐρώτανε:

— Ἄτὰ τί εἶναι;

Ὁ σασπὴν τοῦ σπιτιοῦ πάλι ἐλέϊνεν ἄτονα:

— Ἄβουτο ἔν' ὁ Χριστὸς, ἐκεῖνο ἔν' ἡ Παναῖα.

Ὁλα ἐλέϊνεν ἄτονα καὶ ὄλα ἐδείκνισκεν ἄτονα. Ἐλέϊνεν ἄτον ἀκόμα:

— Ἄτοῖνοι ὄλοι ντρανοῦν τὰ σπίτια μουνα καὶ πλεθαῖνοῦν τὰ περεκέτσια μουνα.

Ἐμπρου σὰ εἰκόνας πάντα ἤφτινεν καὶ ἡ καντήλα. Ἐναν ἡμέρα ὁ Τοῦρκος εἶδεν καὶ τὸν αἰ Γιώργην ἀπέσ' σὰ εἰκόνας καὶ ἐρώτησεν τὸ Ρωμαῖο:

— Ἄβουτος ἀτλήν τς ἔνι;

(2) Γιὰ καλύτερα, βλ. Φ. Κοκουλέ, Τὸ σφογγᾶτον τοῦ ἁγίου Γεωργίου (Ἡμερολόγιον Μεγάλης Ἐκκλησίας, ΙΕ', 1936, σ. 281-290), ὅπου παρατίθεται μαζί με τὴν παραπάνω παράδοσιν μου τῆς Οἰνῆς καὶ ἄλλη παράδοσιν ἀπὸ τὴν Ρόδο, παρεμένη ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ Α. Γ. Βρόντη, Ὁ ἅγιος Γεώργιος στὴν ροδίτικὴ λαογραφία (Λαογραφία, ΙΑ', 1934-1937, σ. 216-245). Ἡ παράδοσιν μου ἔχει ἐκεῖ ἐπικεφαλίδια διατυπωμένη ἴσῃ ἄλλο ποντιακὸ ἰδίωμα καὶ ὄχι στὸ ἰδίωμα τῆς Οἰνῆς.

‘Ο Ρωμαῖον πάλ’ εἶπε :

— ‘Ατὸς ἔν’ αὐτὴν Γιώργη μουνα.

‘Οτιότες ὁ Τοῦρκον εἶπεν πάλι :

— Χριστὸν καὶ Πανατῶν πιστεύετινε
κι ἀτὸν πάλι πιστεύετινε ;

Εἶπεν κι ὁ Ρωμαῖο :

— ‘Ατὸς πάλι κιοζετεύει τὰ πρά-
ματα μουνα μαζί με τς ἄλλους.

Σηκοῦται ὁ Τοῦρκο λέει :

— Στά, ὄγῳ πάλι νὰ παίρω εἰκόνες
σὸ σπίτι μου. ‘Ατῶπα νὰ κιοζετεύ-
ουν ἄτο ;

‘Επῆρην ἕναν Πανατῶν κ’ ἕναν αὐτὴν
Γιώργη, ἐτάκεψεν ἄτα ῥς ἕνα γω-
νέαν τοῦ σπιτί’ ἄτου, ἤψεν καὶ τὴν
καντήλαν ἔμπρ’ ἄτουνα· κι ἀτόσον
πίστην εἶχεν πὼς νὰ ντράνειαν τὰ
πράματα του, ἀέκα, ἄλλου τὰ πόρ-
τες ἄτου νὲ ἐκλείδωνε νὲ ἐσφάλει-
νεν ἄτα. ‘Εναν ἡμέραν ἀτὸς ἐσηκώ-
θε νὰ πάει σὸν ταρλᾶν ἄτου. ‘Αφότι
νὰ φέει, κλώσκειται καὶ λέει σὰ εἰ-
κόνες :

— Τὸ σπίτι μου καλὰ ντρανισίτιν’, ἄ.

Καὶ ἐπὲν ἐδίβε. ‘Ερκοῦνταν καὶ δύο
κλέφτοι μετ’ ἀλόγστα, ἀποσκευαρί-
ζουν τὰ τέσσερα μερέες καὶ πᾶνε δια-
βαίνουσε. ‘Οντες ἐγύριζεν ὁ νοικοκύ-
ρη, ντρανοῦμε τί ντρανᾶς, εὐκαιρα
καὶ κοῦφα ὄλα· τὰ εἰκόνες μόναχο
κρέμουντανε σὸν τόπον ἄτουνα καὶ ἡ
καντήλα ἄφτει ἔμπρ’ ἄτουνα. ‘Ατὸς
ἐχάσεν τὰ ῥξι πέντε. Γυρίζει καὶ λέει
τὸν αὐτὸν Γιώργη :

— ‘Επρ’ ἐσὺ, ἀτὸ ἦταν τὸ ντράνε-
μαν τὸ νὰ φτάινες με ; ‘Ε ; ‘Ε, τιν-
σίζ, ἱμανσίζ ; Καλὰ, ἀτὲ ἡ ἄλλε κουν-
τά σου π’ ἐνὶ εἶχε μωρό, νὰ βυζάλι-
ζεν ἄτο, ποῖος ξέρει, κ’ ἐπόρεινε νὰ
ντράνεινε ‘Εσὺ πάλ’ ἐστραβῶθες ;
‘Αψὰ νὰ πᾶς εὐρῶθεις καὶ φέρεις
ἐπίσου τὰ πράματα μ’ ὄλα, γιὰ, ἂν
κ’ ἔ, νὰ χτυπῶ, κόφτω καὶ παρτῶ-
λαεὺσε τοῦ σωροῦ.

Καὶ θυμωμένος σηκοῦται πάει καὶ
ῥς ἐκεينوῦ τοῦ Ρωμαῖοῦ τὸ σπίτι, νὰ
μαλῶνει καὶ μετ’ ἐκείνονα, ἐπεργέ-
λαξεν ἄτον τεῖ. Σὰν ἐγύριζε, θωρεῖ
ἔμπρου σὴν πόρταν ἄτου δύοους νομά-
τους, κατεβάζουσε γομάρια ἄσ’ σὰ
δύο ἀλόγστα τουνα. ‘Οσαν οἱ κλέ-
φτοι καὶ ἔφερνεν τὰ κλεμένα ἐπίσου.
Ρωτᾶ τουνους ὁ Τοῦρκο :

— Τσέμ’ εἶστιν’ ἐσείτινε :

Λέουν κ’ ἐκεῖνοι :

— ‘Εμεῖς ἤρταμ’ ἐσόεψαμε σε, εἶ-
μεστιν’ κλέφτοι. ‘Αφότι ἐφείναμε, ἐρ-
κεται χτυπᾶ ἔμπρου μουνα ἕνας ἀ-
τλῆς μετ’ ἄσπρον τ’ ἄλογο. Τ’ ἀλό-
γατα μουνα ὄρκεψανε κι ἄλλ’ ἔμ-
πρου κ’ ἐπάινανε. ‘Εκεῖνος εἶπε μας
νὰ φέρομε τὰ πράματα σ’ ἐπίσου,
γιὰ, ἂν κ’ ἔ, ἕναν κακὸ νὰ φτάινε
μας. ‘Αχὰ τὰ ἐκλεψαμε τὰ πράματα.

‘Οτιότες ὁ Τοῦρκον εἶπε :

— Μέαν ἡ χάρη σ’, αὐτὴν Γιώργη μου !»

Γιὰ τῆς σχέσεις τοῦ ἀγίου με τοὺς
Τούρκους—ἰδίως τοὺς Τούρκους τῆς Οἰ-
νόης— γίνεται λόγος παρακάτω (3).

III

Μῦθος—Παροιμία α’.

«Μία γυναίκα ἐφαίνιδε ‘Εβαλεν
τὸ πανί σὸ τουζάνιν ἄτες καὶ ἐμπαί-
νιδκεν κ’ ἐβγαίνιδκεν καὶ ἐντράνει-
νεν τὰ εἰκόνες καὶ ἐλέτινεν τὸν αὐτὸν
Γιώργη :

— ‘Αὐτὴν Γιώργη μου, φαῖνε τὸ πανί
μου.

‘Εναν ἡμέραν πάλι αὐτὴν Γιώργη ἐθύ-
μωσεν καὶ εἶπεν ἄτενα :

— Νὰ μπαίν’ ἀπέσ’ σὸ τουζάνι σου
καὶ νὰ φαίνω τὸ πανί σου ; Κάθει κι
ἀρχίνα, νὰ βοηθῶ σε κι ὄγῳ καὶ νὰ
τελειώνεις ἄτο.» (4)

‘Απ’ αὐτὸν τὸ μῦθο βγαίνει ἡ παροι-
μία :

«‘Αὐτὴν Γιώργη μου, βοήθα με !»

— «Σεῖσε κ’ ἐσὺ τὰ χέρια σου !» (5).

‘Ο Α. Α. Παπαδόπουλος (6) ἐρμηνεύει :
Δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ἐπικαλεῖται κανεὶς
τὴν θεῖαν βοήθειαν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐνεργ-
γῆ καὶ ὁ ἴδιος.

(Συνεχίζεται)

I. T. ΠΑΜΠΟΥΚΗΣ

(3) Δὲ μπορεῖ νὰ βεβαιώσω πὼς δὲν ὑπάρχει κι ἄλ-
λοῦ αὐτὴ ἡ παράδοσις. ‘Ιχνη τῆς στῆ Ρόδο (βλ. Α. Α.
Γ. Βροῦντι, ὄπου πρῖν, σ. 242—243).

(4) Βλ. τῆς μελέτης μου : Σύμμετα ἐξ Οἰνόης
(‘Αρχεῖον Πόντου, ΙΑ’, 1921—1923, σ. 61—94), τῆς σ.
62 καὶ 64.

(5) Σ’ ἄλλα μέρη τῆς ‘Ελλάδος ὑπάρχει παροιμία
ἐξωριστῆ, μετ’ τὸν διάλογο τοῦ μῦθου : «‘Αὐτὴν Γιώργη
μου, φαῖνε τὸ πανί μου» κλπ. Γιὰ τὸ ὄλο ζήτημα βλ.
Ν. Γ. Πολίτου, Παροιμιαί, τ. Α’, Ἀθήναι 1899,
σ. 231 καὶ πέρα, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τῆς πα-
ραλλαγῆς ἀπὸ Κύπρου, Ρόδο, Θήρα, Πάτμο, Σύμη,
Κρήτη, Σῶος καὶ Φολέγανδρο. ‘Ο Α. Α. Παπαδό-
πουλος ἐστὶν ἐξαίρετος, συλλογῆς του : Παροιμιαί
(‘Αρχεῖον Πόντου, Β’, 1929, σ. 49—136 καὶ Γ’, 1931,
σ. 3—78), μετ’ ἀριθ. 35, δημοσιεύει παραλλαγὴ τῆς ‘Ἰνέ-
πολης, ὅπου φαίνεται καθαρὰ («χέρια, πρᾶδια σά-
λευε») τὸ πὼς σιγὰ σιγὰ ἀχηματίστηκε ἡ ἐξωριστῆ
παροιμία.

(6) ‘Οπου πρῖν.

ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΟΤΥΩΡΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

‘Απὸ τῆ συλλογῆ τοῦ ΞΕΝΟΥ ΞΕΝΙΤΑ (1)

ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Τ’ ὑστερνοπούλ’

Σὰ πρῶτα τὰ ζαμάνᾶ καὶ σ’ ἄρ-
γυρα τὰ χρόνᾶ ἔτον εἷνας γέρος καὶ
εἶχεν τρία κορίτζα. ‘Ετράνυναν τὰ
κορίτζα κ’ ἡ τύχ’ ἄτου κ’ ἐνοίγουν-
τον.

‘Εκεῖν’ τὸν χρόνον ἐξέβεν πόλεμος
μετ’ οὐγειονικὸν τὸ βασιλεῖον, κι ὁ
βασιλεὺς ἐτοπλάεψεν τ’ ἀσκέρα-τ’
κ’ ἐπῆγεν σὴν στρατεῖαν.

Τὰ κορίτζα εἶπανε τὸν κύρ’-ν-ἄτου :
«‘Η τύχη-μου κ’ ἔτον νὰ ἐντριζαμε.
Θὰ πᾶμε πολεμοῦμε γιὰ τὴν πατρι-
δαν».

‘Ο κύρ’-ν-ἄτου κ’ ἐθέλνεν νὰ ἐ-
πῆνεν ἄτ’-ς. «Κορίτζα παιδία μέρ’
πόλεμον θὰ πᾶτε ἔλεγαν ἄτ’-ς, που-
δὲν δουλείαν κ’ ἔχετε».

‘Η τρανέσσα ἡ θαγατέρα-τ’ ἐπάτε-
σεν ποδάρ’. Ναι καὶ καλὰ ἐθέλ’-νεν
νὰ ἐπαῖνεν σὸν πόλεμον. ‘Ο κύρ’-
ν-ἄτ’-ς ἀτότες ἐπεχαιρέτησεν ἄτην καὶ
ἀμάν ἔλλαξεν τὰ λώματα-τ’, ἐπῆρην
κ’ ἕναν σπαθὶν κ’ ἐπῆρην ἐστάθεν σ’ ἕ-
ναν σταυροδρόμ’. ‘Εκεῖ ἔτον ἕναν
πεγᾶδ’ καὶ εἶχεν ἕμορφον κρῦον νε-
ρόν. ‘Ημιοῦσε θὰ ἔβγαίνεν ἄσ’ σὸ

(1) Τὰ λογογραφικὰ αὐτὰ σημειώματα ποὺ θὰ
δημοσιεύονται στὰ «Χ. τ. Π.», προέρχονται ἀπὸ νέα
μου συλλογῆ καὶ ἀφοροῦν τὰ Κοτύωρα καὶ τὴν πε-
ριοχὴ τους, κυρίως τῶν χωριῶν τοῦ Γεῖλῆ-Γεουζιού
(γύρω στὸ Τσαμπαση). ‘Ετσι ἔχονται σὰν συλλή-
ρωμα τῶν «Λογογραφικῶν Κοτύωρων» ποὺ τυπώθη-
καν σὲ ἰδιαιτέρου τόμο στὰ 1939. Τὰ τονισμένα τρα-
γοῦδια ἀφοροῦν τόσο τὴν ἴδια περιοχὴ, ὅσο καὶ ἄλλοι
τὸν Πόντο. ‘Αναφέρω ἀπὸ καθῆκον τὰ πρῶτα, ἀπὸ
τὰ ὅποια μᾶζεσα τὸ λογογραφικὸ αὐτὸ ὄλικ :

Βλαχίδης Δημήτριος, Γάλακτις Θεόδωρος. ‘Ελευ-
θεριάδης Χαράλαμπος. ‘Ηλιάδης Χαράλαμπος, ‘Ηλιά-
δης ‘Ανδρονίκος, Καρασαρίδης Μελῆ, Κουσιώκας Κων-
στίνος, Λεμονόπουλος Διαμαντῆς, Λεμονόπουλος Θεο-
φίλος, Λεμονόπουλος Χαράλαμπος, Λεμονόπουλος Χρῆ-
στός, Μελετιδῆς Χρήστος, Μιχαηλίδης Μιχαήλ,
Μιχαηλίδης Παρθένος, Μιχαηλίδης Σάββας, Μιχαη-
λίδης Θεοχάρης (ἢ Γερασίμ’), Παπαδόπουλος ‘Αλέ-
στης, Παπαδοπούλου Τιμόκλη, Παπαδόπουλος ‘Ελευ-
θέριος (Κοτῆς Λευτέρης), Παπαλῆδης Γεωργίος, Παυ-
λῆδης Στυλιανός, Σπανίδης Νίκος, Τερζόπουλος Θεο-
δωρος καὶ Τζιβανίδης Χαράλαμπος. Μετ’ τὴν εὐκαι-
ρίαν αὐτῆς ἐκφράζω σὲ ἄλλους τῆς θερμότερας εὐχαρι-
στίας μου, τόσο γιὰ τὴν προθυμίαν μετ’ ἣν ὅποιον
με βοήθησαν στὸ ἔργο μου, ὅσο καὶ γιὰ τὴν φιλο-
φενίαν καὶ τὰ ἀγνὰ ποτακὰ ἀισθήματα καὶ ἄλλων τῶν
συμπαιρωτῶν μας τῆς Κατερίνης καὶ ἰδιαιτέρως
τῶν οἰκονομῶν Μιχ. Σ. Μιχαηλίδη καὶ Σάββα Κα-
ρασαρίδη.

χωρίον θὰ ἐπεράν’-νεν ἄσ’ σὸ σταυ-
ροδρόμ’. ‘Επῆρην ὁ γέρον κ’ ἐκάτσειν
σὸ πεγᾶδ’ σουμά. ‘Αλλομοῦνον-κὲς
ἔρθεν δαβαίν’ ἡ τρανέσσα ἡ θαγατέ-
ρα-τ’. ‘Εφόρην ἀγουρακὰ λώματα
κ’ ἔτον ἀρματωμέντα.

‘Ο κύρ’-ν-ἄτ’-ς ἐσταθήρτησεν-ἄτην,
ἔλλαξεν καὶ τὴν λαλίαν-ἄτ’-ς γιὰ νὰ μὴ
ἐγνωριεταί, κ’ ἐρώτησεν-ἄτην :

— Μέρ’ πᾶς, πᾶλληκαρ’.

— ‘Α πᾶγῳ σὸν πόλεμον, εἶπεν
ἐκεῖνε, κ’ ἔλλαξεν τὴν λαλίαν ἄτ’-ς κ’
ἐποῖκεν-ἄ ἄμνον ἀγουρακόν.

— ‘Εσὺ, κορίτσ’ παιδίν, πουδὲν
δουλείαν κ’ ἔεις. ‘Ελα κλώστ’ ὀ-
πίσ’ ἀγλήγορα καὶ δέβα σ’ ὀσιπὶ-
πο-σ’. ‘Εθαρρεῖς κ’ ἐγνάεψα-το τὸ
εἶσαι κορίτσ’ ; εἶπεν-ἄτην ὁ κύρ’-
ν-ἄτ’-ς. ‘Εφοβήρτησεν-ἄτην καὶ μετ’
τὸ σπαθὶν-ἄτ’-ς μίαν κι ἄλλομίαν, κ’ ἐ-
κεῖνε ἀτότες ἐσ’-κῶθεν ἐκλώστησεν ὀπίσ’.

‘Επῆρην ὕστερα ἐκεῖνος πᾶ σ’ ὀσιπὶ
κ’ ἐρώτησεν-ἄτην :

— Γιατί ἐκλώστης ὀπίσ’ ;

Εἶπεν ἄτον κ’ ἐκεῖνε ἄέτος’ κι ἄέτος’.

— Ναῖκουτῆ, εἶπεν-ἄτότες ὁ κύρ’-
ν-ἄτ’-ς, ἐσὺ ἄέτος’-μη θὰ ἐπαῖνες ἐπολέ-
μανες γιὰ τὴν πατρίδαν ; Τσιλτοῦ
τ’ ἔνουςεν ! Κᾶθ’-κά σ’ ὀσιπὶ. Που-
δὲν δουλείαν κ’ ἔεις.

Τ’ ἄλλ’ τὴν ἡμέραν ἐσ’-κῶθεν σὸ
ποδάρ’ ἡ δεῦτερος ἡ θαγατέρα-τ’.
‘Εκεῖνε πᾶ ἐποῖκεν-ἄτην τὰ ἴδια ὁ
κύρ’-ν-ἄτ’-ς κ’ ἐκλώσεν-ἄτην ὀπίσ’.

‘Υστερᾶν, ἐσ’-κῶθεν σὸ ποδάρ’ ἡ
μικρέσσα ἡ θαγατέρα-τ’. ‘Ατέ, ὅταν
ἔτονε δεκατρία χρόνων, εὐρεν-ἔτονε
σὴν θάλασσαν καὶ ἕναν πούλαρό-
πον κ’ ἐπῆρην ἕγκεν-ἄ σ’ ὀσιπὶ. ‘Εκεῖ,
μαναχέσσα ἐτίμαρευεν, μαναχέσσα
ἐφᾶζ’-νεν κ’ ἐπότιζεν-ἄ. Τὸ πούλα-
ρόπον ἐτράνυνεν-ἔτον. ‘Ο ἦλον ξαί
κ’ εἶδεν-ἄ. Τὸ ταγίν’-ἄθε, τὸ νερόν-
ἄθε, ἀπέσ’ σὸ μαντρίν ἐδίενεν-ἄ. ‘Ερ-
θεν κ’ ἔντον ἕναν ταχλίν, θερίον. ‘Ασ’
σὰ ρωθῶνθ’-θε ἀψίματα ἐβγάλ’-νεν.
Εἶπεν τὴν κουτῆν τὸ πούλαρόπον :

— Τ’ ἀδελφοκόριτζα-σ’ π’ ἐφοβέρ-

τσεν κ' ἔκλωσεν ὀπίσ', ὁ κύρ'-ι-σ' ἔ-
τον. Καλά τέρεν. Ἐσὲν πὰ τὰ ἴδια θὰ
ἐφτάει-σε. Ἄμα ἐσὺ ξαί μὴ φογᾶσαι.
Δέσον καὶ σπύγρον ἀπάν'-ι-μ' καλὰ
τ' ἀγέρ'. Καὶ ἦνταν λέει-σε ἐκεῖνος
καὶ ἤμποιον φοβέριγμαν ἐφτάει-σε,
ἐσὺ ξαί κα μὴ βάλτς. Ἐκεῖνος θὰ
ἔχ' καὶ σπαθίν. Θὰ ἐβγάλ' ἄ νὰ
κρούει-μασε. Ἐμεῖς ἄ φεύομε. Ἄν
'κ' ἐποροῦμε νὰ ἐφτάει διαφορετικά,
θὰ κρούοιμ' ἄτον κέλα καὶ θὰ
φεύομε.

Ἐφόρεσεν ἀτότες ἡ κουτῆ τ' ἄ-
γουρακὰ τὰ λώμματα, ἐρματῶθεν
πῖρ-σιλάχ, ἐκάλκεψεν τὸ πούλαρ'
καὶ, «εἶλοι τ' ὄνομα Κυρίου», εἶπεν,
κ' ἐδέκεν ἄ στρατάν.

Ὁ κύρ'ς ἀτ'ς ἀτέν, τὴν μικρέσσαν
τὴ θαγατέραν-ἀτ', ἀσ' σ' ἄλλα τὰ
κορίτζα-τ' κ' ἄλλο πολὰ ἐγάπανεν-
ἀτην. Ὀλον ὁ κόσμος σ' ἕναν τὴ με-
ρίαν κ' ἡ σεβκιλίσσα ἡ μικρέσσα ἡ
θαγατέρα-τ' σ' ἄλλο. Ἐπεχαιρέτησεν-
ἀτην κ' ἐφόρεσεν ἄμάν ἐκεῖνος πὰ
κ' ἐγέντον εἷνας τελήγαλους γιοσμάς,
ἐρματῶθεν ἀποπάν' οὐς ἀφκά κ' ἐ-
πῆεν ἐναμέν' νεν-ἀτην σὸ σταυρο-
δρόμ, σὸ πεγὰδ' σουμά. Τόμου κ' ἔρ-
θεν ἐκαϊκὰ ἡ θαγατέρα-τ' :

— Καλημέρα, καλὸν κορίτσο' μέρ'
ἐχπάστες καὶ θὰ πᾶς, ἐρώτεσεν-ἀτην.
— Κι' ἀπόθεν ἐξέρτς τὸ εἶμαι κο-
ρίτσο', εἶπεν-ἀτον ἡ κουτῆ.

— Τὰ λώμματα-σ' ἀγουρακὰ εἶναι,
εἶπεν-ἀτην ξάν' ἐκεῖνος, κ' ἀτὸ τὸ
πούλαρόπον πολὰ δυνατὰ καλκεύ'ς-
ἄ. Ἄμα ἀσ' σὸν πρόσωπο-σ' φαίνε-
σαι τὸ εἶσαι κορίτσο'. Γιά πεί με, μέρ'
ἐχπάστες :

— Ἄ πάγω σὸν πόλεμον. Ἄ πάγω
πολεμὸν γιά τὴν πατρίδαν, εἶπεν-ἀτον
ἐκεῖνε.

— Δέβα κλώστ' ὀπίσ' ἀγλήγορα,
εἶπεν-ἀτην ἀτότες ὁ κύρ'ς-ἀτ'ς. Ἐσὺ,
κορίτσο' παιδί, ντό θὰ ἐπορεῖς κ' ἐ-
φτάει ἐκεῖ σὸν πόλεμον, καὶ πῶς θὰ
ρούεις καὶ σ'κοῦσαι μὲ τ' ἀγούρτς ;
Ἄτὰ τὰ δουλείας γιά τὰ κορίτζα
'κ' εἶναι. Ἐλα, ἀγλήγορα, κλώστ'
ὀπίσ', εἶπεν-ἀτην κ' ἐξέγκεν τὸ σπα-
θίν-ἀτ' νὰ φοβερίζ' ἄτην.

Εἶπεν-ἀτον ἀτότες ἡ κουτῆ :

— Ἄτὰ σ' ἐμὲν κὲς 'κ'ι περάν'νε.

Ἐλα, ἄν θέλτς, ἄς πολεμοῦμε κ' ἄς
τεροῦμε ἀσ' σοῖν δύος-ἐμουν ποῖος
ἐν' κ' ἄλλο παληκάρ'. Κ' ἐξέγκεν
ἄμάν τὸ γουλούτσο' ν-ἀτ'ς κ' ἐγίριεψεν
ἀπάν'ν-ἀτ'.

Τὸ πούλαρ' ἐντόκεν μὲ τὸ γιάν'ν-
ἄθε κ' ἐπλωσεν ἄτον σὴν-ι-γῆν, ἄμα
'κ' ἐπάτεσεν-ἀτον.

Ἀτότες ἐκεῖνος ἐδέκεν γνωριμίαν
τὸ ἔτον ὁ κύρ'ς-ἀτς. Ἐπαρακάλεσεν-
ἀτην κ' ἐκατήβεν ἀσ' σὸ πούλαρ' καὶ
εἶπεν-ἀτην :

— Χαλάλ' το'. γιάβρουμ ! Ἄτώρα
δίγω-σε τὴν ἄδειαν νὰ πᾶς. Ἄρ' ἐ-
γνάεψα τὸ θὰ ἐπορεῖς καὶ πολεμᾶς γιά
τὴν πατρίδαν καὶ 'κ'ι θὰ ἐντροπᾶεις-
μασε. Δέβα σὸ καλὸν μὲ τῆ Θεοῦ τὴν
προσταγῆν.

Ἐγκαλάστεν κ' ἐφίλεσεν-ἀτην μίαν
κ' ἄλλο μίαν, ἐδέκεν-ἀτην τὴν εὐχῆν
-ἀτ', κ' ἐκεῖνε ἀτότες ἐφίλεσεν τὸ
χόρ'ν-ἀτ', ἐκάλκεψεν ξάν' τὸ πούλαρ'
κ' ἐγέντονε φτερά καὶ φύλλα.

Ὅσταν ἔρθεν ἐξέβεν σὰ στρατέ-
ματα σουμά, ὁ πόλεμον ἀντίζαν ἐσκά-
λωσεν-ἐτον. Ἐξέγκεν ἄμάν τὸ γου-
λούτσο' ν-ἀτ'ς κ' ἐγίριεψεν σοὶ τ'ουδ-
μάντς ἀπάν'. Τὸ γουλούτσο' ν-ἀτ'ς ἐ-
κοφτεν ἀσ' σὰ δύο μερέας πὰ. Τὸ
πούλαρ' ἐκολύμπανεν οὐς τὰ γόνατα
ἀπέσ' σὸ γαῖμαν. Οἱ τ'ουδμάν ἐφευαν
κ' ἐκεῖνε μαναχέσσα μὲ τὸ πούλαρ'
ἐγουδτούρευεν-ἀτ'ς. Ὁ βασιλέας μὲ
τὸ στρατὸν καὶ μὲ τὴν ἀκολουθίαν-
ἀτ' ἐπέμνεν ὀπίσ'. 'κ' ἐπόρναν νὰ
ἔφταναν-ἀτην.

Ὅσταν ἐσύρθαν ὀπίσ' κ' ἐγιανᾶε-
ψαν οἱ τ'ουδμάν' σὸ βασιλοσκάν'ν-
ἀτουν. ἐψαλάφεσαν νὰ φτᾶνε εἰρή-
νην. Ἐνικέθαν.

Ὁ βασιλέας ὕστερα ἐρώτεσεν,
ποῖος ἔτον ἐκεῖνος π' ἐγουδτούρευεν
τοῖ τ'ουδμάντς.

— Ἡμποῖος ἐν' ἄς ἔρται σουμά-μ',
εἶπεν, καὶ ἦνταν ψαλαφᾶ θὰ δίγ' ἄτον.

Ἐράεψαν ἀδᾶ, ἐράεψαν ἀκεῖ, που-
δὲν 'κ' ἐπόρεσαν νὰ ἠύρικαν-ἀτην

Ἀτότε ὁ βασιλέας ἐπρόσταξεν: ἤμ-
ποῖος ἠύρικ' ἄτον, ἄ παῖρ' ἕναν τρα-
νὸν παχσοῦδ'.

Ἐτυχεν κάποιος καὶ εἶδεν τὰ γαι-
ματωμένα τὰ ποδάρα τῆ πούλαρ'
κ' ἐπῆεν εἶπεν-ἀ τὸν βασιλέαν. Ἐ-

στείλεν ἄμάν ὁ βασιλέας τ' ἀνθρώπ'ς
ἀτ' κ' ἐπῆγαν ἔγκαν-ἀτηνε σουμά-ν-
ἀτ'.

Ἡ κουτῆ ἐφόρνε τ' ἀγουρακὰ τὰ
λώμματα, ἀρματωμέντσα. Τὰ μαλλα-
τ'ς εἶχεν-ἀτα τὸλαγγμένα. Κορίτσο' τὸ
ἔτον ξαί 'κ' ἐφαίνονταν. Εἶπεν-ἀ-
την ὁ βασιλέας :

— Εἶμαι πολὰ εὐχαριστεμένος ἀπ'
ἐσὲν γιά τὴν παληκαρόταν τ' ἐδείξες
σὸν πόλεμον. Ἄτώρα, ἦνταν θέλ' ἡ
ψῆ-σ' καὶ ἦνταν ψαλαφᾶς-με ἄ δίγω-
σε. Ψαλάφα ἦνταν ἀγαπᾶς.

— Βασιλέα πολυχρόν, ἡ βασιλεία-
σ' νὰ ἐν' καλὰ, εἶπεν-ἀτον ἐκεῖνε.
Ἐγὼ ἐποῖκα τὸ χρέος-ι-μ' ἀντίκρου
σ' ἐσὲν καὶ σὴν Πατρίδαν. Τιδὲν 'κ'ι
θέλω. Ὅπως ἔρθα, ἀέτσο' πὰ θὰ κλώ-
σκομαι ὀπίσ'. Ἐλα ἀφσέστε-με ἄς
πάγω δαβραῖνω σ' ὀσπιτόπο-μ'.

Εἶδεν-ἀτην κ' ἡ βασιλίσσα, νέον
κ' ἔμορφον παλληκάρ', ἐρέχτην-ἀτον
κ' εἶπεν τὸν βασιλέαν νὰ παῖρ'ν ἄτον
γαμπρὸν σὴν θαγατέραν-ἀτουν. «Κα-
λὰ λές», εἶπεν-ἀτην ὁ βασιλέας κ' ἄ-
μάν ἐσκάλωσαν καὶ τὰ ἐτοιμασίας.
Σ' ἕναν μῆναν ἀπάν', ἐποῖκαν καὶ
τὸν γάμον, κ' ἐβάσταξεν ὁ γάμον
σεράντα ἡμέρας καὶ σεράντα νύχτας.

* *

Ἐπέρασαν δύο ἐβδομάδας ἀσ' σὸν
γάμον κ' ἕναν ἡμέραν ἐρώτεσεν ἡ βα-
σιλίσσα τὴν θαγατέραν-ἀτ'ς ἄν ἐν'
εὐχαριστεμέντσα ἀσ' σὸν ἄντραν-
ἀτ'ς. Εἶπεν-ἀτην κ' ἐκεῖνε :

— Πολὰ καλὸν κ' ἔμορφον καὶ νό-
στιμον παλληκάρ' ἐν'. Πολὰ καλὰ
τερεῖ με. Τὰ χίλια καλὰ κουβαλεῖ καὶ
φάζ' καὶ ποτίζ' με. Τὰ τῶπ τὰ καλὰ
τὰ λώμματα καὶ τὰ βραχάλα καὶ τὰ
δαχτυλίδια καὶ τὰ σκουλαρίκια ἐπῆ-
ρε-με. Ἄμα πῶς νὰ λέγω σ' ἄ, μάννα...

— Ντό πράμάν ἐν', γιάβρουμ, εἶπεν-
ἀτην κ' ἡ βασιλίσσα, ἀσ' σὴ μάννα-σ'
τιδὲν 'κ'ι πρέπ' νὰ κρύφ'ς. Ὀλα-ὄλα
πρέπ' νὰ λές-μ' ἄτα. Μᾶρ ἀντριμέ-
νον κορίτσο' πὰ ἐντρέπεται τὴ μάναν
γιά τ' ἀγοῖκα τὰ πράματα :

Ἐνεστέναξεν ἡ θαγατέρα-τ'ς καὶ
εἶπεν-ἀτην :

— Ἄχ, μάννα-μ', κιά πῶς νὰ λέγω-

σ' ἄ ; Πολὰ καλὸν παληκάρ' ἐν'. Ἄ-
μα ἀσὸ κῆϊμες κά...

— Ἐ, γιά πεί, εἶπεν-ἀτην ἡ βασι-
λίσσα, σὴν γλώσσα-σ' ἀφκά ντό ξεις ;
Πέϊ-ἀτο, ρίζα-μ', ἀπ' ἐμὲν τιδὲν μὴ
κρύφ'ς, ἀπ' ἐμὲν ξαί 'κ'ι πρέπ' νὰ ἐν-
τρέπεσαι.

Ἀτότες ἐπῆρεν-ἀτην ἀπὸ καρδίας
ἕναν κλάψιμον κ' ἐγκαλάσεν τὴ μά-
ναν-ἀτ'ς κ' ἐνεσύρνε κ' ἔκλαιεν.

— Μὴ κλαῖς, γιάβρουμ, μὴ κλαῖς,
εἶπεν ἄτην ἐκεῖνε. Πεί-με ἐλεύθερα
ντό ξεις σὴν καρδία-σ'.

Ἀσὸ ἔκλαψεν ἔπειγ' κ' ἐλάφρυνεν
ὀλίγον ἡ καρδία-τ'ς, εἶπεν ἡ κουτῆ :

— Μάννα, ντό νὰ λέγω σε : Λαλαδέ-
ματα, φιλέματα, ἀγκαλάσματα, ὄλα
ἐφτάει-με. Ἄσ' σ' ἄτὰ παράπονον
'κ' ἔχω. Ἄμα ὅσταν ἔρται ἡ ὥρα νὰ
κῆϊμες σὸ κρεβάτ', θῆκ' τὸ σπαθίν-ἀτ'
ἀνάμεσα σ' ἐμὲν καὶ σ' ἐκεῖνον καὶ
λέει-με : « Ἄσ' σὸ σπαθίν κ' ἀδάμε-
ρεον 'κ'ι θὰ ἔρῃσαι ! ».

(Συνεχίζεται)

Λεξιλόγιο : ὕστερονοπούλ' = τὸ τελευ-
ταῖο παιδί· ἐτὸπλάεψεν = μάζεψε· μέρ' =
ποῦ (ἐρωτηματικῶς)· ἐπάτεσεν ποδάρ' =
ἐπίμενε· λώμματα = ρούχα· πεγὰδ' = βρού-
ση· ἄλλομοῦνον κὲς = μετὰ κάμποση ὥρα·
ἀγουρακὰ = ἰντροῖκια· κλώστ' ὀπίσ' =
γύρνα πίσω· 'κ' ἐγνάεψα-το = δὲν τὸ κατά-
λαβα ἀέτσο' κ' ἀέτσο' = ἔτσι κ' ἔτσι· καί-
κουτῆ = μωρή· τοιλοῦ = κατρουλοῦ· ἀτὲ
= αὐτῆ· εὔρεν-ἐτονε = εἶχε βρεῖ (ἐ)καικὰ
= κονιά· ἐγκεν ἄ = ἰθὺφρε· ἐτῆμαρνευεν =
ἔκανε ἰπποκομία· ξαί = διόλου· τ'αγίν =
νομή, τροφή ζῶον· τ'οχλίν = θροεφτάρι· ἄ-
γέρ' = λ.τ. σέλλα· κα μὴ βάλτς = μὴ ὑποχω-
ρεῖς πῖρ-σιλάχ = λ.τ. ἀνοπλος· σεβκιλίσσα
= λ.τ. πολυαγαπημένη ἄμάν = λ.τ. ἀμέσως·
τελήγαλους = λ.τ. νέος· γιοσμάς = λ.τ. λε-
βέντης· μέρ' ἐχπάστες = γιά ποῦ τῶβαλες·
ντό = τί (ἐρωτηματικῶς)· ρούεις καὶ σ'κοῦ-
σαι = πέφτετε καὶ σηκώνεσαι (συναναστρέ-
φεται κάθε μέρα)· ἐξέγκεν = ἐβγαλε· γου-
λούτσο' = λ.τ. σπαθί· ἐγίριεψεν = ὄρησε· ἐν
τόκεν = χτύπησε· μὲ τὸ γιάν'ν-ἄθε = μὲ τὸ
πλάι του· χαλάλ' το' = λ.τ. χαλάλι σου· ἐ-
γνάεψα = λ.τ. κατάλαβα· ἀντίζαν = μόλις·
ἐσκάλωσεν ἔτον = εἶχε ἀρχίσει· τ'ουδμάν' =
ἐχθροί· ἐγουδτούρευεν = λ.τ. κυνήγη-
σε· ἐγιανᾶεψαν = λ.τ. πλησίασαν· βασιλο-

σκάμν' = πρωτεύουσα· ἐγαλάφεσαν = ζήτησαν· ἦνταν = δ, τι· ἐράεγαν = ζήτησαν, ἐρεύνησαν· παχδούδ' = λ. τ. δῶρο· ἔγκαν-άτηνε = τὴν ἔφεραν· κουτῶη = κοπέλλα· τῶιλαγγμένα = πεπασμένα· ἐρέχτην = ἄρσε· τῶλπ τὰ καλά = τὰ πιὸ καλά· μάρο = μήπως· ἀντρισιμένον = ταντριμένον· ἀγοϊκά = τέτοια· κῆιμες κά = πέφτουμε νὰ κοιμηθοῦμε· οἴζα μ' = παιδί μου· ἐνεσόρ' νεν κ' ἔκλαιεν = ἔκλαιε μ' ἀναφυλλητά γιά· βρουμ = λ. τ. παιδί μου, γιαβρί μου· ἀσιτό = ἀφοῦ· ἔπτεγι = λ. τ. ἀρετά· λαλαδέματα = χάδια, παιγνίδια· ἀδάμερεον = ἰδῶ μεριά.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

1) 'Ασ' σοιν δύοσ ὁ εἶνας...

Ὁ Δεσπότης τῆ Γαράσαρης, ὁ μακαρίτης ὁ Ἱερεμίας, ἐξέβεν ἔτονε μετῆ Σεμενί' τὸν ποπᾶν, τὸν σ'χωρεμένον τὸν Ποπατραντάφυλλον - λαφρόν ἢ νύχτα-τουν! - σὴν περιοδειαν, γιά νὰ σωρεύ' τὰ κᾶπνικάτ'.

Ὅσταν ἐπήγανε σὸ γῆη· Ἀλάν, ἔρθαν οἱ χωρέτ' ἐγκάλεσανε τὸν Παρασδευᾶν καὶ τῆ Σωτήραν, ἐπειδῆς κ' ἔτανε δεξιμάτῃ καὶ ἔξ κιφάλῃ ἀσ' σὸ γάλαν, κ' ἐπήραν τεναντάλλο.

Ὁ Δεσπότης ἐσέγκεν σὸ νοῦν-ἀτ' νὰ χωρίζ' ἀτ'ς κ' ἐκοῦξεν-ἀτ'ς σ' ἔξαρχονος τ' ὀσπίτ'. Ἡ Σωτήρα, ἄδκεμος, ἄδκεμος, τεμέκ' δὲν πά. Ἐκοῦξαν πρῶτα τὸν Παρασδευᾶν κ' ἐκεῖνος ἐπάτεσεν τὰ κλαψίσματα. Ἐγάπανεν τῆ Σωτήραν καὶ κ' ἐθέλνεν νὰ ἐχωρίγουντουν. Ἐδέκανε στράταν ἐκεῖνον κ' ἐκοῦξεν τῆ Σωτήραν. Ἐπῆεν κ' ἀτὲ κλαιμέντσα καὶ φλιμέντσα, χωρὶς νὰ σ'κῶν' ἄν' τὸ 'κιφάλ'. Ἡ Σωτήρα πᾶ πολλὰ ἐγάπανεν τὸν Παρασδευᾶν καὶ κ' ἐθέλνεν νὰ ἐχωρίγουντουν.

Ἐδέκανε στράταν καὶ τῆ Σωτήραν, καὶ πρὶν νὰ προφτάν' ὁ Δεσπότης κ' ἐβγάλ' τὴν ἀπόφσην-ἀτ', κλώσκειται λέει-ἀτον ὁ Ποπατραντάφυλλον.

— Ἀε-μ' Γέροντα, σοὺκ' ἄν'! Γιά ἐσὺ θὰ στεφανώνης-με μετ' ἀτέν, γιά ἐγὼ ἐσέν. Ἀσ' σοιν δύοσ-ἐμου, ὁ εἶνας πρέπ' νὰ παίρ' ἀτὴν ἀβρο-

τεν. Ἄν χωρίεις-ἀτ'ς, ἀτὲ ἢ εὐλογημέντσα, ἄλλο τῖναν θὰ ηῦρίκ' ν' ἀντριζ' μετ' ἀτὸ τὴν... ἐμορφίαν-ἀτ'ς! Ὁ Δεσπότης ἀτότες ἐγέλασεν καὶ εἶπεν ἀτον:

— Καλὰ λές· ἔεις δίκαιον. Κοῦξον-ἀτ'ς ἄς δεβάζω ἀπάν'ν-ἀτου τὴν εὐχὴν κ' ἄς δᾶν'νε πλάν.

2) Κλάψον τὴν σ'χωρεμέντσαν...

Ἀσ' σὸ γῆη· Ἀλάν κ' ὑστέριος ὁ Δεσπότης κ' ὁ Ποπατραντάφυλλον ἐπήγανε σ' Ἄρταδ'. Ἐκεῖ εὐρέθανε σὸν ψαλμόν τῆ σ'χωρεμέντσας τῆ Τζοβούλας τῆ Ποπαλευτέρ'. Ἐκάτσαν νὰ τρῶνε, κ' ἔγκανε σὸ τράπῆζ' πρῶτα-πρῶτα τὸ τᾶνωμένον τῆ δουρβάν μετῆν πασκιτάν. Ἡ δουρβὰ πολὰ ζεστόν ἔτον, ἄμα κ' ἔκᾶφούριζεν, ἐπειδῆς κ' ἔτονε ζέστα κ' ἢ δουρβὰ ἔγκεν-ἔτονε ἀπαγκές τὸ καίμάκ', ἄμον στουλάρ', τ' εὐλογημένον. Πρῶτα ἐπῆρεν ἔφαγεν ὁ Ποπατραντάφυλλον ἕναν χουλαρέαν καὶ πολὰ ἐκάεν. Ἀμα ξαί πελλίν κ' ἐποῖκεν-ἀ. Ἀντῆζαν ἐξέγκεν τὸ μαντήλ'ν-ἀτ' κ' ἐσπόγξεν κρυφᾶς τὰ δᾶκρᾶ τ' κ' ἐκλώσταν εἶπεν τὴν νοικοκυράν:

— Εὐλογημέντσα νὰ ἴνεσαι, τὴν δουρβάν ξαί κ' ἐχουλίωσες-ἀ;

Σ' ἀτὸ ἀπάν', ὁ Δεσπότης πᾶ ἐπῆρεν ἕναν χουλαρέαν. Τόμου κ' ἐσέγκεν-ἀ σὸ στόμαν-ἀτ', ἀσ' σὸ πολὰ τὸ κάψιμον ἔτρεξαν τὰ δᾶκρᾶ-τ'. Ὁ Ποπατραντάφυλλον ἀτότες, πρὶν νὰ προφτάν' καὶ γουζεύ' ὁ Δεσπότης, εἶπεν-ἀτον:

— Κλάψον-ἀτὴν ἀτῶρα ἐσὺ πᾶ τῆ σ'χωρεμέντσαν, Ἀε-μ' Γέροντα, ὅσον ἔκλαψα-τὴν κ' ἐγὼ!

3) Ἐγὼ μικρὸς εἶμαι...

Ἐπῆγαν ὕστερα σ' ἕναν ἄλλο χωρίον κ' ἐποῖκαν ἐκεῖ ἕναν συνοικέσιον. Εἶπεν ὁ Δεσπότης τὸν Ποπατραντάφυλλον: «δέβα στεφάνωσον». Ὁ Δεσπότης θὰ ἐπαῖρνε ἕναν λίραν κ' ὁ Ποπατραντάφυλλον ἕναν μετζίτην.

Ἀσ' ἐστεφάνωσεν κ' ὑστέρια ἐπῆρεν ὁ Ποπατραντάφυλλον τὰ πᾶράς κ' ἔρθεν ἐδέκεν τὴν μετζίτην τὸν Δε-

σπότη κ' ἐκεῖνος ἐκράτεσεν τὴ λίραν.

Ἐρώτεσεν-ἀτον ὁ Δεσπότης:

Πῶς ἔντον; ἐμὲν ἕναν λίραν θὰ ἐφέρνες με.

Εἶπεν-ἀτον κ' ὁ Ποπατραντάφυλλον μασχαρευτά:

— Ἀε-μ' Γέροντα, ἐγὼ εἶμαι μικρὸς κ' ἐπῆρα τὸ μικρόν τὴν πᾶράν. Ἐσὺ εἶσαι τρανὸς κ' ἐδέκα σε τὸ τρανὸν τὴν πᾶράν, — κ' ἐξέγκεν νὰ δει-ἀτον τὴ λίραν.

Ὁ Δεσπότης ἐξεραχῶθεν ἀσ' σὰ γέλτα καὶ εἶπεν-ἀτον:

— Εὐλογημένος νὰ ἴνεσαι. Κρά τὴν λίραν ἐσὺ· ἐμὲν ἢ μετζίτην κανεῖται-με.

4) Τὸ πῖταγμαν τῆ Δεσπότης.

Ἐτον εἶνας γυναῖκα καὶ ἄνθρωπον ἀπίταγον κ' ἐφῆν'νε. Ὅλις ἐπίταζεν.

Ἐπῆεν ὁ Δεσπότης σὸ χωρίον καὶ οἱ χωρέτ' εἶπαν-ἀτο κεί.

— Γιά ἄς πάγω ἐλέπ' ἀτὴν ἐγὼ πᾶ ἀτέν τῆ γυναῖκαν, εἶπεν ὁ Δεσπότης.

Ἐδειξαν-ἀτον τ' ὀσπί'ν-ἀτ'ς κ' ἐπῆεν. Εἶδεν ἀνοιχτόν τὴν πόρταν ὁ Δεσπότης καὶ εἶστα ἔμπαινε ἀπέσ', ἢ γαρή, χωρὶς νὰ ἐλέπ' ἀτον, ἔκ'σεν τὰ ποδαρέας-ἀτ' καὶ εἶπεν:

— Ἡμποῖος εἶσαι, ἔπαρ' ἀπατουκά φέρε-με τὸ φορκάλ.

Ὁ Δεσπότης ἐπῆρεν τὸ φορκάλ' κ' ἐσέβεν ἀπέσ'. Τόμου καὶ εἶδεν-ἀτον ἐκεῖνε, ἐποῖκεν τὴν εὐχὴν-ἀτ'ς καὶ εἶπεν:

— Ἡμαρτον! κ' ἐξερα-το τὸ ἐσ'νε ἐσὺ, Ἀε-μ' Γέροντα. Ἐπαρ' τὸ φορκάλ' καὶ δέβα ἄφ'ς-ἀ σὸν τόπον-ἄθε, ἐγὼ παίρ'-ἀ.

Ὁ Δεσπότης ἀτότες ἐπῆεν ἐφέκεν τὸ φορκάλ' σὸν τόπον-ἄθε κ' ἐκλώσταν εἶπεν-ἀτὴν:

— Εὐλογημέντσα νὰ ἴνεσαι Καλὰ λένε κανεῖναν ἀπίταγον κ' ἀφήνης. Ἀμα ὄλις πῖταγεις μίαν, κ' ἐμὲν σ' ἕναν στιγμὴν ἐπίταγες-με δύο φορές!

5) Ἐθαρρεῖς ὁ Ποπακωσταντῖνον ἕν'; ..

Ὅσταν ἐκοιμέθησεν ὁ Ποπατραντάφυλλον, ἐφέκεν σὸ ποδάρ'ν-ἀτ' τὸ

γιόν-ἀτ' τὸν Ποπακωσταντῖνον. Σ' ἐκεῖνα τὰ χρόνια ἔφυγαν ἔτονε ἀσ' σὸ Σεμὲν κ' ἐζήνανε σὴν Ὀρτοῦν. Ἐπέρασσαν κάμποσα χρόνια κ' ἔρθεν Δεσπότης σὴν Ὀρτοῦν ὁ Ἀμβρόσιον. Ὁ εὐλογημένον, λαφρόν ἢ νύχτα-τ' καὶ νὰ ἔχομε τὴν εὐχὴν ἀτ', πολλὰ τῆτῆς καὶ αὐτήχολος ἔτονε κ' οἱ ποπάδες ἐτρόμαζαν-ἀτον. Σὴν ἐγκλεῖσαν ἀπέσ' πᾶ, τρίς-τὴν-ῶραν ἔταζουρλάευσεν καὶ κάποτε πᾶ ἐντοῦνεν ἀτ'ς.

**

Ἐναν ἡμέραν ὁ Ποπακωσταντῖνον μετὶν ἐπιτρόπ'ς ἐντάμαν ἐπήγανε σὴ Μητρόπολην. Λόγον σὸ λόγον, ὁ Δεσπότης ἐσκάλωσεν κ' ἐκούρφιζεν τὸν πετεινόν-ἀτ'. Εἶδεν-ἀτον κ' ἀσ' σὸ παραθύρ' ἀπέσ' σὴν αὐλήν, κ' ἐκοῦξεν ἀτ'ς νὰ ἐλέπ'ν-ἀτον. Ἀσὸ εἶδεν-ἀτον ὁ Ποπακωσταντῖνον, εἶπεν τὸν Δεσπότη:

— Ὁ πετεινός-ι-σ' παληκάρ' φαίνεται, Ἀε-μ' Γέροντα, ἄμα τ' ἐμὸν ὁ πετεινὸν κ' ἄλλο δυνατός ἔν'.

Ἀτότες ὁ Δεσπότης εἶπεν-ἀτον νὰ πάει φέρ' τὸν πετεινόν-ἀτ' καὶ κροῦν' καὶ παίρ'νε.

— Ὁ πετεινὸν σὴν κῆμπρέν-ἀτ-κοκοζλανεύκεται, Ἀε-μ' Γέροντα, εἶπεν-ἀτον ὁ Ποπακωσταντῖνον, ἂν φέρ' ἀτον ἀδᾶ, ξεναλαεύκεται.

Ὁ Δεσπότης ἐπάτεσεν ποδάρ' κ' ὁ Ποπατραντάφυλλον, διαφορετικὰ νὰ ἐποῖνε κ' ἐπόρ'νε, ἔστειλεν κ' ἔφερεν τὸν πετεινόν-ἀτ' σὴ Μητρόπολην.

Ἐσκάλωσαν οἱ πετεινοὶ νὰ κροῦν καὶ παίρ'νε καὶ πολλὰ κ' ἐπῆεν, ὁ πετεινὸν τῆ Ποπακωσταντῖνονος ἐκάλκεψεν τὸν πετεινὸν τῆ Δεσπότης κ' ἐκουδουκίαζεν-ἀτον. Ὁ Ποπακωσταντῖνον ἀτότες ἐκλίσταν κᾶ καὶ εἶπεν τὸν πετεινόν-ἀτ':

— Ἀρ' ἀέτο', λελεύω τὴν ψή-σ'! Ντός, ντός, ἔθαρρεῖς ὁ Ποπακωσταντῖνον ἕν' νὰ φογᾶτ' ἀτον;

6) Ὁ Ποπακωσταντῖνον κ' οἱ Δεσποτάντ'.

Ὁ σ'χωρεμένον ὁ Ποπακωσταντῖνον, ἦνταν ἔλεγεν, ἐφέρνε-ἀ σὴν μα-

σχαρήν άπάν'. Για τοίν Δεσποτάντς πάντα κάτ' θά ηύρικεν κ' έλεγεν. "Όσταν έλεπεν τά φωτογραφιάς-ά- τουν, έζάρωνεν τή γούλαν κ' έσκά- λωνεν ξμνοστα ξμνοστα :

—Τζάνουμ, οί Δεσποτάντ' όσταν είναι κρεμαγμέν' σό κάντρον κιάν, ντό καλοί άνθρώπ' είναι!

* *

"Έναν Σάββαν ήμέραν, σό βράδον άπάν', έπήγαν όλ' οί ποπάδες, τ' 'Υ- παπαντής, τ' 'Α-Γιωργί' και τ' 'Αε- Νικόλα, σήν Μητρόπολην για νά παίρ'νε καιρόν. (1)

Σό τέλος, ό 'Αλέξαντρον ό Δε- σποτ'ς, έρώτησεν τόν Παπακωσταν- τίνον :

—Πάτερ Κωσταντίνε, ποίος έν' ό καλύτερον ό Δεσποτ'ς π' έρθεν κ' έ- πέρασεν άσ' σήν 'Όρτουν;

'Ό Ποπακωσταντίνον ξάι 'κ' ένουν- τσεν.

—"Αε-μ' Γέροντα, εΐπεν, ό καλύ- τερον ό Δεσποτ'ς τ' 'Όρτους έν' εκεί- νος ποι 'κ' έδέβεν ξάι άσ' σά Καβά- κια(2) κί' άδά μερέαν.

7) Τή Πέη-Άλανης τά τζαναβάρα.

Τό γήη-Άλάν τό χωρίον κείται ά- πέσ' σ' όρμάν. Έπήεν ό Δεσποτ'ς έ- κεϊ κ' έκάτσεν κ' έκαλάτζευεν με τοι μειζετέρτς. Λόγον σό λόγον έρώτε- σεν-άτ'ς ό Δεσποτ'ς: «Τζαναβάρα πά έχετε άδά σό χωρίον-έσουν;». «Πώς 'κ' έχομε, εΐπεν-άτον εΐνας χωρέτες. 'Αρ' όχτεκές, "Αε-μ' Γέρον- τα, έλήγα σ' όρμάν κί' αναχάπαρα άσ'ό τερώ ντό τερεΐς: 'Εσ'ό άρκον κ' έγώ άδά!» «Ντό εΐπες; 'Εμ'έν άρ- κον έποΐκες με;» εΐπεν-άτον γουζε- μένος ό Δεσποτ'ς. «Γιόκ, τζάνουμ,

1. Οί παπάδες, τό Σάββατο τ' άπόγεμα πήγαιναν στη Μητρόπολη, όπου γινότανε με τό Δεσποτή θρησκευτική τελετή, κα- τόπιν τής όποίας έπαιρναν τήν άδεια νά λειτουργήσουν τήν άλλη μέρα (Κυριακή). Αυτό λεγόταν: «*επήραν καιρόν*».

2. Καβάκια=τό βορειανατολικό στόμιο του Βοσπόρου, άπόπου περνάει κανείς άπό τήν Πόλη στη Μαύρη θάλασσα κ' έπομένως και στήν 'Όρτου-Κοτύωρα.

νά έχομε τήν ευχή-σ'. Πώς νά λέγω- σε και άγναύς-ά. 'Ιστέ, έσ'ό άρκον κί' έγώ άδά, άτόσον πολλά έσούμω- σα-τον», εΐπεν-ξαν' ό χωρέτες κ' έ- δειξεν με τό δάχτυλον-άτ' μίαν τόν Δεσποτ' κ' επέκει τόν ίαυτόν-άτ'.

8) "Ας κλαΐνε εκείν'.

'Ό Ποπατραντάφυλλον έπήεν νά έστεφάνωνεν εΐναν άδκεμον νύφεν. "Όσταν έσέγκεν ευλογητόν κ' έσκά- λωσεν τή στεφανωμάτι', έτέρεσεν ή μάνα-τ'ς κί' ό κύρ'ς άτ'ς έπήραν κ' έστάθαν τά κλαψίσματα. Κλαΐν και λάσκουνταν' στερέαν 'κ' έχ'νε! 'Αλ- λομΐαν έκλώσεν λείι-άτ'ς ό Ποπα- τραντάφυλλον:

—'Εσταθέτε, τζάνουμ! 'Εσεΐς- τουν ντό κλαΐτε; "Ας κλαΐνε εκείν' ποιος ά παίρ'ν-άτην.

9) "Αψον άδακές τό κερΐν...

'Ό Ποπακωσταντίνον έναν Κερε- κήν ήμέραν έλειτούργαγεν σήν έγ- κλησίαν και εΐστα έδέβαζεν τό Εύ- αγγέλον έναν παιδόπον εκράνεν ά- φτημένον κερΐν κ' έδείκνυζεν-άτον. 'Εκείν' τήν Κερεκήν τό Εύαγγέλον έτονε: «'Ό 'Αβραάμ έγέννησε τόν 'Ισαάκ, 'Ισαάκ έγέννησε τόν 'Ια- κώβ...».

Εΐστα έλεγεν τό Εύαγγέλον, τό κε- ρΐν έζαρώθεν και τό φως ν-άθε 'κ' έ- δείκνυζεν καλά. 'Ό Ποπακωσταντί- νον έπειδής-και έδυσκολεύκουντου νά έλεπεν τά γράμματα, εκλώσεν εΐπεν τόν παιδάν:

—Ναΐπαι, για άψον άδακές τό κε- ρΐν άς τεροΐμε άβοΐτος τή σκύλ' ό γιόν πά τΐναν έγέννησεν.

Λεξιλόγιο: 1.— *σωρεύω*=μαζεύω' *κ'απνικά*=τά δικαιώματα του Δεσποτή' *έσέγκεν*=έβγαλε' *έκοΐξεν*=φώναξε, κάλε- σε' *τεμ'έν* δ'έν πά=μετ. σημ. πολύ, φρί- κη. (Κυριολεξία: *τεμ'έν*=λ. τ. δηλαδή, 'δ'έν πά=τίποτε)' *φλιμέντσα*=θλιμένη' *σούκ' άν*=σήκω πάνω.

2.— *φαλμόν*=γεΐμα σέ μνημόσυνο' *έγκανε*=φέρανε' *τανωμένον δουρβάν*= σούπα άνακατεμένη με: *παδ'κιτάν*=εΐδος μυτζήθρας' *'κ'* *έκ'αφούριζεν*=δ'έν έβγαζε

άχνα' *πελλίν*=λ. τ. φανερό' *άντζαν*=λ. τ. μόλις, μόνο' *έξέγκεν*=έβγαλε' *έσπόγγεν*=σκουπίσε' *'κ'* *έχουλίωσες-ά*=δ'έν τό ζέ- στανες' *γουζεύω*=λ. τ. θυμώνω.

3.— *μειζιτιέν*=νόμισμα τουρκικο, ίσια με τέσσερις άσημένιες δραχμές Γεωργίου Α'. *μασαρευτά*=στ' άστειά' *έξεραχώ- θεν άσ'* σά *γέλια*=έσκασε στα γέλια' *κρά* =κράτια' *κανεΐται-με*=μου φτάνει.

4.— *Τό πίταγγμαν*=τό άγγάρεμα' *άπί- τγγον*=ίναγγάμευτο' *γαρή*=λ. τ. γυναι- κά' *έκ'σεν*=άκουσε.

5.— *έκοιμέθησεν*=πέθανε, λέγεται για ίερωμένους' *τιτίης*=ιδιότροπος' *αυτήχο- λος*=δ'εΐθυμος' *έταζουρλάευν*=λ. τ. μάλ- λωνε, έπέπληττε' *έντοΐνεν*=χτυποΐσε (έ- νεστώς *κροΐνω*, άόρ. *έντόκα*)' *έσκάλωσεν* =άρχισε' *έκούρφίζεν*=έπαινοΐσε' *κροΐν'* και *παίρ'νε*=μαλλώνουν, χτυπιοΐνται' *κ'εμπρέν*=κοπριά ζώου' *κοκοζ'λανεύκται* =καμαρώνει' *ξεναλαεύκται*=έχει τό φό- βο του ξένου περιβάλλοντος' *έπάτσειν πο- δάρ'*=έπιμενε' *έκοιδουκίαζεν*=εΐράμφισε' *έκλίστεν κά*=έσκυψε' *άρ' άέτσ'*=έτσι λοι- πόν, έτσι.

6.— *ήντζαν*=δ. τι' γούλα=λαιμός' *ξμνο- στα*=νόστιμα' *τζάνουμ*=λ. τ. ψυχή μου, έκφραση που σημαΐνει: τί νά σ'ας π'ω... *σό κάντρον κιάν*=στη φωτογραφία' *ντό* =πόσο, τί (έρωτηματικώς και άναφορι- κώς)' *ξάι*=καθόλου' *'κ'* *ένούντσειν*=δ'έ σκέφτηκε.

7.— *έκαλάτζευν*=μιλοΐσε' *μειζετέρ'*= προΐχοντες' *τζαναβάρ'*=λ. τ. άγριο θηρίο' *αναχάπαρα*=ξαφνικά' *γουζεμένος*=λ. τ. θυμωμένος' *γιδ'κ*=λ. τ. όχι' *άγναύω*=λ. τ. καταλαβ'ίνω' *έδ'τέ*=λ. τ. ιδού.

8.— *κλαΐν και λάσκουνταν*=κλαΐν άρά- δα' *στερέα*=σταμάτημα.

9.— *εΐστα*=έν'ω.

ΜΥΘΟΣ

'Ό πετεινόν και τά κοσσάρας.

Εΐπεν έναν ήμέραν ό πετεινόν τά κοσσάρας:

—Πάμε βόσκομες, έξουκές σά χορ-

τάρα και λάσκομες κί' όλίγον.

Εΐπαν-άτον και τά κοσσάρας:

—'Εμείς φογοΐμες' άσ' σήν αυλήν έξ' 'κ' έβγαΐνομε.

—"Όσοποτα εΐμαι έγώ με τ' έσ'ας, εΐπεν-άτ'ς ό πετεινόν, ξάι μη φογοΐ- στουν, έλάτε πάμε.

'Επήραν θάρρος τά κοσσάρας κ' έξέβαν με τόν πετεινόν έξουκές νά βό- σκουνταν. Αναχάπαρα έφάνθεν σόν ουρανόν κιάν εΐνας τ'σά'ιλάγος. Πρώ- τος εΐδεν-άτον ό πετεινόν κί' άσ' σόν φόβον-άτ' τό πολά έσέγκεν κά τό κίφάλ' κ' έφευεν. Τά κοσσάρας, σείτα έτρεχαν εκείνα πά άποπιό' άτ', έλε- γαν-άτον:

—'κ' έντρέπεσαι κέλα και φεύ'ς πρώτος! 'Ασ'ό έφογοΐσ'νε κ' ύστε- ρια, γιατί έκόμπωσες-μας κί' άμον άγουρος, τεί έσ'ό πά, έπήρες-μας κ' έξέβες σό λασίον.

Εΐπεν-άτ'ς κί' ό πετεινόν:

—'Εγώ άσ'ό έμ'νε μικρόν π'ιλιτζό- πον έχπάραξε-με μίαν ό τ'σά'ιλάγον κί' άπατότες-κιάν φογοΐμ' άτον.

Λεξιλόγιο: *κοσσάρα*=κόττα' *έξουκές* =έξω μεριά' *λάσκομαι*=κάνω περίπατο' *ξάι*=καθόλου' *αναχάπαρα*=έξαφνα' *τ'σά'ιλάγος*=γεράκι' *έσέγκεν κά*=έβαλε κάτω' *σειτα*=έν'ω' *κέλα*=κιόλας' *έκόμ- πωσες-μας*=μ'ας γέλασες' *τεί*=δ'ήθεν' *λασίον*=περίπατος' *π'ιλιτζόπον*=μικρό πετειναράκι' *έχπάραξε-με*=με τρώμαξε' *μίαν*=μιά φορά' *άπ'* άτότες *κιάν*=άπό τότε.

ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

1) 'Ό πρόσωπον άσπρον κ' ή καρ- δια κρύον (=χόν', χιόνι).

2) 'Η μούστα-μ' κρατεί τό ραχΐν (ή φούχτα μου βαστάει τό βουνό= κλειδί).

3) 'Από βραδύς άλωνόπον και τόν πουργόν θεμονόπον (=στρώματα).

ΛΟΓΟΠΑΙΓΝΙΟ

—Τό βούτερον λύεται, τό κουβάρ' 'κί λύεται (κ'υλ'εται).

ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

(Από τη Συλλογή του Ξένου Ξανίτα
θεωρημένα από τον καθηγητή της
Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Καρά)

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα ρ. Ρυθμός 4σημος. Χρόνος μέτριος γοργός.

Α ναρ χος Θε ος κα τα βε βη κε λ και εν τη

παρ θε ε νω κα τω κη σε ρ Χε ρου βι ιμ χε ρουβιμ λ

Χαι ρε χαι ρε Πανα γι α δε σποι να ρ

Ἦχος $\frac{4}{4}$ Πα ρ. Ρυθμός 4σημος. Χρόνος μέτριος γοργός.

Α ναρ χος Θε ο ος κα α τα βε ε βη κε ε

ε εν ρ και αι εν τη Πα αρ θε ε νω ω Κα τω ω ω

κη σε εν ρ ερ ρου ρε εμ ε ρου ρε εμ γγ ερ ρου

ρε ρου ρε εμ χαι αι ρε Δε ε ε σποι να α ρ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΑΣΜΑ (1)

- "Αναρχος Θεός καταβέβηκε και εν τη Παρθένω κατώκησε.
(Επωδοί: — Χερουβίμ, Χερουβίμ, χαίρε, χαίρε, Παναγία Δέσποινα
ή 'Ερρουρέμ, έρρουρέμ, έρρουρερουρέμ, χαίρε Δέσποινα)
ή "Αγιος, άγιος, άγιος ύπάρχεις και Κύριος.
— Βασιλεύς τών όλων και κύριος, ήλθες τόν "Αδάμ αναπλάσασθαι.
— Γηγενείς σκιριτάτε και χαίρετε. τάξεις τών "Αγγέλων ευφραίνονται.
— Δεύτε εν σπηλαίω κατίδωμεν (ή θεάσασθε), κείμενον εν φάτνη τόν Κύριον.
— Έξ "Ανατολών μάγοι έρχονται, δώρα προσκομίζουσιν άξια.
— Ζητοϋν προσκυνήσαι τόν Κύριον, τόν εν τῷ σπηλαίω τικτόμενον ή
(Ζάλην "Ιωσηφ οϋκ ήνείχετο, λάθρα άπολέσαι έβούλετο).
— "Ηκουσεν "Ηρώδης τό μήνυμα κι' όλος έταράχθη ό δόλιος ή
("Ηνεγκεν άστήρ μάγους όδηγούς... άνω τῷ Σπηλαίω προσέφερε (:).
— Θεοδρόμον άστρον θεώμενοι, μάγοι τών Περσών έξεκίνησαν ή
(Θεός, βασιλεύς προαιώνιος, τίκτεται εκ κόρης Θεόπαιδος).
— "Ιδοϋσα Μαριάμ τήν εϋσέβειαν παιδων τών Χαλδαίων ήγάλλετο ή
(Ίδών ό "Ηρώδης ώς έμαθεν, όλως έξεπλάγη ό δόλιος).
— Κάκωσιν προστάξας ό τύραννος, τής Ραχήλ τά τέκνα κατέσφαξε ή
(Κράζει και βοά προς τούς λειτουργούς και δοξολογούντας τόν Κύριον).
— Λάμπας εν Αιγύπτω ό Κύριος τήν όφρυν ειδώλων κατέβαλε ή
(Λάμπουσα ή κτίσις άγάλλεται και πανηγυρίζει, ευφραίνεται).
— Μέλλων Συμεών εν χερσιν Ιδεΐν και εν ταΐς άγκάλαις τόν Κύριον ή
(Μέγα και φρικτόν τό τεράστιον, τό τής οίκουμένης μυστήριον).
— Νέος "Ισραήλ αναδέδεικται διά σου Παρθένε Θεόνυμφε ή
(Νύκτα "Ιωσηφ χοήμα ήκουσεν, "Αγγελος Κυρίου έλάλησεν).
— Ξένον και φρικτόν τό τεράστιον τοκετοϋ σου θείου, Θεόνυμφε ή
(Ξένον και παράδοxon άκουσμα τό τής Οίκουμένης μυστήριον).
— "Ολος επί γής καταβέβηκε.. και εν τη φάτνη έγενήθηκε (:).
— Πάσαι στρατιαί αι οϋράνιαι, δοξολογοϋσι σε τόν έπουράνιον ή
(Πύλαι οϋρανοϋ ήνεώχθησαν, άγγελοι αϋτοϋ άνυμνήτωσαν).
— Ρήτορες σοφοί έμωράνθησαν, "Αθηναίοι πάντες έπίστευσαν ή
(Ρήτορες έθνών προσκυνήτωσαν, άγγελοι Κυρίου έλάλησαν).
— Σήμερον τά πάντα άγάλλονται και πανηγυρίζου, ευφραίνονται ή
(Σῶσαι βουληθείς τό ανθρώπινον τίκτεται εν φάτνη ό Κύριος).
— Τάγματα άγγέλων έξέστησαν επί τό παράδοxon θέαμα.
— "Υμνους ίκεσίους άνέμελπον, πάντες οί προς σε καταφεύγοντες.
— Φῶς εν τῷ σπηλαίω άνέτειλε και τοΐς εν τῷ σκότει έπέλαμψε.
— Χαΐρουσα ή κτίσις άγάλλεται και πανηγυρίζει, ευφραίνεται.
— Ψάλλοντες Χριστόν τόν Θεόν ήμῶν, τόν εν τῷ σπηλαίω τικτόμενον.
— Ω Παρθενόμητωρ και Δέσποινα, σῶζε τούς εις σε καταφεύγοντας (2).

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

(1) Σημειώνεται στο άσμα αλφαβητική άκροστιχίδα. "Ο σκοπός του άσματος όπως παραπάνω.

(2) Το Χριστουγεννιάτικο αυτό άσμα με τούς δυο παραπάνω σκοπούς, φελόντανε στα χω-
ρια ποδ ήτανε γύρω στο Τσάμπαση και ποδ λεγόντανε Γεϊλέ-Γιουζιοϋ (βλέπε Λαογραφικά Κο-
τρώρων σ. 23). Μέλος και κ. λιμενο από άπαγγελία τών Χαρ. "Ελευθεριάδη και "Ελευθ. Παπαδοπού-
λου, ποδ κατάγονται από τό Σεμέν και κατοικοϋν τώρα στην Κατερίνη.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΙ ΕΠΙΖΗΤΟΥΜΕ

Με το άπλωμα και την καθιέρωση μιας κοινής έθνικης γλώσσας, τόσο απαραίτητης για ένα σύγχρονο πολιτισμένο λαό, παραμερίζονται όλο και περισσότερο τα ιδιώματα. Για τα ποντιακά όμως προστέθηκε και ένας άλλος λόγος: είναι το ξερίζωμα εκείνων που τα μιλούσαν από τη γη που γεννήθηκαν και όπου συζούσαν, και το σκόρπισμά τους και το ανάκρωμα μέσα στη μεγάλη πατρίδα.

Αν όμως οι ανάγκες μιας κοινής έθνικης γλώσσας έχουν το αποτέλεσμα που είδαμε, δεν υπάρχει άλλος λόγος ή έθνικ συμφέρον να σβήσουν τα ιδιώματα, που μέσα τους έχει καθρεφτιστεί ή ιδιοτυπία μιας μερίδας λαού, όπως και στα ήθη και έθιμα που παρουσιάζονται από τόπο σε τόπο. Όπως ένδιαφερόμαστε να διατηρηθούν αυτά, όσο είναι δυνατό και αισθανόμαστε την ανάγκη τους, έτσι θα θέλαμε, πλάι στην κοινή ελληνική γλώσσα που κάμαμε δική μας, να διατηρήσουμε, σε περιορισμένη πιά χρήση, και το αγαπημένο μας ιδίωμα, πολύτιμη ιστορική κληρονομιά. Η άντοχή του στον ίσοπε-

δοτικό οδοστρωτήρα του πολιτισμού θα εξαρτηθεί στο τέλος από τη ζωτικότητα μας και την ιδιοτυπία των όσα θα κατορθώσουμε να εκφραστούν σ' αυτό. Όσοι πιστεύουν σ' αυτό, μπορούν να εργαστούν για να καλλιεργηθεί ή διάλεκτός μας, σήμερα που την αισθανόμαστε ακόμα ζωντανή και άνόθευτη, και έκφρασή μας πολύτιμη.

Η στήλη αυτή του Περιοδικού μας θα είναι αφιερωμένη σε λογοτεχνικά δοκίμια, γραμμένα στην ποντιακή διάλεκτο, όσο γίνεται προσεκτικά, έτσι που να μένει καθαρή από κάθε είδος περιττούς ξενισμούς.

Την εγκαινιάζουμε όχι βέβαια για να φέρομε τον παραμικρό αντίσπασμο στην καλλιέργεια της νεοελληνικής κοινής, που και έμεις όλοι τη γράφομε, αλλά με την έλπίδα πως ο ξεχωριστός χρωματισμός, ή ιδιότυπη έκφραση και ή λογοτεχνική άκμή αξία των δοκιμίων που μπορεί να δουν το φως θα δικαιώσουν τη σκέψη μας να δώσουμε ευκαιρία να καλλιεργηθεί και στο μέλλον το ιδίωμά μας.

ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΕΙΚΟΝΕΣ (1)

Κύρια πρόσωπα: Νικόλας, Σίμον, Γιάννες, Γιωρίκας.

Εικόνα πρώτη

(Στη σκηνή, κατάλληλα διαρρυθμισμένη, όλη ή χωρωδία).

Νικόλας. Παιδιά, κάτ' θα λέγω-σας: Τολν γεωργούς να πονεΐς-άτ'ς άν-

(1) Εένου Εενίτα και Χ. Λεμονόπουλου. Τα δώδεκα δίστιχα που σημειώνονται με το γράμμα (Α) είναι του κ. Χαράλ. Χ. Λεμονόπουλου. Το έργο παίχτηκε από τον καλλιτεχνικό όμιλο του Πόντιου ήθροποιοΐ Νίκου Σπανίδη στην Κατερίνη, στις 26-12-42.

θρώπ' είναι. Ντό σύρ'νε και δάζ'νε, οί χιλάκλεροι, σ' άβουτα τὰ χρόνια! Για τ' ούλτς δουλεύ'νε οί γεωργοί. Ούλτς χορτάζ'νε ψωμίν, κ' εκείν', οί μαϋρ', σό βελόν σό ράμμαν πά Ιχτάτδ' είναι.

Σίμον. Ναί, μετά, ναί, σή γεωργού τὸ κίφάλ' τ' έρθανε τὰ βάσανα, σή ψεμέντσας τή κοσσάρας τὸ κιφάλ' πά 'κ' έρθανε. Έφτάνε τὰ σιτάρα. κι άλλ' τρώνε τὸ καθαρὸν τὸ ψωμίν. Έκείνος πά τρώει τὸ κούσκουρ' τὸ λαζουδένον τὸ ψωμίν. Άλλμέι τὸ χτή-

νον-άτ', τὸ πρόγατον-άτ', τ' αιλιδ'ν-άτ', έφτάει τὸ ζύγαλαν, τὸ βούτορον (μέρ' έχάθεν τ' εϋλογημένον), τὸ τυρίν, και χάρουνταν-άτα άλλ'. Έκείνος πά τρώει τὰ πιπερλία τὰ λάχανα με τὰ κορκότα και με τὰ φασούλια.

Θύφτ' άπέσ' τὸ λαζουδένον τὸ ψωμίν, έφτάει τήν εϋχην-άτ' (μέτα, έθέλλναν και τὰ λάχανα πατερημῶν), και έφτάει τ'αούλ' τήν κοιλιαν-άτ'. Καλά κιάμ' κί λέγω:

Όλοι μαζί. Πολά δυνατά εΐπες-άτα, πολά.

Σίμον. (Στόν Νικόλα): Ναίπαι, Νικόλα. Έσὺ τεί ὁ τήπ ὁ καλόν ὁ τραγουδάνον-έμουν εΐσαι. 'Κ' εΐπες κέλα, ἄς έβγάλω κ' έναν τραγωδίαν για τὰ βάσανα τή γεωργοϋ. Κ' επέκει τέτ'μουν πονεΐς-άτ'ς κέλα.

Νικόλας. (Στό Σίμο). Ναίπαι, ντό χαπάρ' εΐεις; Έθαρρεΐς έγὼ καμΐαν άέτουσ' άφελέκ' άτς; Τήν τραγωδιαν-άτουν έγὼ χαζούρ' έχ'ά, χαζούρ', ετοιμον. Άμα θά έπορεΐτε και βοηθάτε-με έσεΐς πά;

Γιάννες. Άιὸ πά ντό λόγος έν; Άμα έμεις 'κ' έξέρομ' ά.

Νικόλας. Έ, άέτσ' άν έν, έγὼ θά σκαλόνω κ' έσεΐς θά λέτεν άπ' έμέν άποπίσ'.

Όλοι μαζί. Έμορφα, έμορφα!

Σίμον. Ό λυριτζής πά έντάμα.

Όλοι μαζί. Ό λυριτζής πά, ὁ λυριτζής πά.

Νικόλας. Για κουίξτ' άτον κι' ἄς έρται. Μέρ' επέμνεν άβουτος:

Γιάννες. Ναίπαι Γιώρικασα, μέρ' εΐσαι, έλα, άτόσοι νομάτ' έσέν άνάμένομε.

Γιωρίκας. (Λυράρης, μπαίνει στη σκηνή με τή λύρα και λέγει): Ντό έν, ποΐος έκούΐξε με;

Νικόλας. (Κολλόντας του στο κούτελο ένα χιλιάρικο): Γιώρικα, για σύρον ὀλίγον τή κέμεντζες ι-σ' τ' ὠτία, κ' έλα άδᾶ σουμά-μ' ἄς λέγομ' έναν τραγωδιαν. Άμα καλά τέρεν, πολά μη κοσκινίεις-άτο.

(Ό λυράρης χορδΐζει λιγάκι τή λύρα κι' ὁ Νικόλας αρχΐζει τὸ τραγοϋδι μόνος. Κάθε στίχο τὸν έπαναλαβαΐνει κ' ή χωρωδία):

— Άκ' έστε μΐαν, παΐδια, τὰ βάσανα, τὰ πόννα,

Ντό σύρ' και δάζ' ὁ γεωργόν σὸ έρθα-με τὰ χρόνα. (Α)

— Άιὸς έν πάντα σὸ ποδάρ', ούλ' ὄνιας ήσυχάζ'νε

Δουλεύ' και κλώθ' τὰ χωράφα-τ', ὄν-τας οί άλλ' νουσιάζ'νε (Α)

— Όργῶν' και σπέρ' ὁ έρημον, θερίζ' με τὸ δρεπάν'ν-άτ'.

Φυτεύ', τ'απίζ' γουλόν' κ'απνά, δεκάρ' κ' ηϋρίκ'ς άπάν'ν-άτ. (Α)

— Κι' άμοντο πάει σήν μηχανήν ν' άλωνίζ' τὸ σιτάρ'ν-άτ'.

Δεκάτη, παρακράτημαν, τογραύ'νε τὸ τζικάρ'ν-άτ'. (Α)

— Κ' υστερα λέν' άτονε: Δός τὸ παραπάν' τ' έξέγκες,

Έβγαλ' και φέρεν τὸ σιτάρ, άπέσ' σ' άμπάρ' τ' έσέγκες (Α).

Εικόνα δεύτερη

Σίμον. Μπράβο, Νικόλα, πολά δυνατόν έτον άτό ή τραγωδία. Άμα πολά κοφτόν έποΐκες-ά. Άς έποΐνες-ά ὀλίγον κι' άλλο μακρύν, εϋλογημενε.

Νικόλας. Κιά ποΐστεν ὀλίγον ύπομονήν. Άς παίρομε τήν άνάσμαν-έμουν κ' επέκει λέγομε και τάλλο.

Όλοι μαζί. Έχ' κι' άλλο, έχ' κι' άλλο;

Νικόλας. — Πῶς 'κ' έχ'. Άτώρα θά λέγομ' -ά κέλα. (Στό λυράρη): Γιώρικα, για σύρον ὀλίγον κι' άλλο τή κέμεντζες-ι-σ' τ' ὠτία.

(Ό Γιώρικας χορδΐζει λιγη ὠρα τή λύρα κι' ὁ Νικόλας τὸν ρωτάει πάλι):

— Έτοιμος εΐσαι;

Γιωρίκας. Έτοιμος.

(Αρχΐζει τὸ δεύτερο μέρος του τραγοϋδιοϋ, σε άλλον σκοπό, όπως και στο πρώτο):

— Σήν χαμαιλίετν πάει ν' αλέθ' άτοιν πά σιτάρ' παίρ'νε, (Α)

Ούλ'-άτουν έχ'νε γέννημαν, χωρίς κανεις να σπέρ'νε.

— Έρται κι' ὁ άγροφύλακας, άτὸς πά θέλ' αλεύρι, (Α)

Έρίαξεν τὰ χωράφα, τὸν κόπον-άτ' γυρεύει.

— Γιατροί, ποπάδες, δικηγόρ', ούλ' σιταρόπον' θέλ'νε (Α)

Ση γεωργού τ' ὀσπίτ' ἀπέσ' οὐλ' σακ-
κουλόπα φέρονε.

— Λαδόπον θέλ', σιτάρ' ἃ δίδει, ἐνέσπαλεν
τὸ ρύζι. (Δ)

Σιτάρ' γιὰ προίκαν ψαλαφοῦν τὴν κό-
ρη-ἂτ' ν' ἀντιρίζει.

— Πασμῶν ἂν θέλ', πανὶν ἂν παίρ', τὸ σι-
τάρ' ν' ἂτ' τελοῦται (Δ)

Τὸ λαζουδόπον τ' ἔχ' σ' ἀμπάρ', ἀτὸ
πὰ εὐκαιροῦται.

Εἰκόνα τρίτη

Γιάννης. (Στὸ Σίμο): Καλὰ εἶπες,
παδᾶ-Σιμών, ἀβοῦτο πολὰ δυνατὸν
τραγωδιαν ἔν'. "Αμα ὀλίγον κι' ἄλλο
νὰ εἶχεν;

Σίμον. Κιὰ ἐθαρρῶ πρέπ' νὰ ἔχ'.
Κάπως, οὐς ἀτουκά 'κὶ φαίνεται νὰ
τελοῦται. "Εἶχ' ὁ γεωργὸν κι' ἄλλα
βάσανα, τ' ἡμ'σά-τουν πὰ ἀκόμαν
'κ' εἶπαμε.

Νικόλας. Μπράβο, παδᾶ-Σιμών,
ἔσὺ καλὰ ἔστοχάστες-ἄ. "Εν' κι' ἄλλο,
ἔν' κι' ἄλλο, ἀσταθέστε κι' ἀτώρα
λέγομ' ἄ. "Αμα ὄλ' ἐντάμαν, ἄ!

Ὅλοι μαζί. Ναί, ναί, ὄλ' ἐντάμαν.

Νικόλας. (Στὸ λυράρη). Ναίπαι,
γιὰ τσαγάντσον τὴ λύρα σ' ὀλίγον
κι' ἄλλο.

(Ἀρχίζει τὸ τρίτο μέρος, σὲ ἄλλον
σκοπὸ, ὅπως καὶ πρῶτα).

— Ἀντεπυρίνη, ἀσπυρίν', ἐνεσι-α, κινίνον,
Σ' ὄλα κοκκία καὶ λαζουδ' ἃ δίδει νὰ
χάν' τὸν φύχον.

— Μανραγορίτ', ἐμπόρ', πακάλ', ὄλ' πο-
λεμοῦν νὰ γδύζ'νε
τὸν γεωργὸν τὸν ἄκλερον. Ντό ψὴν θὰ
παραδίν'νε!

— Σ' ἄχ' ὄρα-τ' πὰ ἐσέγκαν χ' ὄρ'. Ντό κά-
θουν καὶ νουνίζ'νε!

Καλὰ 'λεγαν οἱ πρωτισοί: "Αχ' ὄρα ἔβο-
ρίζ'νε.

— "Αν τυχαίν' καὶ ἀλλάξ' κοκκίν' σ' ἕναν
πατιμᾶν φασούλια (Δ)

Προφτάν' ὁ ἐπισοισμὸν: «Κατάσχον-
ται» λέει, οὐλα.

— Δός ἀδακά, δός ἀκαικά, τὸ σιτάρ' ἔτε-
λῶθεν (Δ)

"Ο μαῦρον, ὁ χιλᾶκλερον, ἔρθεν κ' ἐ-
παλαλῶθεν.

Εἰκόνα τέταρτη

Γιάννης. Ντ' ἔμνοστον ἔτον, παῖδια.

"Εἶ καὶ νὰ εἶχεν ὀλίγον κι' ἄλλο!

Σίμον. Παδᾶ-Γιάννε, ἔσὺ ἀτόσον
σεύτελος 'κ' εἶσαι! Πῶς 'κ' ἐπορεῖς
κ' ἐγροικᾶς-ἄ; γιὰ τὴν ζάχαρην, γιὰ
τὰ λώμματα καὶ τὰ κουντούρας, γιὰ
τὸ πετρέλαιον καὶ τὰ σταπίτσας, γιὰ
τ' ἀγγαρείας τιδὲν εἶπαμε ἀκόμαν;

Γιάννης. Καλὰ λές' γιὰ τ' ἀτὰ ἀκό-
μαν τιδὲν 'κ' εἶπαμε.

Σίμον. "Αρ' γιὰ τ' ἀτὰ πὰ, πεσπε-
λί, κάτ' θὰ ἐτοίμασεν ὁ Νικόλας-ἐ-
μουν. (Στὸν Νικόλα):

'Αέτο' κιὰμ 'κ' ἔν', Νικόλα;

Νικόλας. Μὴ φογούστουν, παῖδια,
γιὰ τ' ἀτὰ πὰ τὰ τραγωδίας, ἐτοιμα
εἶν', ἔτοιμα.

Σίμον. Ναίπαι, Νικόλα, ἔλα ἄς φι-
λῶ-σε. Καλὰ λένε, ἄμον τ' ἐμέτερον
τὸν Νικόλαν, σὸν κόσμον ἄλλος τρα-
γωδάνος 'κ' εὐρίεται (παίρνει νὰ τὸν
φιλήσει).

Νικόλας. 'Αστά, ναίπαι, ἀστά. Χαν-
τιλάεις-με μὲ τὰ μουστάκια-σ'. (Στὸ
λυράρη).

Γιώρικα, ἔπαρ' κ' ἐστά ξάν' τὴ λύ-
ρα-σ'.

(Ἀρχίζει τὸ τέταρτο μέρος τοῦ τρα-
γουδιοῦ, σὲ ἄλλον σκοπὸ, ὅπως καὶ
στ' ἄλλα):

— Τὴν ζάχαρην τ' ἐπήρανε ἀντίκρον σὰ
καπνά-τουν

Οἱ γεωργοὶ ξάι 'κ' εἶδαν-α'. "Αλλ' τρῶ-
νε τὰ γλυκά-τουν.

— Εἶπαν, ἃ δίν'ν ἂτ'ς λώμματα, κουν-
τούρας, καὶ καμίδᾶ

Κ' ἐπέμναν μὲ τὰ σόβρακα, μὲ τὰ πᾶ-
λά τσαρούχα.

— Εἶπαν, θὰ φέρομ' -ἂτ'ς ἐλάδ', πετρέ-
λαιον, σταπίτσας,

Κι' ἀκόμαν τιδὲν 'κ' ἔγκαν-ἂτ'ς οὐδε
καὶ... φαρμακούτας.

— Τὰ ἀγγαρείας τὸ ἐφταίει ἀτὸς καὶ τὰ
χαϊβάνᾶ-τ'

Νὰ μὴ δεικνύζ' -ἄτ' ὁ Θεὸν, σὴ ζωὴν
τὴ τσουδμάν-ἄτ'.

— "Αρ' ἀτὰ εἶν' τὰ βάσανα, μὲ τ' ὄλα τὰ
κακά-τουν

Νασὸν ἐκεῖνον ποι θὰ ζεῖ κ' ἐλέπ' τὰ
δυστερόν τουν!

Εἰκόνα πέμπτη.

Γιάννης. Ναί παι, Νικόλα, γιὰμ ἔχ'
κι' ἄλλο κ' ἔκοψες-ἄ οὐς ἀτουκά-ξάν'.

Ναί παι, οἱ γεωργοὶ εἶναι λιγωμέν'
ἀσ' σὴν δίψαν κ' ἐσὺ κάθαν φορὴν μὲ
τ' ἕναν σταλαμίταν νερόν πολεμᾶς
ν' ἀπολιγώνις-ἄτ'ς...

Νικόλας. (χτυπώντας τὰ χέρια). "Ε,
ἄρτουκ ἐτελείωσεν ἄλλο 'κ' ἔχ', ἄλλο
'κ' ἔχ'.

Γιάννης. Νικόλα, γιὰ τοὶ γεωργοὺς
πολὰ δυνατὰ εἶπαμ' -ἄτα. 'Αέτο' ὁ-
μᾶζ'. Τὸ μιλλέτ' πὰ εὐχαριστέθεν.
"Αμα, κάτ' ἄς λέγω-σε;

Οἱ ὑπάλληλοι πὰ νὰ πονεῖγουνταν
ἀνθρώπ' εἶναι. Μὲ τ' ἕναν ἡμερ'κόν,
μὲ τ' ἕναν μηνᾶιον, μὲ τ' ἕναν μισθόν
'δὲν 'κ' ἴνεται. Γιὰ τ' ἀτὸ καὶ μόνον...

Σίμον. Τὸ λόγο σ' μὲ τὴ ζάχαρην
ἔκοψα, παδᾶ-Γιάννε, (Στὸ Νίκο):

Καλὰ λέει-σε, Νικόλα. "Εμεῖς πὰ
ἀτώρα. ὅταν παίζομε σὸ θέατρον,
τ' ἐσὸν ὑπάλληλοι εἶμες. Κακὸν λό-
γον νὰ λέγω 'κ' ἐπορῶ. "Ο Θεὸν κά-
φτ'-με! Νὰ εἶσαι καλὰ, ἐσὺ πὰ κι' ὁ
Ἐπισοισμὸν πὰ. Μέτα, ὁ Ἐπισοισμὸν
πὰ, ἰθιτέ, ἔπειγὶ βοηθᾶ (²). (Σκουπίζον-
τας τὰ μουστάκια καὶ τὸ πηγούνι).
'Επῆκε μας κ' ἐμπονεῶτίσασαμε ἀδᾶ
σὴ Χριστοῦ ἀπάν'.

Γιάννης. Τὸ θὰ ἔλεγα-σε, Νικόλα,
γιὰ τ' ἐμᾶς πὰ ἔπρεπεν νὰ ἐβγάλ'-
νες ἕναν τραγωδιαν.

Νικόλας. Κιὰ ποῖστεν ὀλίγον ὑπο-
μονὴν, παῖδια.

Σίμον. (Ἀγκαλιάζοντας τὸν Νι-
κόλα): Τρώγω τὴν ψή-σ', Νικόλα,
τέμὲκ γιὰ τ' ἐμᾶς πὰ ἐξέγκες τρα-
γωδιαν;

Νικόλας. Πῶς! "Εγὼ ἐσᾶς καμίαν
ἀνασπάλλω; (Στὸ λυράρη): Ναίπαι,
Γιώρικα, γιὰ κοσκίντσον ὀλίγον κι'
ἄλλο ἀτὸ τὴ λύρα σ'.

Σίμον. Τέρεν καὶ καλὰ γαβούρε-
ψον-ἄ', καλὰ, Γιώρικα!

(Ἀρχίζει τὸ τραγούδι μόνος ὁ Νι-
κόλας· κάθε στίχο τὸν ἐπαναλαβαί-
νει ἡ χορωδία).

— "Εναν βούραν τσατσόπα (δρον παίρω
σὸν Χριστόν!),

"Αντζᾶ-ποροῦν κι' ἀγοράζ'νε, ὅσοι
ζοῦν μὲ τὸν μισθόν.

(2) Τίς ἡμέρες ἐκεῖνες εἶχε δώσει ὁ ἐπισοι-
σμός Κατερίνης ὀρισμένα τρόφιμα καὶ στοὺς
ἐκεῖ ἀπορους Πόντιους ἠθοποιούς.

'Επωδὸς-ὑστερα ἀπὸ κάθε δίστιχο:

Τὰ γαῖθα-σουν συρέστε, τὰ δόντα-σουν
ἀκονέστε (³)

Κρατέστε καὶ καισονέστᾶ ἔχ' κ' ἔρται ἡ
ἐμπονεῶτᾶ

— "Αχ! Τὸ παίρ'νε τὰ μηνᾶια, οὐλα
τσαντσαρί' φωλέας

Τρών' -ἄτα σὰ πέντ' ἡμέρας, σὸ γραμῖν
καὶ σὰ ἐλαίας.

— Τᾶλλα τ' εἰκοσπέντ' ἡμέρας, ἡ κοιλία
ταντανίζ'.

Ναῦρικανε καὶ κινιέας! "Ο Θεὸν νὰ
εὐλογίζ'!

— "Οσοι ἐπῆγαν σὰ χωρία, ποῖκαν τὸ
ψωμίν-ἄτουν.

Νᾶν' καλὰ ἡ «Συγκέντρωση». (⁴) "Ο
Θεὸς κ' ἡ ψή-ἄτουν!...

— "Οσοι ἐπόρεσαν κ' ἐσέβαν-ἄχ' -σὸν Ἐ-
πισοισμὸν,

ἔξεραν ντ' ἐποῖνανε: γλύτωσαν ἀσ' σὸν
λιμὸν.

— "Οσοι εὐρέθαν ἀστυνόμοι 'κ' ἐνέσπα-
λαν τὰ κοσσάρας,

Τ' ὠβὰ καὶ τὸ βούτορον' τρῶν καὶ
λάσκουν φούστορον.

— "Οσοι ἐπέμναν ἀδακές, καὶ ἀπέσ' σὰ
πολιτείας,

"Ὀλ' ἔτανε «ἐξαπέδς» κ' ἐγραφτανε...
τραγωδίας.

Λεξιλόγιο: σὺρ'νε καὶ δᾶζ'νε=τρα-
βοῦν καὶ ὑποφέρουν· χιλᾶκλεροι=κακό-
μοιροὶ ἰχτιάτ' εἶναι=ἔχουν τὴν ἀνάγκη·

κοσσάρα=κότια· κοῦδκούρ' = σκληρό·
(κυριολεξία: σβουριά, περιττωμα ἀγελά-
δας ἀποξηραμένι)· λαζουδένον=καλαμ-
ποκίσιο· χτήνον=γελάδα· μέρ' = ποῦ· κορ-
κότα=σιτόρτζο· θύφτ' ἢ καὶ θρούφτ' =

θρυμματίζει, κομματιάει τὸ ψωμί καὶ
τὸ ρίχνει στὸ φαγητό· μέτα=καημένε
(συγκοπὴ τοῦ γαμέτα)· τ' αούλ' = λ.τ. τύμ-
πανο· τ' εἰ=λ.τ. δῆθεν· τ' εἰπ=ὄλωσδιό-
λου (ὑπερθετικὸ: πιό)· ἀφελέκω=ἀφήνω·

χαζούρ' = λ.τ. εἶτοιμο· σκαλώνω=ἀρχίζω·
κουτζ'τ-ἄτουν=φώνάζετε τὸν κοσκινίζω=

κοσκινίζω (μεταφορικὴ ἔννοια: προανά-
κρουσμα ἢ ἐπαύλημα τοῦ μουσικοῦ ὄργα-

—

—

—

—

(3) "Ο στίχος συνοδεύεται μὲ χειρονομία ἀκο-
νίσματος τῶν δοντιῶν καὶ τροβήγματος τῆς
ζώνης, ἀπ' ὄλους.

(4) "Η συγκέντρωση τῶν σιτηρῶν ἀπὸ τὴν
ΚΕΠΕΣ.

νου) ἀκ'σέστε=ἀκούστε· γουλών· καπνά =γεμίζει τις ρίζες τῶν καπνῶν με χῶμα· τογραύ'νε τὸ τζικάρ'ν'άτ' = λ. τ. τοῦ κομματιάζουν τὰ σωθικά του (τὸ σηκότι του)· ἐξέγκες=ἐβγαλες, ἔχεις παραγάγει· ἐσέγκες=ἐβαλες· ποίστεν=κάντε· χαμαιλέτε=μῦλος· ἐρίαξεν=φύλαξε· ἐνέσπαλεν =ἐξέχασε· ἀντρίζει=παντρεύει (γιὰ γυναίκα) πασμᾶν=λ. τ. ὕφασμα, τοιτάκι· οὖς ἀιουκά=ὡς ἐκεῖ· τῶαγάντισον=λάλα το· κοκκία=πιτάρι· ψύχον = ἐλονοσία· ψήν=ψυχή· ἀχ'ύρα=ἄχυρα· ἐσέγκαν χ'όρ' =ἐβαλαν χέρι· ἀχ'ύρα ἰβορίζ'νε=ἄχυρο ἀερίζουν, λιχνίζουν (μεταφ. ἔννοια=καταγίνονται με μικρά, με ἀσήμαντα πράματα)· πατμᾶν=λ. τ. μετρική μονάδα· ἐξ δκάδες· ἔμνοστον=νόστιμο· "Εἰ και=ποῦ ἦταν νά· σεύτελος=ἀφελής (κυριολεξία· τὸ πράσινο μέρος τοῦ παγτσαριού)· λώμματα=τὰ ροῦχα· κουντούρας=παπούτσια· σταπίτσας=σταφίδες· 'δέν=τίποτε· Λέγεται και τιδέν· πεσπελλί=λ. τ. (περ-πελλί=ὄλοφάνερα) βεβαίως· χαντιλάεις=γαργαλᾶς (ἀπὸ τὸ ἀχάντ' = ἀγ-

κάθι)· ἔπαρ' κ' εἰσά=ἀρχίνα, βάλει μπρὸς (κυριολεξία· πάρε και στάσου)· καμίδᾶ· πουκάμισα· ἔγκαν-άτ'ς=τοὺς φέρανε· τ'ουδ'μάνος=ἐχθρὸς (ἴσως τὸ ἑλληνικὸ δυσμενής)· γιάμ=μήπως· ἀπολιγόνω=ξελιγοθυμῶ· ἄρ'τουκ=λ. τ. πιά· μιλλέτ=λ. τ. λαὸς (κυριολεξία· ἔθνος)· κεδ'ίνεμαν=ζήση, ἐξοικονόμηση τροφίμων κλπ· κάφι· με =μὲ καιίει· ἔπ'εγι=λ. τ. ἀρκετά· ἐμπονεδ'τζζω=ἀποκρεύω· τῆ Χριστοῦ=τὰ Χριστούγεννα· τέμεκ=λ. τ. δηλαδή· ἀνασπάλλω=ξεχνῶ· βούραν=χούφτα· τασατόπα =ἐξυλαράκια, προσανάματα· ἀντζα=μόλις· γαῖδα=λ. τ. ζῶνες· κοισονέστᾶ=μικρὸς και ἀσήμαντες νηστείες· ἐμπονεδ'τζ =ἀποκριά· τσαντσαρί· φωλέας=ἀραχνοφωλιές· ἀσήμαντα πράματα· ταντανίζ' =παίζει ταμπουρά· κιντέας=τσουκνίδες· 'κ' ἐνέσπαλαν=δὲν ἐξέχασαν· κοσσάρας=κόττες· τρῶν· και λάσκουν· τρῶν ἄράδα· φούδ'τορον=ὀμελέττα· ἔξαπὲς (ἔξ' ἀπέσ') =ἀπλοϊκός, ἀφελής· χαζός.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ και
ΧΑΡ. Χ. ΛΕΜΟΝΟΠΟΥΛΟΣ



ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΗ

Ἐγκύκλιος

Ὁ Σύλλογος Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί» ἔχει ἀναγγεῖλει τὴν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ μας με τὴν παρακάτω ἐγκύκλιο:

Πρὸς ὄλους τοὺς Ποντίους

Ἐχομε τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ἀναγγεῖλομε, ὅτι προσεχῶς ἐκδίδεται, ὡς ὄργανο τοῦ Συλλόγου μας, μηνιαῖο λαογραφικὸ περιοδικὸ με τὸν τίτλο:

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ.

Σύμφωνα με τὸ 3^ο ἄρθρο τοῦ ὄργανισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ, σκοπὸς του εἶναι:

«α) Ἡ συλλογὴ, συγκέντρωσις και περίσωσις κυρίως πάσης φύσεως λαογραφικοῦ, ιστορικοῦ κ.λ. ὕλικου, ἀφορῶντος τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου κατὰ τὴν μακροαῖωνα αὐτοῦ εἰς τὴν γενέτειραν και ἐν διασπορᾷ μέχρι τῆς «Ἀνταλλαγῆς» διαβίωσιν.

β) Ἡ ἐνίσχυσις τῆς προαγωγῆς και τῆς ἐπεκτάσεως τῆς δράσεως τοῦ Συλλόγου, διὰ τῆς ἐνημερώσεως τῶν μελῶν αὐτοῦ και τοῦ ἀνα τὴν Ἑλλάδα και τὸ ἐξωτερικὸν Ποντιακοῦ στοιχείου, ἐπὶ τῶν μέχρι τοῦδε πεπραγμένων αὐτοῦ και τῶν μελλοντικῶν ἐπιδιώξεων του εἰς ἔργα ἀλληλεγγύης και εὐποιίας.

γ) Ἡ διατήρησις τῆς πνευματικῆς ἐπαφῆς και ἡ ἐξασφάλισις οὕτω στενωτέρας συναφείας και ἐπικοινωνίας τῶν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ὅσον και μετὰ τῶν ἐκασταχοῦ, ἐν τε τῇ ἡμεδαπῇ και τῇ ἀλλοδαπῇ συμπατριωτῶν μας».

Ἐπίσης, σύμφωνα με τὸ 17^ο ἄρθρο τοῦ ὄργανισμοῦ:

«Τὸ συντακτικὸν προσωπικὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ πάντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι και τὸ ἐξωτερικὸν λογίους Ποντίους ἢ και μὴ Ποντίους, οἵτινες θὰ εἶχον τὴν καλωσύνην ν' ἀποστελλῶσι συνεργασίας, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τοῦ ἄρθρου 3ου τοῦ παρόντος ὄργανισμοῦ

(βλέπε ἀνωτέρω), πρὸς καταχώρησιν εἰς τὸ περιοδικόν. Αἱ συνεργασίαι αὐται, και δὴ αἱ λαογραφικαί, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀμείβωνται ἀναλόγως τῶν ἀπαιτήσεων τῶν ἀποστολέων και τῆς ποσότητος και τῆς ἀξίας τῶν ἔργων τῶν».

Νομίζομε πὼς εἶναι περιττὸν νὰ ἐξάρομε τὴ σημασία και τὴν ἀναγκαιότητα, ποῦ ἔρχεται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸ περιοδικὸ αὐτό. Καὶ θέλομε νὰ πιστεύομε, πὼς ὄλοι οἱ συμπατριῶτες μας θ' ἀναγνωρίσουν τὸ μεγάλο κενὸ και τὴ σοβαρὴ ἔλλειψη, τὴν ὁποία πρόκειται νὰ συμπληρώσῃ με τοὺς παραπάνω σκοποὺς του.

Ἐτσι, παράλληλα πρὸς τὸ μνημειῶδες ἔργο ποῦ συντελεῖται ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν Μελετῶν με τὸ «Ἀρχεῖον Πόντου», τὸ περιοδικὸ αὐτό, θὰ συνεχίσει τὴν προσπάθεια τῶν «Ποντιακῶν Φύλλων», τὰ ὁποῖα ἔχουν συγκεντρώσει πολυτιμότερο λαογραφικὸ ὕλικὸ στὰ 32 τεύχη τους, και ποῦ, καθὼς εἶναι γνωστὸ, ἔχουν διακόψει ἀπὸ καιρὸ τὴν ἔκδοσίν τους.

Εἶναι ἀλήθεια, πὼς οἱ σημερινές περιστάσεις δὲν εὐνοοῦν, γενικά, παρόμοια ἔντυπα. Ὁ λόγος ὅμως αὐτὸς δὲν εἶναι ἀρκετὸς ὥστε νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ και νὰ μᾶς κλονίσῃ τὴν ἀπόφασίν μας. Ὁ καιρὸς, ὁ πολῦτιμος και λίγος καιρὸς ποῦ μένει, γιὰ συλλογὴ παρθένου λαογραφικοῦ ὕλικου, περνάει, κ' ἡ εὐθύνη, γιὰ τὴν ἐπαόριστον ἀναβολὴ μᾶς τόσο ἐπιτακτικῆς ἐργασίας, βαρύνει, πρωτίστως τὸ Σύλλογο, ποῦ ἐκπροσωπεῖ, βέβαια, σὲ κάθε του ἐνέργεια τὴν ὁλότητα τῶν συμπατριωτῶν μας.

Ἐξάλλου, ἔχομε τὴ γνώμη, πὼς οἱ σημερινές δύσκολες περιστάσεις πρέπει νὰ μᾶς ὀπλίσουν ὄλους με περισσότερο ἐνθουσιασμό, με μεγαλύτερο ζήλο, και με ἀκαμπτη ἀποφασιστικότητα, γιὰ νὰ κατανηκίσομε κάθε δυσκολία, γιὰ νὰ παραμερίσομε κάθε

άναποδιά. "Ετσι και τὸ ἔργο μας, τὸ ἔργο ὄλων τῶν Ποντίων, θάχει ἀσφαλῶς καὶ ἀξία μεγαλύτερη.

Ἡ πρόθυμη ὠστῶρα ὑποστήριξη καὶ ἐνίσχυση τοῦ Συλλόγου ἐκμέρους τῶν συμπατριωτῶν μας, μετὰ τὴ βοήθεια τῶν ὁποίων κατορθώθηκε νὰ δοθεῖ ἀξιόλογη ἐνίσχυση καὶ ἀνακούφιση κατὰ τοὺς δύσκολους καιροὺς ποὺ περάσαμε στοὺς ἄπορους συμπατριῶτες μας, — ἔργασία ἡ ὁποία συνεχίζεται ἀκόμα μετὰ πολὺ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα —, μᾶς ἐμψυχώνει καὶ μᾶς ἐνθαρρύνει καὶ στὴ νέα μας αὐτὴ προσπάθεια.

Ἐλπίζομε ἀκράδαντα, πῶς καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ θάχομε ὀλοπρόθυμη τὴν ὑποστήριξη τῶν συμπατριωτῶν μας, ποὺ θὰ ὑποδεχτοῦν μετὰ στοργικὴ ἀγάπη τὸ νέο τους περιοδικό.

Κοντὰ σ' αὐτὰ, παρακαλοῦμε ἰδιαίτερα ὄλους τοὺς Πόντιους λογίους, καθὼς καὶ κάθε φίλο τῆς Ποντιακῆς γραμματολογίας γενικὰ, νὰ χουν τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς στέλνουν τὶς συνεργασίες τους, σύμφωνα μετὰ τὸ παραπάνω 17ο ἄρθρο τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ περιοδικοῦ.

Ἀθήνα 6-8-41

Μ ε τ ι μ ῆ

Ἐ Π ρ ῆ δ ρ ο ς
Ι. Π Ε Ρ Β Α Ν Ι Δ Η Σ

Ἐ Γ ε ν. Γ ρ α μ μ α τ ε ῦ ς
Γ. Β Α Φ Ε Ι Α Δ Η Σ

Ἐ ν α κ ε ν ὸ

Ἡ διακοπὴ στὴν ἔκδοση τῶν «Ποντιακῶν Φύλλων» ἔχει διακόψει καὶ τὴν ἐπαφὴ μεταξὺ τῶν Ποντίων καὶ τὴν ἐνημέρωσή τους πᾶνω στὰ ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν τὴν Ποντιακὴ ὀλότητα.

Γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐπαφῆς αὐτῆς, παρακαλοῦνται οἱ ἀναγνώστες μας νὰ μᾶς στέλνουν γιὰ καταχώρηση κάθε ἐκδήλωση τῆς ζωῆς τῶν συμπατριωτῶν μας ποὺ σημειώθηκε ἀπὸ κὸ 1939 καὶ ποὺ θὰ σημειώνεται στὶς νέες τοὺς ἐστῆς μελλοντικά: Σωματειακὴ καὶ κοινωνικὴ δράση, πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνηση, ἔργα τυχόν ποὺ τυπώθηκαν μετὰ περιεχόμενα καὶ σύντομη βιβλιοκρισία, σημαίνοντα πρόσωπα ποὺ ἐξέλιπαν, μετὰ σύντομη νεκρολογία κ.τ.λ.

Ἐτσι, σὰ σὲ συνέχεια μετὰ «Π. Φ.», θάχομε συγκεντρωμένα καὶ κωδικοποιημένα, γιὰ τὴν ἱστορία μας, τὰ γεγονότα καὶ τὰ ζητήματα, ποὺ παρουσιάζουν γενικὸ ἐνδιαφέρον.

Ἡ δράση τοῦ Συλλόγου μας

Ἐ Ὁ Σύλλογος Ποντίων «Ἀργοναῦται—Κοιμηνοὶ» ἔχει σημειώσει ἀξιόλογη δράση ἀπὸ τὰ 1941.

Μετὰ τὴν ἀποστράτευση τοῦ Ἀπριλίου 1941 ἔχει διαθέσει γιὰ τρόφιμα καὶ γιὰ τὴν ἐπάνοδο στὶς ἐστῆς τους σὲ ἐφέδρους Ποντίους δρχ. 12.000.

Τὰ Χριστούγεννα καὶ τὴν Πρωτοχρονιά τοῦ 1941—42 ἔχει διανεμῆσει βοηθήματα χρηματικὰ σὲ ἄπορες ποντιακὲς οἰκογένειες περιοχῆς Ἀθηνῶν δρχ. 200.000.

Ἐπίσης κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ 1942 σὲ ἄπορες οἰκογένειες ἀπὸ τὰ κοτύωρα, μετὰ εἰδικὲς πρὸς τοῦτο συνεισφορὲς εὐπορων Κοτυωριτῶν, δρχ. 235.000.

Ἐνίσχυσε ἄπορους συμπατριῶτες μας μετὰ συμπλήρωση τῶν ὀδοιπορικῶν τους γιὰ ἀναχώρηση στὴ Μακεδονία, κοντὰ σὲ συγ-



Στὸ ἐστιατόριο τοῦ Συλλόγου μας στὴν Καλλιθέα.

γενεῖς τους, κατὰ τοὺς δύσκολους καιροὺς τοῦ χειμῶνα τοῦ 1941—42, μετὰ δρχ. 25.500.

Ἐδωκε διάφορα βοηθήματα σὲ ἀναξιοπαθοῦντες συμπατριῶτες μας, δρχ. 236.000.

Ἐπίσης ἔδωκε χρηματικὰ βοηθήματα κατὰ τὶς ἑορτὲς τῶν Χριστουγέννων καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς 1942—43 σὲ ἄπορες ποντιακὲς οἰκογένειες, Καλλιθέας, Δραπετσῶνας, Κοκκινιάς, Ν. Ἀργυρόπολης, Ν. Σουρμένων καὶ Ἀθηνῶν δρχ. 2.045.000.

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1943 ἔχει χορηγήσει ρουχισμό σὲ 300 παιδιὰ ποὺ συσσιτοῦνε στὸ Σύλλογο. Ἐπίσης καὶ σὲ ἄλλα 100 παιδιὰ ἄπορα κατὰ τὸ Πάσχα ποὺ μᾶς πέρασε.

Ἀπὸ τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1942 ἴδρυσε καὶ λειτουργοῦν ἀκόμα χωρὶς διακοπὴ καθημερινὰ παιδικὰ συσσίτια, ὅπου συσσιτοῦν 300 παιδιὰ ἄπορων ποντιακῶν οἰκογενειῶν, τῆς Καλλιθέας καὶ τῆς Δραπετσῶνας.

Εἶναι ἀπὸ τὰ μοναδικὰ ποὺ διατηροῦν σωματεῖα σὰν τὸ Σύλλογός μας. Καὶ τὸ συσσίτιο εἶναι τὸ πιὸ καλὸ καὶ ἐπιμελημένο ποὺ παρασκευάζεται.

Μικρασιατικὸ Ἀρχεῖο

Ἐδῶ καὶ πέντε μῆνες ἄρχισε καὶ συγχίζεται ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Προσφυγικοῦ κόσμου» μιὰ συζήτηση μετὰ μεγάλο ἐνδιαφέρον, γύρω στὴν ὀργάνωση καὶ συγκρότηση ἐνός Μικρασιατικοῦ Ἀρχείου, ποὺ σκοπὸς του θὰ εἶναι ἡ μεθοδικὴ περισυλλογὴ, συγκέντρωση καὶ περίσωση κάθε στοιχείου, ποὺ ἔχει σχέση καὶ ἀφορᾶ γενικὰ τὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ὄς τὴν τελικὴ ἐκκρίωση ἀπὸ τὶς ἐστῆς του.

Ἐχουν γράψει σχετικὰ ἄρθρα οἱ κ. κ. Ν. Μηλιώρης, ποὺ πρῶτος ἀνακίνησε τὸ ζήτημα, Ἀθηνωγένης, Πατακωνοτανίνης, Δ. Παρθένης, Μ. Ροδάς καὶ ἔπειτα πάλι ὁ Δ. Παρθένης σὲ μιὰ σειρά νέων ἄρθρων του, ποὺ ὁ χάρος δὲν τὸν ἄφησε νὰ τὰ τελειώσει.

Ἐλπίζομε καὶ εὐχόμεστε ἀπ' ὄλη αὐτὴ τὴ συζήτηση νὰ προκύψουν καὶ πρακτικὲς ἀποφάσεις, μετὰ τὴν τελικὰ σύντομη καὶ δημιουργικὴ ὀλοποίηση τῶν σκέψεων καὶ τῶν προγραμμάτων, τὰ ὁποῖα μετὰ φεικῆς ἐνέργειας ἔχουν ἀναπτυχθεῖ ἀπὸ τὸν κ. Μηλιώρη, τόσο σχετικὰ μετὰ τὴν ἀναγκαῖότητα τοῦ ἔργου, ὅσο καὶ μετὰ τ' ἀντικείμενα μετὰ τὰ ὁποῖα θάχει ν' ἀσχοληθεῖ. Δὲ δικαιολογεῖται νὰ μείνει καὶ ν' ἀποτελεματωθεῖ ἡ σοβαρὴ αὐτὴ ὑπόθεση στὸ πλαίσιο μιᾶς θεωρητικῆς καὶ ρωμαντικῆς, ἄς ποῦμε, συζήτησης, ἀφοῦ εἶναι πιά ὑπερῶριμο τὸ ζήτημα στὴ συνείδηση καὶ στὴ σκέψη τῶν ἀρμοδίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ τοῦ Μικρασιατικοῦ καὶ τοῦ προσφυγικοῦ γενικὰ, ποὺ νιώθει καὶ θὰ νιώθει πολὺ περισσότερο ὄσο περνᾶει ὁ καιρὸς, τὴν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ συμπληρωθεῖ ἕνα μεγάλο κενὸ καὶ ν' ἀποκαταστήσει ἔτσι τὴ συνέχεια στὴν παράδοση καὶ στὴν ἱστορία τῶν μελλοντικῶν μετὰ τὶς περασμένες γενεές.

Εἶν' ἀλήθεια πῶς οἱ Μικρασιάτες, ποὺ «εἶχαν ἐπιτέλους μέσα τους τὴ Σμύρνη μετὰ τὴν ἱστορία της», καθυστέρησαν ἀρκετὰ στὴν κατέυθυνση αὐτὴ, σχετικὰ μετὰ τοὺς Θράκες καὶ μετὰ τοὺς Πόντιους. Ἄρρησαν νὰ ξεκινήσουν. Ὅμως «κάλιο ἀργά, παρὰ ποτέ». Ἄρκει ἀποδῶ καὶ πέρα νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἐντατικὰ καὶ γόνιμα ὁ σχετικὰ περιορισμένος ὀφέλιμος καιρὸς ποὺ εἶναι μπροστὰ μας, κυρίως στὴ σφαῖρα τῆς λαογραφίας.

Ἐχουν εὐτυχῶς οἱ Μικρασιάτες στελέχη, καὶ πόρους εἶν' εὐκόλο νὰ ἐξεύρουν, ὄστε νὰ μπορέσουν ν' ἀποδώσουν καὶ νὰ ὀλοκλήρουν τὴν προσπάθεια, ποὺ ἄρχισε στὰ 1938 τὸ «Τμῆμα Μικρασιατικῶν Μελετῶν τῆς Ἐνώσεως Συμριναίων» μετὰ τὸ «Μικρασιατικὸ Χρονικόν», καὶ μετὰ τὸ «Μικρασιατικὸ Ἀρχεῖο» ποὺ ἀνακινεῖται τώρα. Κάθε μεμψιμοιρία καὶ δικαιολογία γιὰ ἀναβολὴ μετὰ τὴν ἀκαταλήλότητα δῆθεν τῆς ἐποχῆς κ.τ.τ., μόνο

στὴ δύσκολη αὐτὴ προσπάθειά του ὁ Σύλλογός μας ἐνισχύθηκε καὶ ἀπὸ ἐπιλεκτὰ μέλη τῆς Ποντιακῆς Κοινωνίας περιοχῆς Ἀθηνῶν, ποὺ μαζί μετὰ τὸ Διοικητικὸ του Συμβούλιο ἀπέτελεσαν τὴ «Διοργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ Παιδικῶν Συσσιτίων τοῦ Συλλόγου». Γιὰ τὴ λειτουργία τῶν συσσιτίων ἐξοδεύτηκαν ὄς τώρα 9.500.000 δρχ. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς καὶ τὸ Ἐργασίον Ἐπισιτισμοῦ διαθέτουν ἀνάλογα τρόφιμα.

Ὅλα τὰ παραπάνω χρηματικὰ ποσά, ποὺ ξεπερνῶν τὰ 12 ἑκατομμύρια, τὰ πρόσφεραν οἱ ὀπωσδήποτε εὐποροὶ Πόντιοι Ἀθηνῶν—Πειραιῶς καὶ Περιχώρων καὶ ἀρκετοὶ τῆς Θεσπλίκης, εἶτε μετὰ ἔκτακτες εἶτε μετὰ μηνιαῖες συνεισφορὲς, ποὺ συνεχίζονται ἀκόμα.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πῶς τὸ παραπάνω ποσὸ ἴδεν ἀντιπροσωπεύει σημερινὲς δρχ. ἀμα λογαριασθεῖ ἡ ἀγοραστικὴ ἀξία τῆς δρχ. τῶν ἐτῶν 1941 καὶ 1942.

Ἀναλυτικὴ ἔκθεση πεπραγμένων τοῦ Συλλόγου, μετὰ καταλόγους τῶν συνδρομητῶν καὶ μετὰ ἀπολογισμὸ ἐσόδων καὶ ἐξόδων, μπορεῖ νὰ δημοσιευθεῖ ἀργότερα, τμηματικὰ, ἀπὸ τὴ στήλη αὐτὴ.

Οἱ νέες ἐπιδιώξεις τοῦ Συλλόγου μας

Σύμφωνα μετὰ τὸ καταστατικὸ του, ὁ Σύλλογός μας, ἀφοῦ ἀπόκτησε τὴν ἐμπιστοσύνη, τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν πρόθυμη ἐνίσχυση τοῦ ἀπὸ τοὺς συμπατριῶτες μας, βάλθηκε νὰ πραγματοποιήσει καὶ τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ προγράμματός του.

Βάση γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ του καὶ ὄς αὐτοσκοπὸ ἀκόμα, θεώρησε τὴν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ, τοῦ ὁποῖου γνωστός εἶναι ἤδη ὁ σκοπός, ἀπὸ τὰ ἄρθρα ποὺ εἶναι καταχωρημένα στὶς πρῶτες του σελίδες.

Παράλληλα ἔχει μελετηθεῖ καὶ ἔχει ληφθεῖ ἀπόφαση κατὰ τὶς τελευταῖες συνεδριάσεις τοῦ Δ. Συμβουλίου, νὰ ἐκπονηθεῖ τὸ σχέδιο γιὰ τὸ μέγαρο τοῦ Συλλόγου, ποὺ θ' ἀποτελέσει τὴν «Ἐστία τῶν Ποντίων». Τὸ μέγαρο αὐτὸ θὰ περιλαμβάνει:

Βιβλιοθήκη καὶ ἀναγνωστήριο, αἴθουσες νυκτερινῶν μαθημάτων, κεντρικὴ αἴθουσα διαλέξεων, παραστάσεων καὶ ἐορτῶν, ἱατρεῖο, λουτήρες καὶ ἄλλα σχετικὰ μετὰ τὸν σκοπὸν του διαμερίσματα.

Οἱ Πόντιοι ἀρχιτέκτονες κ. κ. Κ. Καπαγιαννίδης, Εὐμένης Μαυρόπουλος, Ἐλ. Φωστήροπουλος καὶ ὁ πολιτικὸς μηχανικὸς Δ. Γραμματικόπουλος ἔχουν προσφερθεῖ εὐγενικὰ καὶ ἔχουν ἀναλάβει ἤδη νὰ ἐκπονήσουν τὸ σχέδιο.

Ἡ ἀνέγερση τοῦ Μεγάρου θ' ἀρχίσει εὐθὺς μόλις τὸ ἐπιτρέψουν οἱ περιστάσεις.

ώς καταστροφική κι επιζήμια συντηρητικότητα μπορεί να χαρακτηριστεί.

Κι επιβάλλεται ν' ανοίξουμε έδω μια παρένθεση για να τονίσουμε, πώς η ανάγκαιότητα αυτή, για την περιουλογή και την περίσωση τών έθνικων μας θησαυρών, παρουσιάζει κι άλλη μια σοβαρή πλευρά: "Έχουμε τη γνώμη πώς η μεταπολεμική πνευματική Έλλάδα, θά πρέπει νάχει για υπέδαφος ως βάση και θεμέλιό της στερεό, κοντά στην Ιστορία, και τη λαογραφία του τόπου και γενικά την ελληνική λαϊκή τέχνη και ζωή, στοιχεία απαραίτητα, με τα όποια και μόνο θά μπορούσε να γνωρίσει το λαό μας κι έτσι να κατορθώσει να δημιουργήσει—πραγματικά αυτή τη φορά—, τόν αληθινό, το γνήσιο, τόν ευρωστο τρίτο ελληνικό πολιτισμό.

**

"Ένα σημείο, βασικό για μās, από τα περισπούδαστα άρθρα του αγαπητού συναδέλφου και φίλου κ. Μηλιώρη, δε θά πρέπει νομίζω να το περάσουμε απαρατήρητο. Γράφει στο Δ' άρθρο του της 18 'Ιουλίου: «... το σκόπιμο, τέλος, να συμμετάσχουν στο έργο αυτό και να συνενώσουν τις προσπάθειές τους στην επιδίωξη ανάλογων σκοπών και πρόσφυγες άλλων περιοχών, όπως οι Πόντιοι κυρίως, αλλά και οι Θράκες ακόμα, που δίνουν, πιστεύω, εύλογο το δικαίωμα να επιμείνω στην άποψη ότι, συντελεστικώτερη για την επιτυχία του σκοπού αυτού θά είναι η σύσταση μιας ξεχωριστής γι' αυτόν οργανώσης, μιας 'Εταιρίας π.χ. όπως είπα, «Μικρασιατικό 'Αρχείο».

"Ας επιτραπεί να μη συμφωνήσουμε με τη γνώμη αυτή του κ. Μηλιώρη.

Τ' αντικείμενα με τα όποια πρόκειται ν' ασχοληθεί το «Μικρασιατικό 'Αρχείο», είναι γνωστά κι είναι καταχωρημένα, νομίζω, στα καταστατικά όλων τών προσηγουμένων Σωματείων.

"Εκείνο που μένει είναι η εκτέλεσή τους, ή εφαρμογή τους. Συμφέρει λοιπόν, χώρια οι Μικρασιάτες, χώρια οι Θράκες, χώρια οι Πόντιοι, να προχωρούμε στην πραγματοποίηση τών σκοπών τους αυτών. "Έτσι θά προκληθεί «κι η ευγενική άμιλλα, ένα σπουδαιότατο κίνητρο για την πρόοδο τών κοινωνικών ομάδων και την επιτεύξη άνωτερων σκοπών», όπως πολύ σωστά τονίζει παρακάτω.

"Όσο για μās τούς Ποντίους, όσο κι αν είναι άνιάρδ ν' αυτοδιαφημίζεται κανείς, είμαστε υποχρεωμένοι όμως, μια που τ'όφερε η συζήτηση, να το αναφέρουμε, πώς παράλληλα με το συνεχιζόμενο αποδοτικότερο έργο της «Επιτροπής Ποντιακών Μελετών» με το «'Αρχείο Πόντου», ο Σύλλογός μας έχει ήδη θέσει τις βάσεις για την εφαρμογή ενός παρόμοιου προγράμματος, όπως αναγράφεται με

συντομία πιο μπροστά. Κι ένα μεγάλο βήμα, που κάνει την καλή αρχή κι έγγουάται την επιτυχία τών επιδιωκόμενων σκοπών, είναι κι η έκδοση του περιοδικού αυτού.

Σχετικά με το ύποψη αντικείμενο, έμεις θά τολμούσαμε να προτείνουμε κάτι το αντίθετο: *πιο πλατιά αποκέντρωση*. Και έξηγουμάστε: "Όπως είναι διαρρυθμισμένα τα σωματειακά τών προσφύγων της Μ. 'Ασίας, όλοι οι Μικρασιάτες, από την 'Ιωνία ως το Νομό 'Αγκύρας, 'Ικονίου και 'Αδάνων, έξυπηρετούνται, στόν τομέα της λαογραφίας, ως τώρα, από το «Τμήμα Μικρασιατικών Μελετών της 'Ενώσεως Σμυρναίων» με όργανο τα «Μικρασιατικά Χρονικά».

Νομίζουμε πώς ο καταμερισμός της εργασίας θά μπορούσε ν' αποδώσει πλουσιότερους καρπούς. Συγκεκριμένα:

"Ο 'Ελληνισμός της Καππαδοκίας τουλάχιστον ο 'Ελληνόφωνος, ακόμα κι ο Τουρκόφωνος, θά μπορούσαν ν' αποτελέσουν ιδιαίτερο σωματείο, ιδιαίτερο «'Αρχείο». Γεωγραφικώς και ιστορικώς ξεχωρίζουν από τούς Μικρασιάτες της Δυτικής Μικράς 'Ασίας διαμόρφωσαν ιδιαίτερη γλώσσα' έχουν αναπτύξει δικό τους πολιτισμό γενικά. 'Επιτελείο από δικούς τους ανθρώπους τών γραμμάτων μπορούν να οργανώσουν' και οικονομικούς πόρους μπορούν να ξεεύρουν άφθονους από τούς εύπορους συμπατριώτες τους. "Έτσι θάχουν όλες τις δυνατότητες ν' ασχοληθούν έντατικά και αποκλειστικά με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους και ν' αποδόσουν άσφαλώς περισσότερο έργο ώφέλιμο, σε συντομότερο χρονικό διάστημα, όχι μόνο στην κατέυθυνση της λαογραφίας, αλλά και στη συλλογή τών άλλων κειμηλίων τών έπαρχιών τους.

Δέν νομίζουμε πώς είν' απαραίτητη ή σύμπηξη μιας «'Εταιρίας» ή δημοσπονδίας, όπως θά μπορούσε να την ονομάσει άλλος. Οι οργανισμοί αυτοί είναι συνήθως δύσκαμπτοι και δυσκίνητοι και δε θά είχαν να προσφέρουν καμιά σοβαρή πρακτική ώφέλεια, εκτός ίσως από την άσκοπη κατανάλωση χρόνου πολυτίμου.

"Όσο για «στενή έπαφή» τών Σωματείων μεταξύ τους, έχομε τη γνώμη πώς καμιά άνησυχία δε δικαιολογείται. 'Η καλύτερη και ή στενότερη έπαφή θά είναι τα έργα του καθενός, που θά φαίνονται, θά κρίνονται και θά γίνουν πρότυπα για μίμηση. Και ή κριτική και ή Ιστορία θά δικαιώσει και θά στεφανώσει εκείνους, που θά επιτύχουν να ολοκληρώσουν την περίπτωση της προγονικής κληρονομίας.

'Αθήνα, 30-8-43

ΕΝΩΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

Δημήτριος Λουκόπουλος

"Η 'Ελληνική Λαογραφία έχασε έναν πιστό, άφοσιωμένο και άκούραστο εργάτη της, το Δημήτριο Λουκόπουλο!

Είχε άποσπρηθεί πριν από δυό χρόνια στην αγαπημένη ιδιαίτερη πατρίδα του, κι εκεί, στο άρχαϊον Θέρμον της Τριχωνίας, σε ηλικία 69 έτών, στις 30 'Ιουνίου, εύπρόσδεκτα τόν παράλαβε πίσω στην άγκαλιά του το χρώμα της γενέτειρας, που τόσο λάτρεψε κι έξύμνησε και υπηρέτησε ο' όλη του τη ζωή.

Είναι γνωστά τα λαογραφικά συγγράμματα του Δ. Λουκόπουλου. 'Η δύσκολη ελληνική κριτική, πάντα τα προόριζε την καλύτερη υποδοχή.

Το «Πώς ύφαινουν και ντύνονται οι Αϊτωλοί», τα «Ποιμενικά της Ρούμελης», «'Ο Ρουμελιώτης Καπετάνος του 1821 'Ανδρίτσος Σαφάκας και το άρχείο του», τα «Γεωργικά της Ρούμελης», ή «Νεοελληνική Μυθολογία» και κάθε του γραφτό γενικά, είναι πρότυπα στο είδος τους.

Χαίρεται κανείς τόν εύσυνειδητο λαογράφο, το δάσκαλο του ύφους του λιτού και του άπέριττου, με τη δροσιά, τη χάρη και το μύρο του θυμαριού της παινεμένης Ρούμελης, αλλά και τόν άνθρωπο, που εύκολα μαντεύεται και διακρίνεται ή διάφανη ψυχή του από τα γραφόμενά του.

Τα ενδιαφέροντά του για τη λαογραφία άπλωνόντανε πάνω ο' όλο τόν 'Ελληνισμό.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή μάζεψε αξιόλογο σε όγκο και σε ποιότητα λαογραφικό υλικό τών Φαράσων της Καππαδοκίας, που δε δημοσιεύτηκε ακόμα.

'Ιδιαίτερη συμπάθεια κι εκτίμηση είχε και στη λαογραφία του Πόντου.

Στις 27 'Οκτωβρίου 1940 είχε δοθεί στο θέατρο «'Ολύμπια» μια Ποντιακή ήθογραφική παράσταση την όποια είχα προλογίσει. Και μου έγραφε ύστερα, στο μέτωπο που βρισκόμουνα, στις 21-1-41.

«'Αγαπητέ μου,

Το τί χάρηκα το δελτάριό σας της 9 τρέχ. δε λέγεται. Όλο και το διαβάζω, γιατί μου φαίνεται πώς σās έχω κοντά μου κι ή παρουσία σας κάτι μου λείπει που βαθιά νιώθω, μα δε μπορώ να το έκφράσω. Αυτό όμως είναι και το μυστήριο που σμίγει κάποτε ψυχές με τα ίδια ιδανικά και τούς αυτούς πόθους.

Δέν ξέρω πώς, όταν σās φέρνω στη θύμησή μου, πάντα ο νους μου πάει στά «'Ολύμπια» όπου μās χαρίστε, σεις οι Πόντιοι κεινη τη βραδυά, μια άλησμόνητη χαρά με τόν άνωτερο πολιτισμό σας. Και σε βλέπω πίσω από το τραπεζάκι στη σκηνή να κάνεις κεινη την ώραία εισήγηση...

Για τα καλά λόγια του δελταρίου σου δε βρισκω λέξεις να ο' εύχαριστήσω. Είναι, βέβαια, υπερβολικά, μα δικαιώμα

σας να αισθάνεστε έτσι που αισθάνεστε, κι αυτού βρισκω τούς λόγους να σās τά συχωρώ, γιατί βέβαια δέν αξίζω όσο φαντάζεστε...».

Μόνο όσοι γνώρισαν άπδ κοντά το Δημήτριο Λουκόπουλο, με την άρχοντιά στην άπλη και σεμνή εμφάνιση και στη μετρημένη έκφραση, με τη φλογερή ψυχή, με τόν πόνο του το βαθύ για τόν 'Ανθρωπο, με τόν αφάνταστο ένθουσιασμό του για τη λαογραφία κάθε τόπου ελληνικού, μπορούν να νιώσουν τη μεγάλη άπώλεια.

Τα «Χρονικά του Πόντου» αισθάνονται βαθύτατη λύπη για τόν πρόωρο χαμό του σεβαστού Δασκάλου και σά ο' ένα φτωχικό εύλαβικό μνημόσυνο, κάνουν σπονδες στη μνήμη του με τις φρεσκοτυπωμένες σελίδες τους, με τη βεβαιότητα πώς οι σπονδες αυτές είναι οι πιο καλοπρόσδεκτες από την ώραία του ψυχή.

Ξ.

'Από την καλλιτεχνική και πνευματική κίνηση τών Ποντίων (1)

Για την Ιστορία της καλλιτεχνικής και πνευματικής κίνησης τών Ποντίων, που την προβλέπομε μεταπολεμικά σε πιο πλατύτερους όρίζοντες άπλωμένη, παραθέτομε την ώστατώρα έκδήλωσή της. 'Αξιόλογη δράση στην κατέυθυνση αυτή, κυρίως σε διαλέξεις κ.λ., σημείωσε και ή «Εύξεινος Λέσχη» Θεσ/νίκης, που θά την παρουσιάσομε σε άλλο μας τεύχος.

—Στις 3 'Ιουνίου 1939 δόθηκε στην αίθουσα του θεάτρου «'Ολύμπια» ήθογραφική παράσταση με τραγούδια και χορούς του Πόντου από την καλλιτεχνική ομάδα του ήθοποιού και καλλιτέχνη του Ποντιακού δημοτικού τραγουδιού κ. Ν. Σπανίδη με την προσασία του Δημήτρη 'Αγ. Γεωργίου Κεραταινίου άείμνηστου Κ. Φιλάνδρου, που προλόγησε και την παράσταση.

—Στις 14 'Απριλίου 1940 ο 'Σύλλογος Ποντίων «'Αργοναύται-Κομνηνοί» όργάνωσε στην αίθουσα τών γραφείων του στην Καλλιθέα, διάλεξη με θέμα «'Η λαογραφία και ή αξία της Ποντιακής Λαογραφίας» και όμιλητή τόν κ. Ξ. Ξενίτα.

—Στις 27 'Οκτωβρίου 1940 δόθηκε από τόν καλλιτεχνικό όμιλο του Πόντιου ήθοποιού κ. Ν. Σπανίδη ήθογραφική παράσταση με αναπαράσταση της τελετής του γάμου, με τραγούδια και χορούς Ποντιακούς και με συνοδεία μουσικών όργάνων του Πόντου, στην αίθουσα του θεάτρου «'Ολύμπια». 'Η Παράσταση δόθηκε με την προσασία του Συλλόγου μας και προλογίστηκε από τόν κ. Ξένο Ξενίτα. Παρευρέθηκαν ο καθηγητής του Πανεπι-

(1) Βλέπε και «Ποντιακά Φύλλα» τεύχος 3, Μάιος 1936, σελ. 17 «Το Ελληνικό Κρατικό Θέατρο Συχού».

στημίω κ. Ν. Βέης, δ Διτης του Λαογραφικού 'Αρχείου της 'Ακαδημίας κ. Γ. Μέγας, δ καθηγητής της Βυζαντινής Μουσικής κ. Σ. Καράς, δ θεατρικός κριτικός και λογοτέχνης κ. Σ. Καραντινός και πολλοί εκπρόσωποι τών γραμμάτων.

—'Η ίδια παράσταση, από την ίδια καλλιτεχνική ομάδα, δόθηκε και στις 30 Αυγούστου 1941 με την προστασία του Συλλόγου μας στόν θερινό κινηματογράφο Χαροκόπου «Κρυστάλ». Και τις δυο φορές ή παράσταση σημείωσε εξαιρετική έπιτυχία και χειροκροτήθηκε μ' ένθουσιασμό και συγκινητικές έκδηλώσεις απ' όλους τους θεατές. Σκηνοθέτης και τις δυο φορές δ κ. Στ. Κλεσιδής και Λυράρης δ κ. Χρ. Μπαϊρακτάρης.

—Στις 13, 20 και 27 Αυγούστου 1941, δ λαογράφος κ. Ξ. Ξενίτας έκανε από τó Ραδιοφωνικό Σταθμό τών 'Αθηνών τρεις δμιλίες για τó Ποντιακό Δημοτικό Τραγούδι. Στό τέλος κάθε δμιλίας ή καλλιτεχνική χορωδία του κ. Ν. Σπανίδη τραγούδησε διάφορα έκλεκτά Ποντιακά τραγούδια, αντιπροσωπευτικά του περιεχόμενου κάθε δμιλίας, με τή συνοδεία λύρας και λυράρη τόν κ. Χρ. Μπαϊρακτάρη.

—Στις 25 και 26 του Δεκέμβρη 1941 δόθηκε στην Κατερίνη στην Αίθουσα του κινηματογράφου «Διονύσια» από τόν θίασο του κ. Ν. Σπανίδη, ή ίδια όπως και παραπάνω ήθογραφική παράσταση με τή αναπαράσταση της τελειής του γάμου με τραγούδια και με χορούς. Προλόγησε δ Πόντιος δικηγόρος Κατερίνης και λογοτέχνης κ. Αύρας Τηγανάς.

—Στις 5 και 6 του 'Απρίλη 1922 δ ίδιος θίασος έδωσε παράσταση στην Κατερίνη με τó ήθογραφικό δράμα του κ. Θ. Κανονίδη «Τή Τρίχα τó Γεφύρ», γραμμένο σε Ποντιακή γλώσσα.

—Τό ίδιο έργο παίχτηκε από τόν ίδιο θίασο και στο χωριό της Κατερίνης Καταχά, στις 7 'Ιουνίου 1942.

—'Από την ίδια καλλιτεχνική ομάδα του κ. Ν. Σπανίδη παραστάθηκε στις 22 Ν)βρίου 1942 τó ίδιο έργο και στη Θεσ)νίκη, στο θέατρο του Λευκού Πύργου, με τήν έπιμελημένη φροντίδα της «Ευξείνου Λέσχης» και με τήν προστασία του Πρύτανη του Πανεπιστημίου και τακτικού καθηγητή της Λαογραφίας κ. Στίλπ. Κυριακίδη. Προλόγησε δ κ. Ξ. Ξενίτας. Παρευρέθηκαν δ Γεν. Διτης Μακεδονίας, δ Δήμαρχος Θεσ)νίκης, δ Πρύτανης και οί Καθηγητές του Πανεπιστημίου, άλλοι εκπρόσωποι τών γραμμάτων και πλήθος συμπατριώτες μας. 'Από τις εισπράξεις 298 χιλ. δραχ. έχουν διατεθεί για τήν «Κλίνη του 'Αρρώστου» της «Ευξείνου Λέσχης».

—Στις 26 του Δεκέμβρη 1942 δόθηκε από την ίδια καλλιτεχνική ομάδα στην Κατερίνη ή δίπρακτη θεατρική ήθογραφία σε γλώσσα Ποντιακή του κ. Χαράλ. Χ. Λεμονόπουλου «'Ο Γιώρ' 'Αγας» και ή έπιθεώρηση «Τά βάσανα του γεωργού

και του υπαλλήλου», που δημοσιεύεται σε τούτο τó τεύχος. Προλόγησε δ κ. Ξένος Ξενίτας.

—'Επίσης παίχτηκε στην Κατερίνη στις 17 Φεβρουαρίου 1943 με τή σύμπραξη της ομάδας του κ. Ν. Σπανίδη και του Πόντιου καλλιτέχνη κ. Πολ. Χάιτα και σκηνοθεσία του τελευταίου, τó τρίπρακτο δράμα «'Η φτώχια έντροπή 'κ' έν'» (= ή φτώχια δέν είναι ντροπή), έργο του 'Αστρόβκι, διασκευασμένο στην ποντιακή γλώσσα και αναδημιουργημένο πάνω στην ποντιακή ήθογραφία από τόν Πολ. Χάιτα.

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

'Αρχίον Πόντου

Στή σειρά τών εκδόσεών της ή 'Επιτροπή Ποντιακών Μελετών έθεσε σε κυκλοφορία:

1) Τόν 10 τόμο του «'Αρχίου Πόντου» έν 'Αθήναις 1940, σελ. 197. Σε δλόκληρο τόν τόμο δημοσιεύεται πολύτιμη «Συμβολή εις τήν βιβλιογραφίαν του Πόντου» του κ. Χρυσοστάτου Μυρίδη.

2) Τόν 11 τόμο του «'Αρχίου Πόντου» έν 'Αθήναις 1941, σελίδας 185 με συνεργασίας:

—Γεωργίου Σουμελίδη (Ευγενίου Βούλαρη σχεδίασμα περί Ζιχών και Τέχων, σελ. 3—24).

—Δημ. Κ. Παπαδόπουλου (Ποικίλα άσματα του χωρίου Σταυρίν, σελ. 25—60).

—'Ιερδάνη Βαμβακίδη (Σύμμεικτα έξ Οινόης, σελ. 61—96).

—Παντελή Μελανοφρύδη (Παίγνια Χαλδίας, σελ. 97—107).

—Εδσταθίου 'Αθανασιάδη ('Εθιμα Σάντας, σελ. 108—129).

—Δέσπεινας Φωστηροπούλου (Παραμύθια, άνέκδοτα, παραδόσεις 'Ιμερας, σελ. 130—145).

—'Αγαθαγγέλου Φωστηροπούλου (Τό χωρίον 'Ιμερα, τραγούδια και λεξιλόγιο 'Ιμερας, σ. 146—169).

—Α. Α. Παπαδόπουλου (Περί της προφορας του η έν τή Ποντιακή διαλέκτω, σελ. 170—185).

—'Η βράβευση του «'Αρχίου Πόντου» από τήν 'Ακαδημία 'Αθηνών και από τόν έν Παρισίους Σάλλονον προς ένίσχυσιν τών 'Ελληνικών Σπουδών είναι τίτλοι τιμής, που δείχνουν τήν πανηγυρική αναγνώριση του έργου της 'Επιτροπής Ποντιακών Μελετών, για τó όποιο μπορεί να σεμνύνεται κάθε Πόντιος.

Δίστιχα

Σε κομψό τόμο 63 σελίδων ένκυκλοφόρησε τó 1941 με τον παραπάνω τίτλο περισιπούδαστη μελέτη του κ. Γρ. Π. Τηλικήδη.

Στόν πρόλογο και στις εισαγωγικές του κριτικές παρατηρήσεις, δ συγγραφέας κάνει μιá σύντομη αλλά έμπεριστατωμένη επιστημονική έρευνα και τοποθέτηση τών ελληνικών διστίχων γενικά, δπου γίνεται για πρώτη φορά ή αντικειμενική αξιολόγησή τους. 'Εξετάζονται: «'Η αξία του λαογραφικού ύλικού του Πόντου» ή ιδιαίτερη αξία τών διστίχων' γνώμες ξένων επιστημόνων' χρονολογική τοποθέτηση, γνησιότης' θέματα τών διστίχων' λαϊκή φιλοσοφία' ιστορικές μαρτυρίες' ήθη και έθιμα' σχέση διστίχων προς άλλα μνημεια του προφορικού λόγου' μετρική' χοροί' μουσική κλπ.» 'Ακολουθούν τριακόσια περίπου ποντιακά δίστιχα, αντιπροσωπευτικά τών εκδηλώσεων της ζωής χωριστά, καθώς και άκριτικά και σύγχρονα ός δείγματα τών ποντιακών άσμάτων.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

«'Ο καλλιτεχνικός μας συνεργάτης

κ. ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΔΗΣ

και ή

ΕΥΑ ΜΑΝΕΛΑ

έκαναν τούς γάμους των στις 16—9—43

Τά «Χ.τ.Π.» τούς εύχονται κάθε χαρά και εύτυχία.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Τά χειρόγραφα που μάς στέλνονται, είτε δημοσιεύονται είτε όχι, δέν έπιστρέφονται).

Θ. Κ. Θεοφύλακτον. Πρόεδρο «Ευξείνου Λέσχης», Θεσ)νίκη. Σας άποστείλαμε ένγκύκλιο για τήν έκδοσή μας και ιδιαίτερη έπιστολή. Περιμένουμε τή συνεργασία που σας ζητήσαμε. 'Επίσης σας παρακαλούμε να μάς στείλετε και ένα συνοπτικό σημείωμα για τή δόση της «Ευξείνου Λέσχης» από τήν ίδρυσή της ίσαμε σήμερα.

Νίκον Καπνών. Περιμένουμε τή συνεργασία που εύχεται τήν καλοσύνη να μάς ύποσχεθείτε.

Α. Κ. Παπαδόπουλον, Μυρώδη Δημητρακόπουλον και Ι. Δ. Σαλτσήν. Θεσσαλονίκη. Σας άποστείλαμε ένγκύκλιο για τήν έκδοσή μας και ξεχωριστά έπιστολές. Περιμένουμε τις συνεργασίες σας.

'Ιερδ. Παμπούκην. Καλλιθέαν. Πήραμε τή συνεργασία σας λιγάκι άργά. 'Η ύλη του τεύχους μας αυτό είχε στοιχειοθετηθεί. 'Ωστόσο άρχισαμε τή δημοσίευση της αξιόλογης μελέτης σας «'Ιωτικός άτ' Γιώργης». 'Η συνέχεια και τó τέλος στο έπόμε-

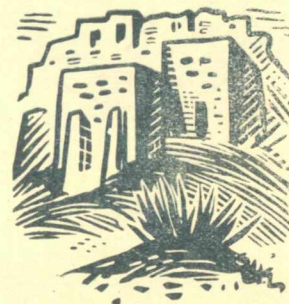
νο. Σας εύχαριστούμε και περιμένουμε και νέα συνεργασία σας.

Παν. Β. Σαλλαπασιδην (Π. Β. 'Υψηλάντην). Λάβαμε τή συνεργασία σας πολύ άργά, όταν είχε τελειώσει και ή σελιδοποίηση του τεύχους μας αυτού. Θά τήν καταχωρίσουμε στο έπόμενο. Σας εύχαριστούμε και περιμένουμε νέα συνεργασία σας.

Ι. Σαββαντιδην. Νέα Κοκκινιά. Σας παρακαλούμε να περάσετε από τά γραφεία μας καμιά από τις όρισμένες ήμέρες και ώρες που σημειώουμε παρακάτω. 'Αν έχετε και έτοιμη συνεργασία σας παρακαλούμε να μάς τή φέρετε.

Χαρ. Χ. Λεμονόπουλον. Κατερίνη. Σας παρακαλούμε να μάς στείλετε τή συνεργασία που σας ζητήσαμε με ιδιαίτερό μας γράμμα.

Μιχ. Σ. Μιχαηλίδην. Θεσ)νίκη. Περιμένουμε τή συνεργασία που σας ζητήσαμε και άλλο λαογραφικό ύλικό που πιστεύουμε πως έχετε και μπορείτε να μας ξέψετε.



Σημείωση. 'Ο Διευθυντής του περιοδικού θά βρίσκεται στα γραφεία μας, Με-
νάνδρου 4, κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Παρασκευή, ώρα 10—11.